

รายงานการวิจัย

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

MANAGEMENT MODEL OF BUDDHIST OF THAI CULTURAL TOURISM

BY PATH OF THE HIGHLY REVERED MONKS

IN NAKHON PATHOM PROVINCE

พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ

เกษภา ผาทอง

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก

กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)

สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประจำปีงบประมาณ 2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รายงานการวิจัย

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

MANAGEMENT MODEL OF BUDDHIST OF THAI CULTURAL TOURISM

BY PATH OF THE HIGHLY REVERED MONKS

IN NAKHON PATHOM PROVINCE

พระมหาอรุณ ปญญารุโณ

เกษภา ผาทอง

รายงานการวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจาก
กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.)
สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ประจำปีงบประมาณ 2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม 3) เพื่อถ่ายทอดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 17 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท และตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลโดยใช้เทคนิค 3 เสา แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม 1.1 แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว จังหวัดนครปฐมเดิมนั้นเป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคทวารวดี มีครูบาอาจารย์ที่ศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่เป็นปูชนียบุคคลมีชื่อเสียง ได้รับการนับถือ จึงทำให้เกิดความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี 1.2 การดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว มีความหลากหลาย ซึ่งในแต่ละอำเภอแต่ละพื้นที่จะมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน แต่โดยส่วนมากสถานที่ท่องเที่ยวจะเป็นในเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากจังหวัดนครปฐมมีประวัติศาสตร์อันสำคัญมาอย่างยาวนาน 1.3 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมที่ปลอดภัยได้มาตรฐานสากล การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี 1.4 การบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว คือ การดูแล รักษา โครงสร้างพื้นฐาน อันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ มิให้เสื่อมสลาย 1.5 ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ถือว่ามีความเจริญและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตาม หากเมื่อเศรษฐกิจ สังคม การเมืองดี แต่สิ่งที่ควรจะต้องคำนึง คือ เรื่องของปัญหาที่จะเกิดผลกระทบ เช่น อาชญากรรมต่างๆ เป็นต้น 1.6 การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว เช่น วัดมุงคล ที่เป็นพระ และเป็นเกจิอาจารย์ รวมถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม การส่งเสริมเรื่องการปฏิบัติธรรม ก็ยังส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ 2. การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม จะต้องดำเนินไปตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 จังหวัดนครปฐม เป็นอารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมืองนครปฐมแต่เดิมนั้นตั้งอยู่ริมทะเล เป็นเมืองเก่าแก่ มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ และเป็นราชธานีสำคัญในสมัยทวารวดี ในยุคนั้นนครปฐมเป็นแหล่งเผยแพร่อารยธรรมจากประเทศอินเดีย ซึ่งรวมทั้งพุทธศาสนา นครปฐมจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญ มีชนชาติต่างๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้เกิดความแห้งแล้งขึ้นในเมืองนครปฐม เพราะกระแสน้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองเปลี่ยนเส้นทาง ประชาชนจึง

อพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำ และสร้างเมืองใหม่ขึ้น ชื่อ “เมืองนครไชยศรี” หรือ “ศรีวิชัย” นครปฐมจึงกลายเป็นเมืองร้างมาเป็นเวลาหลายร้อยปี จนกระทั่ง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ยังผนวชได้ถูกต้องไปพบพระปฐมเจดีย์ และทรงเห็นว่าเป็น เจดีย์องค์ใหญ่ไม่มีที่ใดเทียบเท่า ครั้นเมื่อได้ครองราชย์ จึงโปรดฯ ให้ก่อเจดีย์แบบลังกาครอบองค์เดิมไว้ โดยให้ชื่อว่า “พระปฐมเจดีย์” ทรงปฏิสังขรณ์สิ่งต่างๆ ในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ให้มีสภาพดี และโปรดฯ ให้ชุด คลองเจดีย์บูชาเพื่อให้เกิดความร่มเย็นสะดักขึ้น เมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงไป การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาต้องมีความหลากหลาย ต้องมีการบูรณาการ จึงเกิดเป็น **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ** ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพ 2) การท่องเที่ยว เชิงมหันตภัย ในสังสารวัฏ 3) การท่องเที่ยวตามรอยเกจิอาจารย์

ขั้นที่ 2 เป็นการพัฒนาอันสืบเนื่องมาจากการเห็นรากเหง้าของจังหวัดนครปฐมรวมถึงมีการบูรณาการที่หลากหลาย อันแสดงถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม นำมาสู่การเกิดเป็น **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา** ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การให้ความรู้ความเข้าใจด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนาในจังหวัดนครปฐม 2) การพัฒนาวิถีด้านจิตใจความเป็นเอกลักษณ์เมืองพระพุทธศาสนา 3) การพัฒนาแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

ขั้นที่ 3 การดำเนินการ นอกจากมีของดีแล้ว จะต้องมีการส่งเสริมประชาสัมพันธ์ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม จึงทำให้เกิดเป็น **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา** ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว 2) จัดตั้งเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา 3) สร้างศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์

คำสำคัญ : 1. การจัดการท่องเที่ยว 2. พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม 3. เกจิอาจารย์

ABSTRACT

The purposes of this research study were 1) to study the Buddhist and cultural tourism management following the path of the master monks Nakhon Pathom Province 2) to develop a Buddhist and cultural tourism management model following the teacher's footsteps Nakhon Pathom Province 3) to convey the model of Buddhist and cultural tourism management following the teacher's footsteps Nakhon Pathom Province This research is a qualitative research, by in-depth interviews with key informants, 21 person and focus group discussions, 17 person. Data were analyzed using contextual content analysis techniques and data integrity was checked using a triangulation technique then presented in a descriptive way.

The research result revealed that; 1. a study of Buddhist and cultural tourism management following in the footsteps of the monks Nakhon Pathom Province. 1.1 Tourist Incentives Nakhon Pathom was originally a prehistoric community. Has a long history since the Travadi period There are teachers who study and learn Buddhism who are famous precursors. be respected as a result, the interest of tourists as well. 1.2 The attractiveness of the attraction. diverse which in each district Each area has different strengths. But most of the attractions are historical. Because Nakhon Pathom Province has a long history. 1.3 Forms of tourism activities in addition to being a historical tourist attraction It is a source of agricultural products. Safe industry with international standards, historical tourism, culture, and people have a good quality of life. important uniqueness There is to decay. 1.5 The environment of the tourist attraction. considered to be prosperous and developed continuously However, if When the economy, society and politics are good, but what should be considered is the problem that will have an impact such as crime, etc. 1.6 Tourism promotion such as sacred objects that are monks and masters, including abstract things promotion of dharma practice 2. The development of Buddhist and cultural tourism management models following the teacher's footsteps Nakhon Pathom Province Must proceed in accordance with the following steps:

Step 1 Nakhon Pathom Province It is an important civilization with a long history in the land of Suvarnabhumi. According to historical evidence, Nakhon

Pathom was originally located by the sea. is an ancient city It has prospered since the Suvarnabhumi era and was an important capital in the Dvaravati period in that era, Nakhon Pathom was a source of civilization from India. including Buddhism Nakhon Pathom is therefore the center of prosperity with a large number of immigrants from different nationalities. Later, there was a drought in Nakhon Pathom. Because the current that flows through the city changes its course. People therefore migrated to settle down by the river and built a new city named "Mueang Nakhon Chai Si" or "Sri Wichai", Nakhon Pathom became a deserted city for hundreds of years until King Mongkut While he was still a monk, he went on a pilgrimage to Phra Pathom Chedi. and saw that it was the great pagoda is unmatched by any other. When he reigned, he ordered to build a Ceylon-style pagoda to cover the original body by giving it the name "Phra Pathom Chedi" and renovating things. In the area of Phra Pathom Chedi to be in good condition and please dig a canal to make the worship more convenient When the world situation changes Promoting religious tourism must be diverse. It must be integrated, thus resulting in a *model of Buddhist and cultural tourism management. Following in the footsteps of a teacher in integrated Buddhist tourism management* Which consists of 1) Dharma practice for health 2) Disaster tourism in samsara 3) Travel in the footsteps of the monks.

Step 2 : stage is the development that follows from seeing the roots of Nakhon Pathom Province as well as having a variety of integrations. which represents the identity of Nakhon Pathom Province. Lead to birth *model of Buddhist and cultural tourism management model follow in the footsteps of the masters in preserving religious identity* which consisted of 1) providing knowledge and understanding on preserving religious identity in Nakhon Pathom Province, 2) developing the spiritual way of identity of the Buddhist city, 3) developing the essence of religious tourism.

Step 3: Implementation, besides having good things must be promoted public relations to produce tangible results thus resulting in model *Buddhist and cultural tourism management model follow in the footsteps of masters in promoting wisdom and morality to the knowledge and spirit of religion* which consisted of

1) designing in line with the needs of tourists; 2) organizing a layout of monks and important people in Buddhism; 3) establishing a center to promote wisdom and virtue towards the knowledge and intentions of religion following in the footsteps of the monks.

Keyword : 1. Tourism Management 2. Buddhism and Culture 3. Highly Revered Monks

บทสรุปผู้บริหาร

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกลไกการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่างๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพ การจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องตามมา เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น จะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและ พระพุทธศาสนา ถือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชม หรือการสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา

จังหวัดนครปฐม แรกเริ่มนั้นเป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ โดยพบหลักฐานทางโบราณคดีหลายชนิด เช่น เครื่องมือหิน เศษภาชนะดินเผา และเครื่องมือการเกษตร ภายหลังจากได้รับอารยธรรมจากอินเดียโดยผ่านเส้นทางการค้าโบราณ และได้เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน จนเกิดวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะขึ้นในนามวัฒนธรรมทวารวดี สำหรับอาณาจักรทวารวดี ได้รับการกล่าวถึงครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2427 โดยจากการศึกษาจากเอกสารจีนมีชื่อปรากฏว่า โถ-โล-โป-ติ (To-Lo-Po-Ti) ต่อมาได้มีการศึกษาค้นคว้าและได้พบหลักฐานที่สำคัญ คือ เหรียญเงินด้วยภาษาสันสกฤตและอักษรปัลลวะ มีข้อความว่า ศรีทวารวดีศวรปุระ แปลว่า พระเจ้าศรีทวารวดีผู้มีบุญอันประเสริฐ (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2545: 188)) ทรงนิพนธ์ถึงเมืองนครปฐมว่ามีพุทธเจดีย์สมัยทวารวดีมากกว่าแห่งอื่น เป็นพุทธเจดีย์เก่าที่สุดที่มีในประเทศไทย และส่วนใหญ่พบในเขตอำเภอเมืองนครปฐม ได้แก่ บริเวณพระปฐมเจดีย์ วัดพระประโทมเจดีย์ วัดพระเมรุ วัดธรรมศาลา เนินพระหรือเนินยายหอม จึงทำให้จังหวัดนครปฐมเป็นเมืองที่มีศักยภาพทางทรัพยากร การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา โดยเฉพาะวัดทางพระพุทธศาสนา โดยทางสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม ได้สำรวจวัดทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐมพบว่ามีวัดทั้งหมด 219 แห่ง จนได้รับการขนานนามว่าเป็น “เมืองพระ-แดนพุทธ” และจากผลสำรวจเรื่องนักท่องเที่ยวเข้าวัดเพื่ออะไรของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม สรุปได้ว่า เข้าวัดเพื่อความสบายใจ ร้อยละ 31.2 รองลงมา เข้าวัดเพื่อทำบุญวันเกิด และถวายสังฆทาน ร้อยละ 26.3 ลำดับที่ 3 วันพระเข้าวัดฟังธรรม ร้อยละ 22.7 ลำดับที่ 4 เข้าวัดเพื่อเวียนเทียน ร้อยละ 8.5 เพื่อท่องเที่ยวถ่ายรูป ร้อยละ 6.4 และเพื่อหาวัตถุมงคล ร้อยละ 5

โครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม จะเป็นประโยชน์ในการท่องเที่ยวต่างๆ องค์กรประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ ทั้งด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยและด้านการสนับสนุน ถือเป็นส่งเสริมให้

มีศักยภาพและเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่และที่สำคัญคือเป็นแนวทางการปรับปรุง พัฒนา และประชาสัมพันธ์จังหวัดนครปฐมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเล่มนี้จะไม่สามารดดำเนินการเสร็จสิ้นสมบูรณ์ได้ หากปราศจากการสนับสนุนของสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ช่วยชี้แนะให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยตลอดมา รวมถึงผู้ประสานงานโครงการที่ช่วยดูแลให้คำแนะนำจนงานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

นอกจากนี้ ขอขอบคุณผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นักศึกษา ตลอดถึงนักวิชาการหลายมหาวิทยาลัย รวมถึงผู้ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ได้มีส่วนร่วมสำคัญในความร่วมมือให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัย ท้ายสุดที่ไม่อาจลืมได้ คือ ผู้ช่วยวิจัยทุกท่านที่ได้ร่วมกันทำงานอย่างแข็งขันในการลงสนามครั้งนี้

พระมหาอรุณ ปณฺวารุโณ, ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัย

1 ธันวาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
บทสรุปผู้บริหาร	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ	ณ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่	
1	บทนำ
	1
1.1	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
	1
1.2	ปัญหาวิจัย
	5
1.3	วัตถุประสงค์การวิจัย
	5
1.4	ขอบเขตของการวิจัย
	6
1.5	นิยามศัพท์เฉพาะ
	7
1.6	ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย
	8
2	แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	9
2.1	แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
	10
2.2	แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ
	22
2.3	แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
	33
2.4	ข้อมูลพื้นที่วิจัย
	48
2.5	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
	55
2.6	สรุปกรอบแนวความคิด
	59

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3	วิธีดำเนินการวิจัย 60
	3.1 การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม 62
	3.2 การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม 67
4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 71
	4.1 ผลการวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม 71
	4.2 ผลการวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม 89
5	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ 101
	5.1 สรุปผลการวิจัย 101
	5.2 อภิปรายผลการวิจัย 107
	5.3 ข้อเสนอแนะ 111
	บรรณานุกรม 113
	ภาคผนวก 117
	ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย 118
	ภาคผนวก ข ประเด็นการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) 127
	ประวัตินักวิจัย 137

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 แสดงขั้นตอนการสร้างรูปแบบสร้างความสัมพันธ์	21
ภาพที่ 2.2 แสดงกระบวนการจัดการ	24
ภาพที่ 2.3 แสดงกิจกรรมหลักในการจัดการ	26
ภาพที่ 2.4 แสดงแผนที่จังหวัดนครปฐม	51
ภาพที่ 2.5 สรุปรอบแนวความคิด	59
ภาพที่ 3.1 แสดงกระบวนการดำเนินการวิจัย (Research Process)	61
ภาพที่ 4.1 สถานการณ์ท่องเที่ยวองค์พระปฐมเจดีย์	75
ภาพที่ 4.2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย เกจิอาจารย์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ	93
ภาพที่ 4.3 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย เกจิอาจารย์ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา	95
ภาพที่ 4.4 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย เกจิอาจารย์ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ ของศาสนา	98
ภาพที่ 4.5 ผลจากการสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม	99
ภาพที่ 5.1 ผังมโนทัศน์ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม	111

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วัดหรือพระอาราม (Temple) เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญในการท่องเที่ยวที่สื่ออารยธรรม และวิถีชีวิตของสังคมไทยอันเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ การเมือง การศึกษา ศิลปกรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งได้เชื่อมสัมพันธ์ความเป็นวัฒนธรรมกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอีกด้วย นอกจากนี้แล้ว วัดที่เชื่อว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทหนึ่งแล้ว วัดยังเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลกิจในโอกาสต่าง ๆ ทั้งงานบุญพิธีที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาของชุมชน หรืออาจกล่าวได้ว่าวัดมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตตั้งแต่วันแรกเกิดจนถึงวันตายของชาวไทย เพราะว่าวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีต อิทธิพลของพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปวิทยาการและความรู้หลากหลายสาขา ตลอดจนเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม คือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไปด้วยวิถีชีวิตไทยตามบริบทของสังคมวัฒนธรรมนั้นย่อมสะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญรุ่งเรืองของชาติบ้านเมืองอันเป็นแหล่งรวมที่สามารถศึกษาทบทวนอดีตได้ ทั้งด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประติมากรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน นอกจากนี้วัดแหล่งที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม ร่มเย็นสงบ สร้างเสริมคุณค่าทางจิตวิญญาณตามหลักพระพุทธศาสนา

แม้ว่าปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยจะเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ก็ตาม แต่บทบาทค่านิยมของวัดยังคงมีอย่างต่อเนื่อง คือ แหล่งการพัฒนาชุมชน การฝึกพัฒนาอาชีพ และความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจ ซึ่งยังปรากฏมีอยู่ให้เห็นเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป วัดจึงได้ชื่อว่ามีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย (พระมหาบุญพิเศษฐ์ จันทรเมือง, 2553: 23) เพราะวัดนั้นเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนในสังคม ทำให้เกิดความศรัทธามุ่งมั่นในพระพุทธศาสนาอันก่อให้เกิดศิลปกรรมในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งศิลปกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นจากมโนทัศน์ของศิลปินในพระพุทธศาสนาที่มีความศรัทธาในการสร้างสรรค์ทำให้เกิดสถาปัตยกรรมและพุทธศิลป์ที่งดงาม อันเป็นเสมือนสื่อสัญลักษณ์แสดงถึงความเจริญและอารยธรรมของคนในสังคม สิ่งต่าง ๆ ภายในวัดจึงเป็นมรดก

ที่ทรงคุณค่าทางวัฒนธรรมอันมีผลต่อการดำรงชีวิตของพุทธศาสนิกชนไทยมาอย่างช้านาน และในฐานะที่วัดเป็นแหล่งรวมของศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ จึงทำให้วัดได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจากนักท่องเที่ยวในการเดินทางมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก สามารถสร้างรายได้ผลประโยชน์ให้กับวัดชุมชน และประเทศได้เป็นจำนวนมาก ดังนั้น ปัจจุบันวัดจึงมีการปรับตัวเพื่อรองรับการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาศาสนสถานและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ภายในวัดให้สามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวมากจากทั่วทุกสารทิศ เพื่อปรับเปลี่ยนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอย่างสมบูรณ์แบบ เช่น การบูรณะปฏิสังขรณ์พระอุโบสถ พระเจดีย์ พระวิหาร หรือการจัดเสริมบริการห้องน้ำให้สะอาดและสถานที่จอดรถให้มีมากขึ้น เป็นต้น หลักสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาวัดที่ต้นนี้ ต้องรักษาคุณค่าและเอกลักษณ์ของความเป็นวัดอารามไว้ เพื่อมิให้สิ่งดีงามเหล่านี้สูญสลายไปจากสังคมไทย นอกเหนือจากการสร้างรายได้ผลประโยชน์เป็นอย่างมากให้กับวัดแล้ว การที่วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเป็นการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เพราะการที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาชมสถาปัตยกรรม และความงดงามต่าง ๆ ของพุทธศิลป์ภายในวัด จะส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในพุทธศาสนามากขึ้น ด้วยเหตุที่นักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้ได้จากศิลปกรรมจากพุทธศิลป์ และสถาปัตยกรรมภายในวัด หรือจากวัตรปฏิบัติประจำวันของพระสงฆ์ที่ดั่งงาม ซึ่งทุกสิ่งทุกอย่างภายในวัดสามารถบ่งบอกและอธิบายถึงความเป็นพระพุทธศาสนาได้เป็นรูปธรรม และหากนักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลที่ดีจากผู้นำเที่ยวและพระสงฆ์ จะทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้พุทธศาสนามากยิ่งขึ้นอีกด้วย แต่ในทางกลับกัน วัดที่เพิ่งจัดการท่องเที่ยวอย่างจริงจังในรูปแบบเชิงพาณิชย์ ในบางครั้งวัดต้องคำนึงถึงอุดมคติที่ควรจะเป็นกล่าวคือ วัดควรเป็นสถานที่แห่งการเรียนรู้ในหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนา รวมไปถึงเป็นสถานที่รวบรวมศิลปกรรม พุทธศิลป์ต่าง ๆ ที่มีคุณค่า อีกทั้งวัดยังเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนชาวไทย เป็นต้น หากทำให้วัดได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงผลกระทบต่าง ๆ ที่จะต้องตามมาภายหลัง โดยการศึกษาถึงผลดีและผลเสียอย่างจริงจัง ดังที่กล่าวมาแล้วเพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นหลักในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ภายในวัด โดยต้องคงเอกลักษณ์และบทบาทของวัดเอาไว้เพื่อพุทธศาสนิกชนชาวไทย และเป็นการสืบต่อของพระพุทธศาสนาเพื่อชนรุ่นหลัง (สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา, 2550: 19)

ความเชื่อและศรัทธาเป็นสิ่งที่มนุษย์ชาติทุกภาษามีมาแต่ดึกดำบรรพ์ ฉะนั้นจึงปรากฏว่ามีรูปแบบเครื่องรางต่าง ๆ อยู่เคียงคู่กับสังคมมนุษย์มาทุกยุคสมัย เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องบำรุงขวัญและกำลังใจ บางครั้งเมื่ออยู่ในที่ภาวะวิกฤติหรืออยู่ในระหว่างอันตราย ย่อมนึกถึงสิ่งที่ตนศรัทธาและยึดมั่นเป็นที่พึ่ง จะทำให้มีสติและมีความมุ่งมั่นที่จะต่อสู้ฝ่าฟันให้พ้นอุปสรรคและอันตรายด้วยกำลังใจที่เกิดขึ้น ทำให้สามารถบรรลุความสำเร็จผลได้ จึงเป็นเหตุให้มนุษย์ทุกสมัยมักนิยมที่จะมีเครื่องรางไว้สำหรับประจำกาย และสังคมไทยก็เช่นเดียวกัน ที่มีความเชื่อศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่

ความเชื่อและศรัทธาที่มีอยู่ดั้งเดิมนั้นได้พัฒนาเป็นสัญลักษณ์ มีรูปแบบที่เป็นศิลปะมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาจำนวนมากต่างนิยมไปสักการะสถานที่ที่พระพุทธรองค์ประสูติ ตรัสรู้ ปฐมเทศนาและปรินิพพาน บรรดาพุทธศาสนิกชนที่ไปยังสังเวชนียสถานดังกล่าว ต่างได้แสวงหาสิ่งที่เป็นปูชนียวัตถุเพื่อนำกลับไปบูชาที่บ้านเมืองของตน ซึ่งสมัยดั้งเดิมนั้นไม่มีความประสงค์จะสร้างเพื่อจำหน่ายดังเช่นสมัยปัจจุบัน แต่แท้จริงแล้ว พุทธศาสนิกชนไทยได้สร้างพระพิมพ์หรือพระเครื่องขึ้นมาเพื่อสืบอายุพระพุทธศาสนาให้มั่นคงถาวร โดยสร้างพระพิมพ์เป็นจำนวนมากฝังไว้ในพระเจดีย์อันถือว่าเมื่อพระเจดีย์ล่มสลายสูญหายไปแล้ว ภายหลังหากมีใครได้ขุดพบพระพิมพ์หรือพระเครื่องที่สร้างไว้ จะได้ว่าพระพุทธศาสนาเคยประดิษฐานในที่นั้น เป็นเหตุให้น้อมระลึกนึกถึงพระพุทธรูปคุณสืบต่อมา

พระเครื่อง มาจากคำว่า พระเครื่องราง ที่หมายถึง พระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ ที่นับถือว่าเป็นเครื่องคุ้มครองป้องกันอันตราย (ที่มา:ราชบัณฑิตยสถาน) และสังคมไทยกับพระเครื่องได้คู่กันมาเป็นเวลานานแล้ว ตั้งแต่เริ่มรับพระพุทธศาสนาเข้ามาในประเทศไทย พระเครื่องวัตถุมงคลจึงเป็นสัญลักษณ์ของชาวไทยที่นับถือพระพุทธศาสนา และทั้งรูปวัตถุในการระลึกถึงพระพุทธรูปเจ้าและพระธรรมคำสั่งสอนที่เพราะความกลัวภัยต่าง ๆ ที่ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องหาและกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวพึ่งพาอาศัยให้เกิดความอบอุ่นปลอดภัย มีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของตน ทั้งนี้ วัตถุมงคลต่าง ๆ โดยเฉพาะพระบูชาและพระเครื่อง ซึ่งมีอำนาจของพุทธคุณที่เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยเชื่อว่าพระเครื่องนั้นสามารถคุ้มครองชีวิตและทรัพย์สินของตนได้ ทำให้พระเครื่องเป็นที่นิยมของคนไทยมาตั้งแต่โบราณ และยุคปัจจุบันพระเครื่องได้รับความนิยมเลื่อมใสมากยิ่งขึ้น เป็นที่น่าสนใจว่ามีสาเหตุอะไรที่ทำให้คนไทยต้องหันกลับไปยึดถือในพระพุทธรูป พระสงฆ์ (เกจิอาจารย์) หรือวัตถุมงคล จนเป็นที่ต้องการสำหรับการครอบครองของคนทุกชนชั้น คำตอบที่สะท้อนออกมาคือ เพราะสังคมปัจจุบันอยู่ในภาวะการแข่งขันที่ต้องดิ้นรนขวบขวายมากขึ้น ภาวะเศรษฐกิจที่บีบคั้น ภาวะการเมืองและปัญหาสังคมที่ไร้การเยียวยา ตลอดจนการไม่ได้รับความใส่ใจจากรัฐ ทำให้ประชาชนแทบทุกชนชั้นวาระเกิดความไม่มั่นคงในวิถีการดำเนินชีวิตของตนเอง ดังนั้น พระเครื่องจึงเป็นที่สนใจของคน เป็นที่พึ่งและศรัทธาทางจิตใจ เป็นสัญลักษณ์แห่งความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งผูกพันกับวิถีชีวิตของคนไทยจนถึงเป็นวัฒนธรรมแห่งความเชื่อในอำนาจของพุทธคุณ

จังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ ปูชนียบุคคล และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ คือองค์พระปฐมเจดีย์อันศักดิ์สิทธิ์และเก่าแก่ รวมทั้งศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรืองของพุทธศาสนาในเขตพื้นที่ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวนครปฐม ตลอดทั้งจังหวัดใกล้เคียงเป็นอยู่อารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า แต่ดั้งเดิมนั้นตั้งอยู่ริมทะเล เป็นเมืองโบราณเก่าแก่ มีความเจริญรุ่งเรืองมานับตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิและเป็นราชธานีสำคัญในสมัยทวารวดีในยุคนั้น นครปฐมเป็นแหล่งเผยแพร่อารยธรรมจากประเทศอินเดีย ซึ่งรวมทั้งพุทธศาสนา มีแหล่งท่องเที่ยวเป็นพุทธสถานที่ได้รับความ

นิยมอย่างมากมาย เช่น วัดพระปฐมเจดีย์ วัดกลางบางแก้ว วัดไร่ขิง วัดกลางบางพระ และ พุทธมณฑล เป็นต้น

ความเป็นดินแดนแห่งอารยธรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่าจังหวัดนครปฐมนั้นมี พระเกจิอาจารย์ผู้สร้างพระเครื่องหรือวัตถุมงคลที่ได้รับความนิยมอย่างมากมายทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ เช่น หลวงปู่บุญ วัดกลางบางแก้ว หลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอม หลวงพ่อหลิว วัดไร่แตงทอง หลวงพ่อทา วัดพะเนียงแตก หลวงพ่อน้อย วัดธรรมศาลา หลวงปู่ภาค วัดห้วยจรเข้ม หลวงพ่อแหม่ม วัดตาก้อง หลวงพ่อพูล วัดไผ่ล้อม หลวงพ่อเต๋ วัดสามง่าม และหลวงปู่แก้ว วัดรางหมัน เป็นต้น อีกทั้งวัดที่มีวัตถุมงคลหรือเครื่องรางที่เกจิประจำจังหวัดนครปฐมที่ได้สร้างขึ้นในนามของวัด เช่น วัดพระปฐมเจดีย์ วัดไร่ขิง วัดศรีษะทอง เป็นต้น และอีกมากมายที่ปรากฏอย่างแพร่หลายและ ได้รับความนิยมจนถึงปัจจุบัน และพระอารามหรือวัดในพื้นที่จังหวัดนครปฐมมีประวัติความเป็นมาที่ เก่าแก่และมีความสวยงาม ตลอดจนคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัดบางแห่งมีความเหมาะสมจาก สภาพแวดล้อมสถานที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนและความศักดิ์สิทธิ์ของเกจิอาจารย์ตั้งแต่อดีต จนได้รับ สมญานามว่า “เทพเจ้าแห่งลุ่มแม่น้ำนครชัยศรี”

การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งหวังให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ อันส่งผลเพื่อพัฒนา คุณภาพชีวิตและจิตใจเป็นสำคัญ และยังเป็นการจูงใจในการแสวงบุญในมิติทางศาสนาและความเชื่อ ดังจะเห็นได้ว่า กรมการศาสนา เล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะสนับสนุนการท่องเที่ยวสัมพันธ์กับศาสนา เพื่อให้วัดต่าง ๆ ในเส้นทางแสวงบุญเป็นสิ่งเชื่อมโยงศาสนากับนักท่องเที่ยวเข้าด้วยกัน โดยการให้วัด นั้นเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวได้รับเอาคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมอันดีของวิถีชีวิต แบบไทยไปสู่การยกระดับสังคมให้มีคุณภาพ เพราะการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่ สนับสนุนสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในชุมชนเกิดจิตสำนึกถึงความรับผิดชอบในการดูแลและส่งเสริมการ ท่องเที่ยวของชุมชน ขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวย่อมมีจิตผูกพันกับศาสนาผ่านความประทับใจที่ได้จาก การท่องเที่ยว ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ อารีย์ นัยพินิจ และคณะ (2556: 31-40) ที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัด พบว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาในเทศกาลและ วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะมุ่งเน้นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเจริญจิต อาทิเช่น การตักบาตร ถวายทาน เวียนเทียนในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา ทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่นอกจาก จะได้รับความเพลิดเพลินกับภูมิทัศน์จากวัดที่เป็นแหล่งเอื้อต่อการท่องเที่ยวแล้ว ยังได้ตระหนักถึงการ เรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งเป็นความคาดหวัง เป็นความเชื่อ เป็นความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่คาดหวังล่วงหน้าต่อบางสิ่งบางอย่างว่าควรจะเป็นหรือควร จะเกิดขึ้น

การท่องเที่ยวที่ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีเชิงอนุรักษ์ เป็นการจรรโลงอายุพระพุทธศาสนา และเป็นสนับสนุนการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มพูนสาธารณประโยชน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และป็นผลประโยชน์ต่าง ๆ กลับสู่ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งชุมชนต่าง ๆ ที่วัดนั้น ๆ ได้ตั้งมั่นอยู่ ทำให้เกิดธุรกิจอื่น ๆ เกิดขึ้นตามมา เช่น ร้านค้าขายของ ขายอาหารปลา ขายของที่ระลึก ตลอดถึงขายสินค้าผลิตภัณฑ์พื้นเมืองในท้องถิ่น เป็นต้น (ธนิต บุตรทิพย์สกุล, 2558) ด้วยเหตุผลตามกล่าวมา จึงเป็นแรงผลักดันให้คณะผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยและด้านการสนับสนุน ถือเป็น การส่งเสริมให้มีศักยภาพและเพื่อเป็นการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรมในพื้นที่และที่สำคัญคือเป็นแนวทางการปรับปรุง พัฒนา และประชาสัมพันธ์จังหวัดนครปฐมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต

1.2 ปัญหาวิจัย

1. การจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร
2. การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ควรทำอย่างไร
3. การถ่ายทอดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ควรทำอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อถ่ายทอดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบการวิจัย R&D (Research and Development) โดยผู้วิจัยกำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นการศึกษาเนื้อหาที่มุ่งเน้นในประเด็นของการกำหนดกิจการ เป้าหมายที่ควรได้รับการส่งเสริมการกำหนดกิจกรรมการพัฒนา และการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ ที่เป็นแนวคิด ทฤษฎีและหลักการพัฒนาเชิงบูรณาการเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

1.4.2 ขอบเขตด้านตัวแปร

ในการวิจัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ครั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ผู้วิจัยจึงกำหนดตัวแปรที่ศึกษาดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ/ตัวแปรต้น ได้แก่ 1) แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว 2) การดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว 3) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) การบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว 5) ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว 6) การส่งเสริมการตลาด

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ การจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การจัดสถานที่ 2) การจัดสภาพสิ่งแวดล้อม 3) การจัดสภาพสิ่งแวดล้อม และ 4) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวัดที่มีวัดอุ้มงคล และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางด้านพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม จำนวน 7 อำเภอ ได้แก่

- 1) อำเภอเมืองนครปฐม คือ วัดพระปฐมเจดีย์
- 2) อำเภอนครชัยศรี คือ วัดศิระชะทอง
- 3) อำเภอสามพราน คือ วัดไร่ขิง
- 4) อำเภอดอนตูม คือ วัดพะเนียงแตก
- 5) อำเภอบางเลน คือ วัดไผ่หูช้าง
- 6) อำเภอกำแพงแสน คือ วัดไร่แตงทอง

7) อำเภอพุทธมณฑล คือ พุทธมณฑล

1.4.4 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากร ได้แก่ ผู้แทนที่เป็นกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเจ้าอาวาส กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน กลุ่มนักท่องเที่ยว และปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ซึ่งประกอบด้วย สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด/อำเภอ พระสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นักท่องเที่ยว และปราชญ์ชาวบ้าน

2) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้แทนที่เป็นกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเจ้าอาวาส กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน กลุ่มนักท่องเที่ยว และปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ซึ่งประกอบด้วย สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด/อำเภอ พระสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นักท่องเที่ยว และปราชญ์ชาวบ้านซึ่งได้มาโดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยกำหนดจากบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในสถานที่ของจังหวัดนครปฐม

1.4.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยทั้งหมด 1 ปี (ปีงบประมาณ 2565) โดยกำหนดระยะเวลาจำแนกตามกิจกรรมหลักของการดำเนินการวิจัย

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

จากการศึกษาวิจัย การพัฒนาและเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเมืองอู่อารยธรรมแดนพระพุทธศาสนา จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ให้คำนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

1. รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองหรือตัวแบบอย่างง่ายหรือย่อส่วนของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านการศึกษาและพัฒนาขึ้นมาเพื่อแสดงหรืออธิบายปรากฏการณ์ให้เข้าใจได้ง่ายขึ้น เป็นสิ่งที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นจากหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิดและความเชื่อที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการแสดงโครงสร้างทางความคิดหรือองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญเป็นขั้นเป็นตอนสำหรับถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโดยใช้สื่อ หรือเครื่องมือเข้าช่วยเพื่อทำให้เกิดความรู้เข้าใจได้ง่ายและกระชับถูกต้อง สามารถตรวจสอบ และเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจได้

2. การจัดการ หมายถึง กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายหรือบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้โดยการใช้ศาสตร์และศิลป์ในการนำทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ อันได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และวิธีการจัดการ ผ่านกระบวนการทางการบริหาร คือการวางแผนการ จัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม หมายถึง การจัดการ ให้บริการระบบการท่องเที่ยวอย่างมีระบบระเบียบครบวงจรตามแผนโครงสร้างและมีเป้าหมายที่ สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎีและแนวคิดอย่างเหมาะสมกับสภาพที่แท้จริงและสามารถพัฒนาสู่ กระบวนการพัฒนาองค์ประกอบทางด้านการท่องเที่ยว ให้มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ แหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม รวมทั้งข้อจำกัดต่าง ๆ ของสังคมและสภาพ แวดล้อมของพื้นที่โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ทั้ง 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐม อำเภอพุทธมณฑล อำเภอนครชัยศรี อำเภอสามพราน อำเภอดอนตูม อำเภอ กำแพงแสน อำเภอบางเลน

4. เกจิอาจารย์ หมายถึง คณะสงฆ์บางกลุ่มที่หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว พุทธ สาวกของพระองค์ได้ทำหน้าที่รวบรวมคำสอนของพระองค์ไว้เป็นคัมภีร์พระไตรปิฎก ต่อมาพระสงฆ์ บางคณะได้แต่งหนังสือเป็นอรรถกถาและฎีกาเพื่ออธิบายขยายความในพระไตรปิฎกให้เข้าใจได้ง่าย ขึ้น จึงเรียกท่านที่ถูกอ้างถึงเหล่านั้นว่า เกจิอาจารย์ แต่ในสมัยปัจจุบันสังคมไทยได้ใช้คำนี้ใน ความหมายที่ผิดไปจากเดิม โดยใช้เรียกภิกษุที่เชื่อกันว่ามีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านคาถาวิชา อาคมและการปลุกเสกเครื่องรางของขลัง หรือที่เรียกสั้นๆ ว่า พระเกจิ

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม
2. ทำให้ได้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม
3. มีการถ่ายทอดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม
4. นำข้อค้นพบที่ได้รับจากการวิจัยไปพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เกจิอาจารย์เป็นอาจารย์บางกลุ่มบางพวกที่ภายหลังหลังพระโคตมพุทธเจ้าได้ปรินิพพานแล้ว พุทธสาวกจึงได้รวบรวมคำสอนของพระองค์ไว้เป็นหมวดหมู่ เรียกว่าพระไตรปิฎก ต่อมาเมื่อมีภิกษุสงฆ์ผู้เป็นนักปราชญ์ได้แต่งเรียบเรียงอรรถกถาและฎีกาเพื่ออธิบายข้อความในพระไตรปิฎกให้เข้าใจง่ายขึ้น เรียกภิกษุผู้แต่งหนังสือเหล่านั้นว่า พระอรรถกถาจารย์ และพระฎีกาจารย์ และในหนังสือที่แต่งนั้น มักจะมีอ้างอิงถึงความคิดเห็นของอาจารย์พวกอื่น ๆ ที่เห็นด้วยหรือเห็นแย้งกับผู้แต่ง จึงเรียกอาจารย์ที่ถูกอ้างอิงถึงนั้นว่า เกจิอาจารย์ ในปัจจุบันถูกใช้ในความหมายที่ผิดแผกไปจากเดิม คือใช้เรียกภิกษุที่เชื่อกันว่ามีความรู้ความสามารถในด้านเวทมนต์คาถาอาคมและการปลุกเสกเครื่องรางของขลัง หรือเรียกสั้น ๆ ว่า พระเกจิ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกลไกการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างงานอาชีพ การจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวและการจ้างงานในภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดการกระจายรายได้แพร่หลายไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นได้มากขึ้น ซึ่งหมายถึงจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จเติบโตทางเศรษฐกิจและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ และการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนานั้นถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการทัศนศึกษาหรือสัมผัสสภาพัตถกรรมด้านศาสนา การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา

รัฐบาลไทยได้กำหนดให้การท่องเที่ยวถือเป็นวาระแห่งชาติ (National Agenda) โดยคณะรัฐมนตรี ได้มีมติในวันที่ 17 เมษายน 2552 เพื่อให้ทุกฝ่ายใช้รูปแบบการช่วยกันผลักดันให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศกลับฟื้นตัวได้ในเวลาอันรวดเร็วที่สุด ด้วยเหตุผลดังกล่าว กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬาจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ปฏิรูปภาคและมาตรการกระตุ้นการท่องเที่ยวในระยะเวลา 4 ปี ระหว่าง พ.ศ.2555-2559 โดยเน้นที่ประเภทแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประเภทโบราณสถานโบราณวัตถุ และประเพณีวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้วางกรอบยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมให้การท่องเที่ยวของประเทศไทยเติบโตอย่างยั่งยืน โดยเน้นตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ประโยชน์ ทั้งต่อสถาบันครอบครัวและต่อสังคมโดยรวม โดยมีแนวโน้มการพัฒนาการท่องเที่ยวจะเป็นไปในลักษณะการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนให้มากขึ้น คือ นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มที่จะเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น

ซึ่งนักทอ่งเทียวกุ่มนี้เห็นความสำคัญของขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น วิถีชีวิตชุมชน เป็นแหล่งทอ่งเทียวกุ่มที่มีจุดเด่นพิเศษ (จุฑาภรณ์ หินซุย และ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์, 2557: 52)

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการทอ่งเทียวกุ่มเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาเพื่อตอบโจทยจัดการทอ่งเทียวกุ่มเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม และเพื่อเตรียมการรองรับสถานการณ์ในอนาคตอันจะนำไปสู่การจัดการทอ่งเทียวกุ่มเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ที่สร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

ทั้งนี้การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย ซึ่งเป็นการทบทวนวรรณกรรมนำข้อค้นพบไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย การศึกษาประเด็นดังกล่าวจะทำให้เข้าใจบริบทเชิงพื้นที่ในมิติที่หลากหลายได้ชัดเจนมากขึ้น โดยทำการทบทวนวรรณกรรม ดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทอ่งเทียวกุ่มเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
- 2.4 ข้อมูลพื้นที่วิจัย
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.6 สรุปกรอบแนวความคิด

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบ

2.1.1 ความหมายของรูปแบบ

คำว่า “รูปแบบ” หรือ “Model” เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายหลายอย่าง ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Tosi and Carroll (1982: 74) กล่าวว่าไว้ว่า รูปแบบ เป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบทั้งกายภาพ (Physical model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอสมุดแห่งชาติ แบบจำลองเครื่องบินขับไล่ เอฟ 16 เป็นต้น และรูปแบบเชิงลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ เช่น รูปแบบเชิงระบบและตามสถานการณ์ (A System/Contingency Model)

Bardo and Hartman (1982: 245) กล่าวถึงคำว่า รูปแบบ ไว้ว่า รูปแบบเป็นอะไรบางอย่างที่เราพัฒนาขึ้นมาเพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงมิใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำเช่นนั้นจะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ ซึ่งจะทำให้คุณค่าของรูปแบบนั้นด้อยลงไป ส่วนการที่จัดระบบรูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมียุทธศาสตร์ที่น้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้น ๆ ควรมียุทธศาสตร์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้ก็แล้วปรากฏการณ์แต่ละอย่างและวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร

Husen and Postlethwaite (1994: 3895) ได้ให้ความหมายว่า รูปแบบ คือ โครงสร้าง ที่ถูกนำเสนอเพื่อใช้วินิจฉัยความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบที่สร้างมาจากเหตุการณ์ การหยั่งรู้ด้วยวิธีการอุปมาอุปมัย หรือได้มาจากทฤษฎี รูปแบบจึงไม่ใช่ทฤษฎี

Thinkexist (2008: 1) ให้ความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model) ไว้ว่าเป็นแบบจำลอง ระบบการปฏิบัติงาน หรือแบบแปลนของการก่อสร้างที่วาดไว้ล่วงหน้า หรือสิ่งของที่เป็นตัวแทนแสดง ความคิดของสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต หรือสิ่งที่เตรียมเอาไว้ล่วงหน้า

Aedictionaary (2008: 1) ได้นิยามความหมายของ Model ว่า หมายถึง แบบจำลอง ที่เป็นสัดส่วนหรือเป็นประเภทเดียวกันกับของจริงหรือสัญลักษณ์ของการเป็นตัวแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ คาดว่าจะเกิดในอนาคต หรือแบบแผนของสิ่งที่เตรียมไว้

Good (2005: 177) ในพจนานุกรมการศึกษาได้สรุปความหมายของรูปแบบเอาไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็น ตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น 3) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด 4) เป็นชุดของปัจจัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวแทนประกอบและเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม อาจเขียนออกมาเป็นสูตรทางคณิตศาสตร์หรือบรรยายเป็นภาษา ก็ได้

ส่วนนักวิชาการของประเทศไทย มีผู้กล่าวถึงคำว่า รูปแบบ ไว้หลากหลาย ดังเช่น

ทิศนา แคมมณี (2550) กล่าวอธิบายความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบ หมายถึง เครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการสืบสอบหาคำตอบ ความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่

เกิดขึ้น โดยสร้างมาจากความคิด ประสบการณ์ การใช้อุปมาอุปไมย หรือจากทฤษฎี หลักการต่าง ๆ และแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

ณัฐศักดิ์ จันทร์ผล (2552: 125) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้าง โปรแกรม แบบจำลองหรือตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริงที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้ทดแทนแนวคิด หรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์ หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ

มาลี สืบกระแสน (2552: 108 -109) รูปแบบ มีสองลักษณะ คือ รูปแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น ระบบการปฏิบัติงาน และรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น รูปแบบอาจแสดงความสัมพันธ์ด้วยเส้นโยง แสดงในรูปภาพหรือเขียน ในรูปสมการคณิตศาสตร์ หรือสมการพยากรณ์หรือเขียนเป็นข้อความ จำนวน หรือภาพ หรือแผนภูมิ หรือรูปสามมิติ

รัตนะ บัวสนธ์ (2552: 124) กล่าวว่า ความหมายของรูปแบบ จำแนกออกเป็น 3 ความหมาย ดังนี้

1. แผนภาพหรือภาพร่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ยังไม่สมบูรณ์เหมือนของจริง รูปแบบในความหมายนี้มักจะเรียกทับศัพท์ในภาษาไทยว่า “โมเดล” ได้แก่ โมเดลบ้าน โมเดลรถยนต์ โมเดลเสื้อ เป็นต้น

2. แบบแผนความสัมพันธ์ของตัวแปร หรือสมการทางคณิตศาสตร์ที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “Mathematical Model”

3. แผนภาพที่แสดงถึงองค์ประกอบการทำงานของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รูปแบบในความหมายนี้

บางที่เรียกว่า ภาพย่อส่วนของทฤษฎีหรือแนวคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น รูปแบบการสอน รูปแบบการบริหาร รูปแบบการประเมิน เป็นต้น

คัมภีร์ สุดแท้ (2553) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่สร้าง หรือพัฒนาขึ้น แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญๆ ของเรื่องให้เข้าใจง่ายขึ้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานต่อไป

ปัญญา ทองนิล (2553) กล่าวว่า รูปแบบ หมายถึง โครงสร้างที่เกิดจากทฤษฎี ประสบการณ์ การคาดการณ์ นำเสนอในรูปของข้อความหรือแผนผัง

จากการศึกษาความหมายของคำว่ารูปแบบ ทำให้เห็นว่า “รูปแบบ” มีลักษณะเป็นหลายลักษณะ เช่น 1) เป็นการจำลองความจริงของปรากฏการณ์เพื่อให้เข้าใจความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้ง่ายขึ้น 2) เป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับปรากฏการณ์โดยอาศัยหลักการของระบบรูปนัยและมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดการกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์และประพจน์ที่เกี่ยวข้องรูปแบบในทางสังคมศาสตร์ว่า 3) เป็นชุดข้อความเชิงนามธรรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะและ/หรือบรรยายคุณสมบัติขึ้นเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ รูปแบบจึงไม่ใช่การบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่มุม เพราะการทำเช่นนั้น จะทำให้รูปแบบมีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการทำความเข้าใจ ส่วนรูปแบบหนึ่งๆ จะต้องมียุทธศาสตร์น้อยเพียงใด หรือควรมีองค์ประกอบใดบ้าง ไม่ได้มีการกำหนดเป็นการตายตัว ทั้งนี้แล้วแต่ปรากฏการณ์แต่ละอย่าง และวัตถุประสงค์ของผู้สร้างรูปแบบที่ต้องการจะอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ อย่างไร และ 4) เป็นภาพจำลองของสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีรูปแบบตั้งแต่ง่ายๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอดูดาวแห่งชาติ เป็นต้น เป็นโครงสร้าง โปรแกรม แบบจำลอง หรือแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริง ที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณาวามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทนแนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ ที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่าง ๆ หรือตัวแปรต่าง ๆ

2.1.2 ประเภทของรูปแบบ

รูปแบบสามารถจำแนกออกได้หลายประเภท ได้มีผู้จำแนกประเภทของรูปแบบ ดังนี้
Smith and others (1980: 461) จำแนกรูปแบบ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบคล้ายจริง (Iconic Model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น

1.2 รูปแบบเสมือนจริง (Analog Model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองทางเคมีในห้องปฏิบัติการก่อนจะทำการทดลอง เครื่องบินจำลองที่บินได้ หรือเครื่องฝึกหัดบิน เป็นต้น รูปแบบชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงมากกว่าแบบแรก

2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบข้อความ (Verbal Model) หรือรูปแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Model) เป็นการใช้ข้อความปกติธรรมดาในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น

2.2 รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Model) เช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น

Joyce and Well (1985: 74) ได้ศึกษาและจัดแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดหลักการหรือทฤษฎี ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ ได้แบ่งกลุ่มรูปแบบการสอนเอาไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. Information-Processing Models เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดหลักความสามารถในกระบวนการประมวลข้อมูลของผู้เรียน และแนวทางในการปรับปรุงวิธีการจัดการกับข้อมูลให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. Personal Models รูปแบบการสอนที่จัดไว้ ในกลุ่มนี้ ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลและการพัฒนาบุคลากรเฉพาะราย โดยมุ่งเน้นกระบวนการที่แต่ละบุคคลจัดระบบและปฏิบัติต่อสรรพสิ่ง (Reality) ทั้งหลาย

3. Social Information Models เป็นรูปแบบที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และบุคคลต่อสังคม

4. Behavior Models เป็นกลุ่มของรูปแบบการสอนที่ใช้องค์ความรู้ด้านพฤติกรรมศาสตร์เป็นหลักในการพัฒนารูปแบบ จุดเน้นที่สำคัญ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่สังเกตได้ของผู้เรียนมากกว่าการพัฒนาโครงสร้างทางจิตวิทยาและพฤติกรรมที่ไม่สามารถสังเกตได้

Keeves (1988: 561-565) ได้จำแนกรูปแบบ ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบเชิงกายภาพ ส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น รูปแบบโครงสร้างอะตอม สร้างอะตอมขึ้นโดยใช้หลักการเปรียบเทียบโครงสร้างของรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายกันทางกายภาพ สอดคล้องกับข้อมูลและความรู้ที่มีอยู่ในลักษณะนั้นด้วย รูปแบบที่สร้างขึ้นนั้นต้องมีองค์ประกอบชัดเจน สามารถนำไปทดสอบด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง เช่น รูปแบบจำนวนนักเรียนในโรงเรียน สร้างขึ้นโดยเปรียบเทียบกับลักษณะถ้ำน้ำที่ประกอบด้วยท่อน้ำเข้า

และท่อน้ำออก ปริมาณที่ไหลเข้างถึงเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เข้าโรงเรียน อัตราการเกิด อัตราการย้ายเข้า อัตราการรับเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ ส่วนปริมาณน้ำที่ไหลออกเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่ออกจากโรงเรียน เนื่องจากพันธุศาสตร์การศึกษา การย้ายออก การจบการศึกษา สำหรับปริมาณน้ำที่เหลือในถังเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่เหลืออยู่ในโรงเรียน เป็นต้น จุดมุ่งหมายของรูปแบบนี้เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงจำนวนนักเรียนในโรงเรียน

2. รูปแบบเชิงข้อความ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อ ในการบรรยาย หรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น และใช้ข้อความในการอธิบาย เพื่อให้เกิดความกระจ่างมากขึ้น แต่จุดอ่อนของรูปแบบประเภทนี้คือ ขาดความชัดเจนแน่นอน ทำให้ยากแก่การทดสอบรูปแบบ แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำรูปแบบนี้มาใช้ในการศึกษามาก เช่น รูปแบบการเรียนรู้ในโรงเรียน

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) เป็นรูปแบบที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ ปัจจุบันมีแนวโน้มว่าจะนำไปใช้ในด้านพฤติกรรมศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการวัดและประเมินผลการศึกษา รูปแบบลักษณะนี้ส่วนมากพัฒนามาจากรูปแบบเชิงข้อความ

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่เริ่มจากการนำเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ในการศึกษาเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรสลับซับซ้อนได้ แนวคิดสำคัญของรูปแบบนี้คือต้องสร้างขึ้นจากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องหรืองานวิจัยที่มีมาแล้ว รูปแบบจะเขียนในลักษณะสมการเส้นตรง แต่ละสมการแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุเชิงผลระหว่างตัวแปร จากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในสภาพการณ์ที่เป็นจริงเพื่อทดสอบรูปแบบ รูปแบบเชิงสาเหตุนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

4.1 รูปแบบระบบเส้นเดี่ยว (Recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยเส้นโยงที่มีทิศทางของการเป็นสาเหตุในทิศทางเดียวโดยไม่มีความสัมพันธ์ย้อนกลับ

4.2 รูปแบบระบบเส้นคู่ (Non-recursive Model) เป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปร โดยทิศทางความสัมพันธ์ของตัวแปรภายในตัวแปรหนึ่งอาจเป็นทั้งตัวแปรเชิงสาเหตุและเชิงผลพร้อมกัน จึงมีทิศทางความสัมพันธ์ย้อนกลับได้

Steiner (1988: 215) ได้จำแนกรูปแบบ ออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) จำแนกออกเป็น

1.1 รูปแบบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model of) เช่น รูปแบบเครื่องบินที่สร้างเหมือนจริง แต่มีขนาดย่อ

1.2 รูปแบบสำหรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Model for) เป็นรูปแบบจำลองที่ออกแบบไว้เพื่อเป็นต้นแบบผลิตสินค้า ต้องสร้างรูปแบบเท่าของจริงขึ้นมาก่อนแล้วจึงผลิตสินค้าตามรูปแบบนั้น

2. รูปแบบเชิงแนวคิด (Conceptual Model) จำแนกออกเป็น

2.1 รูปแบบเชิงแนวคิดของสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model of) เป็นรูปแบบหรือแบบจำลองที่สร้างขึ้นโดยจำลองมาจากทฤษฎีที่มีอยู่แล้ว เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

2.2 รูปแบบเชิงแนวคิดเพื่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด (Conceptual Model for) เป็นรูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายทฤษฎี หรือปรากฏการณ์ เช่น รูปแบบที่สร้างขึ้นจากทฤษฎีการคัดสรรตามธรรมชาติ เพื่อนำไปอธิบายทฤษฎีการคงอยู่ของนักเรียนในโรงเรียน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป ประเภทของรูปแบบจะมีรูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุและรูปแบบเชิงคุณลักษณะ (Qualitative Model) ที่ใช้อธิบายปรากฏการณ์ด้วยภาษาหรือสัญลักษณ์ ดังนั้น รูปแบบจึงไม่ได้บรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์อย่างละเอียดทุกแง่ทุกมุม เพราะทำให้ได้โมเดล มีความซับซ้อนและยุ่งยากเกินไปในการที่จะทำความเข้าใจ

2.1.3 องค์ประกอบของรูปแบบ

มีผู้ให้แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบ ดังนี้

Brown and Moberg (1980: 16-17) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) กล่าวว่า องค์ประกอบของรูปแบบประกอบด้วย 1) สภาพแวดล้อม (Environment) 2) เทคโนโลยี (Technology) 3) โครงสร้าง (Structure) 4) กระบวนการจัดการ (Management Process) และ 5) การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

Husen and Postlethwaite (1994: 3865 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี, 2550: 220)

1. รูปแบบสามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา สามารถทดสอบ/สังเกตได้
2. มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น/ปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษาและอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา
3. รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา/ช่วยสืบเสาะความรู้

4. รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง

Brown and Moberg (1980: 98) ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) หลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) และองค์ประกอบตามรูปแบบของ Brown and Moberg ประกอบด้วย

1. สภาพแวดล้อม (Environment)
2. เทคโนโลยี (Technology)
3. โครงสร้าง (Structure)
4. กระบวนการจัดการ (Management Process)
5. การตัดสินใจสั่งการ (Decision Making)

สมบุรณ์ ศิริสรหรือริญ (2547: 354 - 355) ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่

- 1) คุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดีที่ต้องพัฒนา
- 2) หลักการและแนวคิดกำกับรูปแบบ และวัตถุประสงค์ทั่วไปของรูปแบบ
- 3) กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำของคณบดี ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน เนื้อหาการพัฒนา วิธีการและกิจกรรมการพัฒนา วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม และผลที่ต้องการ
- 4) แนวทางการนำรูปแบบไปใช้เงื่อนไขความสำเร็จ และตัวบ่งชี้ความสำเร็จของรูปแบบ

2.1.4 ลักษณะรูปแบบที่ดี

Keeves (1988: 560) กล่าวว่ารูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรจะมีข้อกำหนด (Requirement) 4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structural Relationship) มากกว่าความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องเนื่องกันแบบรวมๆ (Associative Relationship)

2. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถถูกตรวจสอบได้โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้

3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายในเรื่องที่กำลังศึกษา

วาร์ พึ่งสวัสดิ์ (2553) ได้กล่าวถึง รูปแบบที่ดีควรมีลักษณะ ดังนี้

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก็มีประโยชน์ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ

2. รูปแบบควรนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยเมื่อทดสอบรูปแบบแล้วถ้าปรากฏว่าไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รูปแบบนั้นต้องถูกยกเลิก

3. รูปแบบควรอธิบายโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษาได้อย่างชัดเจน

4. รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา

5. รูปแบบในเรื่องใด จะเป็นเช่นไรขึ้นอยู่กับกรอบของทฤษฎีในเรื่องนั้น ๆ

Brown and Moberg (อ้างใน สมาน อัสวภูมิ) (2537: 16) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ในการพัฒนารูปแบบใด ๆ ก็ตาม ผู้ออกแบบรูปแบบต้องรู้ว่า จะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาขึ้นมาก็เพื่อให้การดำเนินงานในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

2. ทฤษฎีพื้นฐานและหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้น ๆ บนฐานคิดของทฤษฎีและหลักการใดบ้าง เช่น หลักการประการหนึ่งของระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา คือ “หลักร่วมกันรับผิดชอบ” หมายความว่าคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันรับผิดชอบ เป็นต้น

3. ระบบงานและกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการและบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ ผู้พัฒนารูปแบบต้องออกแบบระบบงานของรูปแบบเพื่อกลไกในการดำเนินงานของรูปแบบ เช่น การจัดโครงสร้างองค์การ การตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานต่าง ๆ และที่จำเป็นต่าง ๆ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกันของระบบเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้

4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม และต่าง ๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

5. แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทางและเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้

6. คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบเพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

7. ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เป็นต้น

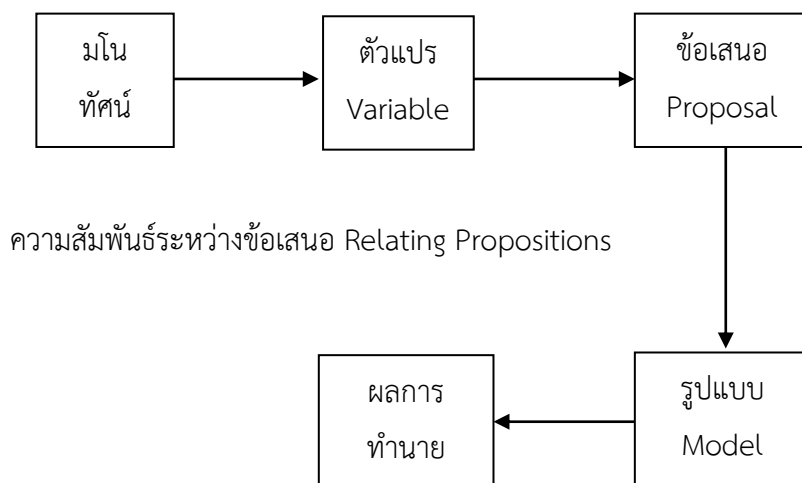
กล่าวโดยสรุป 4 ลักษณะรูปแบบที่ดี หลังจากออกแบบรูปแบบเสร็จแล้ว ผู้ออกแบบควรจัดทำคู่มือการใช้รูปแบบโดยนำสาระของรูปแบบ เครื่องมือและเอกสารประกอบการใช้รูปแบบทั้งหมดมาบรรจุไว้ในคู่มือ จึงจะทำให้การพัฒนาารูปแบบการดำเนินงานมีความสมบูรณ์ครบถ้วน และเมื่อตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบแล้วรายงานการตรวจสอบรูปแบบไว้ในภาคผนวกของคู่มือ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจศึกษาและนำรูปแบบไปใช้ในการดำเนินงานต่อไปเป็นอย่างดี

2.1.5 การสร้างรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ

Keeves (1988: 67) ได้กล่าวถึงหลักการอย่างกว้างๆ เพื่อกำกับการสร้างรูปแบบไว้ 4 ประการ คือ

1. รูปแบบควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงแบบธรรมดา อย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงแบบเส้นตรงแบบธรรมดาทั่วไปนั้นก็มิประโยชน์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยในช่วงต้นของการพัฒนารูปแบบ
2. รูปแบบควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบได้ สามารถตรวจสอบได้โดยการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลในเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. นอกจากคุณสมบัติต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว รูปแบบควรเป็นเครื่องมือในการสร้างมโนทัศน์ใหม่ และการสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายองค์ความรู้ในเรื่องที่เรากำลังศึกษาด้วย

Steiner (1969: 172) กล่าวว่า การสร้างรูปแบบ คือ การกำหนดมโนทัศน์เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเพื่อชี้ให้เห็นชัดเจนว่ารูปแบบเสนออะไร เสนออย่างไร เพื่อให้ได้อะไร และสิ่งที่ได้นั้นอธิบายปรากฏการณ์อะไร และนำไปสู่ข้อค้นพบอะไรใหม่ๆ ขั้นตอนการสร้างรูปแบบเขียนไว้ในภาพที่ 2.1 สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ภาพที่ 2.1 ขั้นตอนการสร้างรูปแบบสร้างความสัมพันธ์

มียากาวะ (2550: 3) เสนอการสร้างโมเดลว่า เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เราอาจไม่ศึกษาปรากฏการณ์เรื่องนั้นโดยตรงก็ได้ แต่เราศึกษาโดยวิธีการสร้างโมเดล เพื่อหาข้อสรุปที่สามารถนำไปอธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ที่ศึกษา

โมเดลที่ใช้ศึกษาค้นคว้าปรากฏการณ์ทางสังคมต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปรากฏการณ์ของเรื่องที่ศึกษา และอีกประการหนึ่ง สามารถนำไปใช้หาข้อสรุปเพื่ออธิบาย ทำนายการควบคุมปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง คุณสมบัติของโมเดลทั้ง 2 ประการนี้ มีลักษณะขัดแย้งกันเองกล่าวคือ ถ้าเราสร้างโมเดลให้สอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์มากเท่าใด โมเดลจะสลับซับซ้อนมากขึ้น ทำให้การนำโมเดลไปใช้มีความยุ่งยาก ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราเน้นความสะดวกในการนำเอาโมเดลไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ ก็ต้องเขียนโมเดลให้ง่ายเข้าไว้ โมเดลก็ไม่ค่อยสอดคล้องกับสภาพความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งทำให้การนำโมเดลไปใช้อธิบาย ทำนาย หรือควบคุมปรากฏการณ์ได้จำกัด จุดมุ่งหมายที่สำคัญการสร้างโมเดลก็เพื่อทดสอบหรือตรวจสอบโมเดลนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์

ดังนั้น โมเดลที่สร้างขึ้นจึงมีความชัดเจนและเหมาะสมกับวิธีการทดสอบโดยปกติ แล้ว การวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์ มักจะทดสอบโมเดลด้วยวิธีการทางสถิติ การสร้างโมเดลการเก็บรวบรวมข้อมูล และการทดสอบโมเดลเป็นกิจกรรมที่ต้องบูรณาการเข้าด้วยกัน

เนื่องจากโครงสร้างของโมเดลจะเป็นตัวกำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จะนำไปใช้ทดสอบโมเดล ผลของการทดสอบโมเดลย่อมนำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธโมเดลนั้น

รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้น ต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญคือมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สามารถทำนายผลได้ สามารถขยายความผลทำนายได้กว้างขวางขึ้น และสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ สำหรับการพัฒนารูปแบบนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบ นำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบ กำหนดโครงสร้างและข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจน เพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัยมีการทดสอบและปรับปรุงแบบก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริงประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้งานจริง การสร้างรูปแบบเพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริงตัวรูปแบบจะต้องมีลักษณะที่สำคัญคือ จะต้องมีความสัมพันธ์กันเชิงโครงสร้าง ทำนาย และขยายผลได้นำไปสู่การสร้างแนวคิดใหม่ๆ เกิดขึ้น สรุปการสร้างรูปแบบที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างสูงสุดนั้น รูปแบบต้องมีลักษณะที่สำคัญประกอบด้วยความสัมพันธ์กันด้านโครงสร้าง สามารถทำนายและขยายผลได้อย่างกว้างขวางและสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ

กล่าวโดยสรุป รูปแบบที่จะนำไปใช้ให้ได้ประโยชน์สูงสุดนั้น ต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ คือ มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง สามารถทำนายผลได้ สามารถขยายความผลทำนายได้กว้างขวางขึ้นและสามารถนำไปสู่แนวคิดใหม่ๆ สำหรับการพัฒนารูปแบบนั้น ผู้วิจัยต้องศึกษาแนวคิดทฤษฎีในการสร้างรูปแบบนำเอาข้อมูลที่จัดเก็บมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อกำหนดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบกำหนดโครงสร้างและข้อเสนอของรูปแบบอย่างชัดเจนเพื่อนำไปสู่ผลสรุปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่มุ่งหวังของการวิจัยมีการทดสอบและปรับปรุงรูปแบบก่อนนำรูปแบบไปใช้งานจริงและมีการประเมินผลหลังจากการนำรูปแบบไปใช้งานจริง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการ

2.2.1 ความหมายเกี่ยวกับการจัดการ

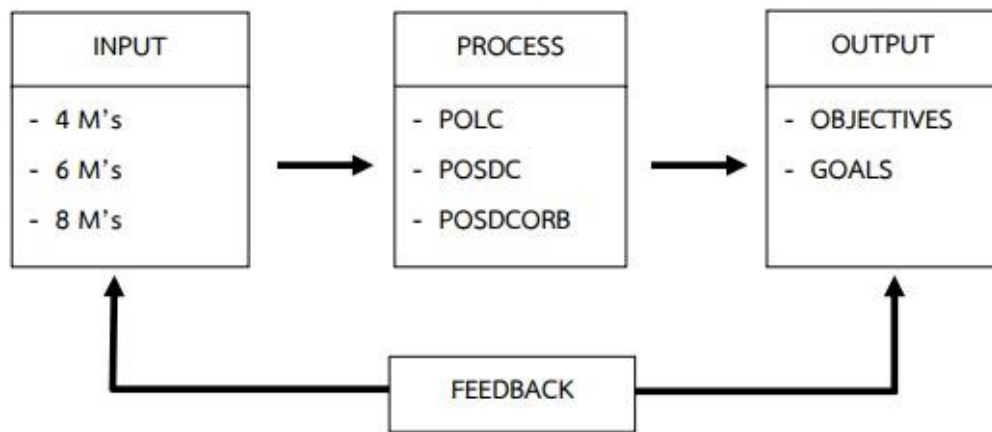
สมยศ นาวิการ (2536: 23) กล่าวว่าไว้ว่า กระบวนการจัดการว่าเป็นกิจกรรมของการบริหารที่สำคัญ 4 อย่าง คือ การวางแผน การจัดองค์การ การสั่งการ และการควบคุม รูปแบบของการบริหารดังกล่าวนี้ ได้รับการพัฒนาขึ้นเมื่อประมาณปลายศตวรรษที่ 19

สร้อยตระกูล อรรถมานะ (2545: 421) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการจัดการ หมายถึง กระบวนการดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไรที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงาน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัว ต้องยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ อาจมีการปรับปรุงแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานได้เสมอ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้นด้วย

สุรัสวดี ราชกุลชัย (2543: 3) กล่าวไว้ว่า “การบริหาร” (Administration) และ “การจัดการ” (Management) มีความหมายแตกต่างกันเล็กน้อย โดยการบริหารจะสนใจและสัมพันธ์กับการกำหนดนโยบายไปลงมือปฏิบัติ นักวิชาการบางท่านให้ความเห็นว่าการบริหารใช้ในภาครัฐ ส่วนการจัดการใช้ในภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม ในตำราหรือหนังสือส่วนใหญ่ทั้ง 2 คำนี้มีความหมายไม่แตกต่างกัน สามารถใช้แทนกันได้และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ (2545: 18-19) กล่าวไว้ว่า ความหมายของคำว่า “การบริหารจัดการ” และ “การจัดการ” ได้ดังนี้ การบริหาร (Administration) จะใช้ในการบริหารระดับสูงโดยเน้นที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนของผู้บริหารระดับสูง เป็นคำนิยมใช้ในการบริหารรัฐกิจ (Public Administration) หรือใช้ในหน่วยงานราชการ และคำว่า “ผู้บริหาร” (Administrator) จะหมายถึง ผู้บริหารที่ทำงานอยู่ในองค์กรของรัฐ หรือองค์กรที่ไม่มุ่งหวังกำไร ส่วนการจัดการ (Management) จะเน้นการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบาย (แผนที่วางไว้) ซึ่งนิยมใช้ในการจัดการธุรกิจ (Business management) ส่วนคำว่า “ผู้จัดการ” (Manager) จะหมายถึงบุคคลในองค์กรซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจกรรมในการบริหารทรัพยากรและกิจการงานอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ขององค์กร

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545: 211) ได้ให้ความหมายการจัดการ คือ กระบวนการนำทรัพยากรการบริหารมาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามขั้นตอนการบริหาร คือ

ภาพที่ 2.2 กระบวนการจัดการ

ที่มา: ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2545: 211)

INPUT คือ ทรัพยากรทางการบริหาร (Management resources) อันได้แก่ 4 M's ประกอบด้วยดังนี้คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุดิบ (Material) และวิธีการ/จัดการ (Method/Management) ถูกนำเข้าไปในระบบเพื่อการประมวลผลหรือการบริการที่เติบโตและพัฒนา ก้าวหน้าไปพร้อมกับอุตสาหกรรมการผลิต และการบริการที่เติบโตขึ้นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ทรัพยากรเพียง 4 ประการเริ่มไม่เพียงพอสำหรับเป้าหมาย จึงได้เพิ่มขึ้นอีก 2 M's เป็น 6M's ได้แก่ เครื่องจักรกล (Machine) และการตลาด (Market) ในขณะเดียวกันการทำงานที่มองเห็นถึงความสำคัญหรือคุณค่าของจิตใจของผู้ปฏิบัติงานที่มากขึ้น โดยให้ความสำคัญกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของคนงานมากขึ้น จึงเพิ่มขวัญกำลังใจ (Morale) เข้าไปเป็น 7 M's และเมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ระบบการสื่อสารไร้พรมแดนที่ติดต่อเชื่อมโยงกันเป็นระบบเครือข่ายครอบคลุมทั่วโลกทำให้การติดต่อสื่อสารรวดเร็ว ใครไม่รู้หรือไม่มีข้อมูลย่อมเสียเปรียบในเชิงธุรกิจจึงได้เพิ่มข้อมูลข่าวสาร (Message) เข้าไปในทรัพยากรกระบวนการผลิต รวมเป็น 8M's ซึ่งเป็นทรัพยากรเหล่านี้จะเพิ่มขึ้นไป ไม่สิ้นสุดตราบเท่าที่ระบบอุตสาหกรรมผลิตการจัดจำหน่าย และการบริการยังคงพัฒนาและก้าวไปไม่หยุดยั้ง

PROCESS คือ หน้าที่หรือกิจกรรมขั้นพื้นฐานที่ผู้บริหารต้องกระทำ ในปัจจุบันมีหน้าที่ 4 ประการ ได้แก่ POLC การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชี้นำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งมีพัฒนาการของแนวคิดมาตั้งแต่สมัยของฟายอล (Fayol) ปี 1916 ที่เห็นว่าหน้าที่การจัดการ ประกอบด้วย POCCC ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม

(Controlling) ต่อมาในปี 1937 กุลิกและเออร์วิค (Gulick and Urwick) เห็นว่ากระบวนการจัดการประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงานผล (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) ซึ่งนิยมเรียกว่า POCDORB ครั้งเมื่อเข้าปี 1972 คูนต์ซ์ (Koontz) มีความคิดเห็นว่าหน้าที่ทางการจัดการ คือ POSDC ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การอำนวยการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) ซึ่งเป็นแนวคิดของการเปลี่ยนแปลงไปชัดเจน โดยในปี 1988 คูนต์ซ์และเวียร์ริช (Koontz and Wehrich) เขียนตำราใช้ชื่อว่า Management ร่วมกันและเปลี่ยนหน้าที่ทางการจัดการจากตัว D (Directing) เป็น L (Leading) พัฒนาด้านแนวคิดดังกล่าวยังคงก้าวต่อไปไม่หยุดยั้ง บางทีในยุคต่อไปอาจเห็นหน้าที่การจัดการที่เหลืออักษรเพียงตัวเดียว หรือสองตัวเท่านั้นก็เป็นได้ ดังนั้นอาจสรุปหน้าที่หรือกิจกรรมขั้นพื้นฐานทางการจัดการได้ว่าเป็น เครื่องมือที่ใช้กระบวนการ (Process) แปรรูปทรัพยากรที่นำเข้าไปเป็นผลผลิตตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายขององค์การต่อไป

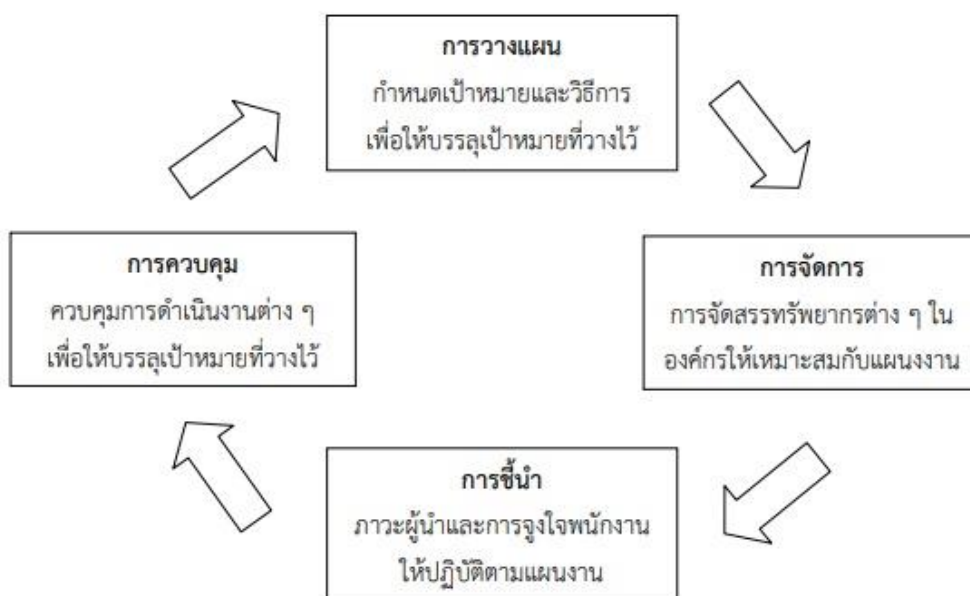
OUTPUT คือ เป้าหมาย (Goals) หรือ วัตถุประสงค์ (Objectives) ขององค์การ ที่นำออกมาจากกระบวนการแปรรูปในขั้นตอนที่สอง เป้าหมายขององค์การสามารถแบ่งแยกได้เป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ องค์การที่มีเป้าหมายที่มุ่งแสวงหากำไร (Profit) และองค์การมีเป้าหมายไม่มุ่งแสวงหากำไร (Non-profit) หรืออาจแบ่งเป็นองค์การที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการผลิตสินค้าก็องค์การที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการ (Services) ก็ได้

บาร์โธลและมาร์ติน (Bartol and Martin, 1998 อ้างใน สาคร สุขศรีวงศ์, 2550: 25) กล่าวว่าไว้ว่า การจัดการเป็นกระบวนการในการดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยการทำหน้าที่หลัก 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การชี้นำ และการควบคุมองค์กร

รูและเบอร์ (Rue and Byars, 2002 อ้างใน สาคร สุขศรีวงศ์, 2550: 25) กล่าวว่าไว้ว่า การจัดการ คือ รูปแบบของงานซึ่งเกี่ยวข้องกับการประสานทรัพยากรต่าง ๆ ขององค์กรอันได้แก่ ที่ดินแรงงาน และทุน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

โรบิน และ ดี เซน โซ (Robbins and DeCenzo, 2005: 34) การจัดการ (Management) หมายถึง ขบวนการที่ทำให้งานกิจกรรมต่าง ๆ สำเร็จลงได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลด้วยคนและทรัพยากรขององค์การ ซึ่งตามความหมายนี้องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ ได้แก่ ขบวนการ (process) ประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effectiveness) ขบวนการ (process) ในความหมายของการจัดการนี้หมายถึงหน้าที่ต่าง ๆ ด้านการจัดการ ได้แก่ การวางแผนการจัดองค์การ การโน้มนำองค์กร และการควบคุม ซึ่งจะได้อธิบายละเอียดในหัวข้อต่อไปเกี่ยวกับ หน้าที่และขบวนการจัดการ

ดรัคเกอร์ (Druck, 2006 อ้างใน สาคร สุขศรีวงศ์, 2550: 25) กล่าวว่า การจัดการ หมายถึง การทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ทางการจัดการ ซึ่งรวมถึงกิจกรรม 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์กร การชี้นำ และการควบคุมองค์กร นอกจากนี้กิจกรรมการจัดการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การตัดสินใจในการบริหารจัดการ การจัดการเชิงกลยุทธ์ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การบริหารกลุ่ม และการจัดการในสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศ ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.3 กิจกรรมหลักในการจัดการ (Dalr, 2006)

ที่มา: ดาร์ฟ (Dalr, 2006 อ้างใน สาคร สุขศรีวงศ์, 2550: 27)

2.2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการ

สาคร สุขศรีวงศ์ (2550: 45) กล่าวถึง แนวคิดการจัดการสามารถแบ่งได้ ดังนี้

1. แนวคิดการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์
2. แนวคิดการจัดการเชิงบริหาร
3. แนวคิดการจัดการเชิงพฤติกรรม
4. แนวคิดการจัดการเชิงปริมาณ
5. แนวคิดการจัดการร่วมสมัย

แนวคิดการจัดการแต่ละแนวคิดมีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน คือ การทำงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร แต่ละแนวคิดต่าง ๆ เหล่านี้มีจุดมุ่งเน้นหรือวิธีในการจัดการเพื่อให้ไปถึงเป้าหมายแตกต่างกันไป

แนวคิดการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ มอนทานา และ ชาร์เนาว์ (Montana and Charnov, 2000 อ้างใน สาคร สุขศรีวงศ์, 2550: 46) ได้กล่าวถึง แนวคิดการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ว่าเกิดขึ้นในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมจากความพยายามของนักวิทยาศาสตร์และนักคิดในยุคนั้น ที่ต้องการพัฒนาประสิทธิภาพการทำงานของแรงงาน โดยอาศัยวิธีการที่ได้ศึกษาในเชิงวิทยาศาสตร์ โดยแนวคิดการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ มีการตั้งสมมติฐาน กำหนดตัวแปร ทดลอง แล้วจึงวัดผลการทดลองตามกระบวนการซ้ำจนค้นพบวิธีการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น กระทั่งค้นพบวิธีที่ดีที่สุดในการทำงานผู้ค้นพบการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน จนได้รับชื่อว่าเป็นบิดาแห่งการจัดการเชิงวิทยาศาสตร์ คือ เฟรดเดอริก เทอร์เลอร์ ผลงานที่มีชื่อเสียงที่สุดในการจัดการผลผลิตในการขนเหล็กของคณงานในโรงงานหลอมเหล็ก โดยค้นหาวิธีการที่ดีที่สุดในการขนเหล็ก เทย์เลอร์จึงได้กำหนดหลักการที่สำคัญในการจัดการ 4 ประการ คือ

1. ในการทำงานแต่ละงาน ให้ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการคิดค้นและกำหนด วิธีที่ดีที่สุด สำหรับงานนั้น

2. ให้จัดหมวดหมู่ในการทำงานให้เหมาะสม พร้อมแบ่งงานและความรับผิดชอบระหว่างฝ่ายบริหาร และคณงานอย่างเหมาะสม

3. คัดเลือกคณงานที่เหมาะสมแล้วฝึกอบรม และพัฒนาตามวิธีการที่กำหนด

4. ให้ฝ่ายบริหารประสานงาน และทำความเข้าใจกับคณงานในเรื่องต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด แนวทางการจัดการเชิงบริหาร เกิดจากความพยายามของนักคิด และนักวิชาการที่คิดค้นกำหนดหลักการบริหารให้ชัดเจน ผู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาแนวคิดการจัดการเชิงบริหาร คือ ฟาโยล์ (Fayol, 1949 อ้างใน สาคร สุขศรีวงศ์, 2550: 47) ได้แก่

กิจกรรมหลักในองค์กรธุรกิจ ได้แก่

1. เทคนิคและการผลิต (Technical and production)

2. การพาณิชย์ (Commercial)

3. การเงิน (Financial)

4. ความมั่นคง (Security)

5. การบัญชี (Accounting)

6. การจัดการ (Management)

หน้าที่ทางการจัดการ ได้แก่

1. การวางแผน (Planning)

2. การจัดองค์กร (Organizing)

3. การบังคับบัญชา (Commanding)

4. การประสานงาน (Coordinating)

5. การควบคุม (Controlling)

แนวคิดการจัดการเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมมนุษย์ ได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกขององค์กร ความรู้สึกและความคาดหวังของพนักงานตลอดจนเป้าหมายและแรงจูงใจในการทำงานของพนักงาน เมโย (Mayo, 1933 อ้างใน สาคร สุขศรีวงศ์, 2550: 48) เป็นการศึกษาที่มีอิทธิพลและวางรากฐานการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในเวลาต่อมา การศึกษามีวัตถุประสงค์เริ่มแรกเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างของแสงสว่างในสถานที่ทำงานกับผลผลิต โดยแบ่งคนงานออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลอง (Experimental group) และควบคุม (Control group) จนได้ข้อสรุปว่า นอกจากปัจจัยการผลิตตามปกติซึ่งได้แก่ ค่าแรง แสงสว่าง และระยะเวลาการหยุดพัก แล้วปริมาณผลผลิตขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย ปัจจัยเหล่านั้นรวมถึงความรู้สึกของคนงานที่กำลังอยู่ในการทดลอง การแบ่งกลุ่มการทำงาน การสื่อสารระหว่างหัวหน้างาน ความสัมพันธ์ระหว่างคนงานด้วยกัน ตลอดจนความคาดหวัง เป้าหมาย และแรงจูงใจในการทำงาน ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ รวมเรียกว่าปัจจัยเชิงพฤติกรรม

แนวคิดการจัดการเชิงปริมาณ ฟาโยล์ (Fayol, 1949 อ้างใน สาคร สุขศรีวงศ์, 2550: 50)กล่าวว่า เป็นการนำหลักคณิตศาสตร์ สถิติ ตลอดจนคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ประมวลผลเพื่อช่วยในการบริหารจัดการ ต่อมาได้มีการพัฒนาวิธีการและระบบต่าง ๆ และเป็นระบบที่ใช้งานกันอยู่ทั่วไป เช่น ระบบสนับสนุนเพื่อการตัดสินใจ และระบบสนับสนุนสำหรับผู้บริหาร และการจัดการเชิงปริมาณ สามารถแตกสาขาออกเป็นวิทยาศาสตร์การจัดการ (Management science) การจัดการการดำเนินงาน (Operation management) และระบบสารสนเทศทางการจัดการ (Management information system)

แนวคิดทางการจัดการร่วมสมัย กล่าวถึง แนวคิดเรื่องระบบ (System approach) เป็นการมองว่าองค์กรทุกองค์กรเป็นระบบขนาดใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยระบบย่อยต่าง ๆ ภายในองค์กร อาทิ การวางแผน การบริหารทรัพยากรบุคคล การประเมินผล การจ่ายค่าตอบแทน การควบคุม ตลอดจนการเงินและการผลิต ที่มีผลกระทบซึ่งกันและกันอยู่ตลอดเวลา แนวคิดการจัดการตามสถานการณ์ (Situational approach)

กูลิคและเออร์วิค (Gulick and Urwick, 1973: 13) เสนอเป็นหลักการว่า กระบวนการจัดการประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการ หรือเรียกว่า POSDCORB ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวางแผน (Planning) หมายถึง การวางแผนหรือการกำหนดการไว้ล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ในการบริหารงานใด ๆ ก็ตามผู้บริหารจะต้องรู้จักวางแผน เพราะการวางแผนเป็นหลักการสำคัญมูลฐานของกระบวนการบริหาร ผู้บริหารจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า แผนงานเป็นหลักและเป็นรากฐานของการปฏิบัติงานทั้งปวง ถ้าปราศจากแผนงานแล้วเป็นการยากที่ผู้บริหารจะทำงานให้ได้ผลดี การวางแผนในการบริหารนั้นอาจจัดเป็นแผนระยะสั้น หรือแผนระยะยาวก็ได้ รูปแบบของ

แผนงานควรประกอบด้วยวัตถุประสงค์ นโยบาย แนวปฏิบัติและมาตรฐานของงาน ในการวางแผนนั้นผู้บริหารจะต้องคำนึงอยู่เสมอว่า จะทำอะไร (What) จะทำอย่างไร (How) จะใช้เงินเท่าไร (Howmoney) จะมอบหมายให้ใครทำ (Who) และจะกระทำเมื่อไร (When) นอกจากนั้นผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์ สภาพแวดล้อม ดินฟ้าอากาศ ระบบของสังคม พฤติกรรมของบุคคล ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันเป็นที่ยึดถือของบุคคลในกลุ่มนั้น ๆ ด้วย

2. การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดองค์การหรือหน่วยงาน โดยการจัดแบ่งงานขององค์การหรือของหน่วยงานเป็นหน่วยงานย่อย พร้อมทั้งวัตถุประสงค์กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละส่วนงาน ตลอดจนกำหนดงานควบคุมและบังคับบัญชาในลักษณะหน่วยงานหลักหน่วยงานที่ปรึกษา และหน่วยงานช่วย พร้อมทั้งกำหนดช่วงการบังคับบัญชาไว้ด้วย ซึ่งตามปกติช่วงการบังคับบัญชาจะอยู่ระหว่าง 3-15 หน่วยงาน การจัดองค์การเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะถ้ามีการจัดองค์การที่ดีจะช่วยให้เกิดความราบรื่นในองค์การนั้น ในการจัดองค์การอาจแสดงไว้ในรูปของแผนภูมิองค์การ เพื่อให้เกิดการสื่อสารความเข้าใจในองค์การเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ สายการบังคับบัญชา และการติดต่อ

3. การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) หมายถึง การดำเนินการบริหารงานบุคคลซึ่งเป็นการสรรหาและคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมเข้ามาสู่หน่วยงาน มีการปฐมนิเทศและมอบหมายงานให้ทั้งบุคคลใหม่ และบุคลากรเก่า มีการพิจารณาเรื่องความดีความชอบและสวัสดิการเนื่องจากคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของกระบวนการบริหาร ผู้บริหารพึงเอาใจใส่ชีวิตความเป็นอยู่และความสุขความทุกข์ของผู้ร่วมงาน ดูแลผู้ร่วมงานของหน่วยงานให้อยู่ในสภาพที่จะปฏิบัติงานได้อย่างเต็มความสามารถ มีการมอบหมายงานใหม่เหมาะสมกับบุคคลและให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ร่วมงานโดยเสมอภาคกัน ในการบริหารงานบุคคลในปัจจุบันมีใช้อยู่ 2 ระบบ คือ

3.1 ระบบคุณธรรม (Merit system) เป็นระบบบริหารงานบุคคลที่ใช้หลักเกณฑ์ 4 ประการ คือ

- 3.1.1 หลักความเสมอภาค เช่น ใช้สิทธิสมัครสอบได้ทุกคน
- 3.1.2 หลักความสามารถ เช่น ให้ผู้สอบได้คะแนนสูงกว่าได้รับการบรรจุก่อน
- 3.1.3 หลักความมั่นคง เช่น ให้ผู้ร่วมงานได้รับความคุ้มครองเมื่อได้ปฏิบัติหน้าที่
- 3.1.4 หลักความเป็นกลางทางการเมือง เช่น ห้ามข้าราชการฝักใฝ่ทางการเมือง

3.2 ระบบอุปถัมภ์ (Patronage system) เป็นระบบบริหารงานบุคคลที่ตรงข้ามกับระบบคุณธรรมส่วนใหญ่จะใช้ระบบเครือญาติ หรือระบบพวกพ้อง

4. การอำนวยการ (Directing) เป็นขั้นตอนที่สำคัญในกระบวนการบริหารและเป็นบทบาทที่สำคัญของนักบริหาร เพราะการสั่งการและคำสั่งของผู้บริหารจะมีผลกระทบต่อพฤติกรรมขององค์การหรือหน่วยงาน ซึ่งอาจจะเป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ก็ได้ การสั่งการ

เป็นการตัดสินใจของผู้บริหาร ในการกำหนดให้ผู้ร่วมงานในการปฏิบัติงาน หรือดำเนินการในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นการตัดสินใจในการเลือกทางเดินขององค์กรก็ได้ ในการสั่งการนั้นผู้บริหารอาจสั่งการได้ 2 วิธี คือ การสั่งการเป็นลายลักษณ์อักษรและการสั่งการด้วยวาจา ในการสั่งการนั้นมีข้อที่ควรคำนึงถึง คือ

4.1 การสั่งการนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรเพียงใด

4.2 ผู้บริหารมีข้อมูล ผลการวิจัย และความคิดของนักวิชาการประกอบการตัดสินใจสั่งการเพียงใด

4.3 คำนึงถึงความสามารถของผู้รับคำสั่งด้วยหรือยัง

4.4 ปัจจัยเกื้อกูลและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน

4.5 เป็นคำสั่งที่ชัดเจนและเกิดความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้สั่งและผู้รับคำสั่งหรือไม่

5. การประสานงาน (Co-ordinating) หมายถึง การประสานงานระหว่างหน่วยงานหรือตำแหน่งที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการติดต่อสื่อสารภายในองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรหรือหน่วยงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การประสานงานระหว่างหน่วยงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร การประสานงานเป็นชั้นหนึ่งของกระบวนการบริหาร ซึ่งผู้บริหารจะต้องใช้เทคนิคในการส่งเสริม ชักจูง ตักเตือน และช่วยเหลือให้ทุกหน่วยงานขององค์กร หน้าที่ขององค์กรเป็นจุดมุ่งหมายปลายทางวัตถุประสงค์

กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติตามกำหนดเวลาและสถานที่ตลอดจนผู้รับผิดชอบ ทำให้ผู้เกี่ยวข้องทราบว่าในเวลาใด ใครทำอะไร ที่ไหน และทำอย่างไร เป็นการสะดวกทุกฝ่ายในการติดต่อประสานงานเกี่ยวกับกระบวนการของการผลิตและผลผลิตต่อไป

5.1 วิธีการประสานงานภายในองค์กร

5.1.1 จัดแผนผังแสดงสายงาน และกำหนดหน้าที่ของหน่วยงาน และตำแหน่งต่าง ๆ ให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการปฏิบัติงานก้าวก่ายและซ้ำซ้อนกัน เมื่อหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้ งานขององค์กรย่อมสอดคล้องกัน

5.1.2 จัดให้มีระบบการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และเข้าใจซึ่งกันและกัน

5.1.3 จัดให้มีคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์หรือกำหนดแนวปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจัดตั้งเป็นคณะกรรมการประจำและหรือคณะกรรมการเฉพาะกิจก็ได้

5.1.4 การใช้วิธีการงบประมาณเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุม ให้การปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงานหรือแต่ละโครงการ ประสานงานกัน และบรรลุเป้าหมายอย่างมีเอกภาพ

5.1.5 การติดตามผล เพื่อเป็นการติดตามผลงาน ความก้าวหน้าของงาน และหาทางแก้ไขข้อบกพร่องและปัญหาต่าง ๆ

5.1.6 การใช้วิธีติดต่อแบบ เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในสายงานที่เกี่ยวข้องโดยอาศัยการติดต่อแบบไม่เป็นทางการและการใช้ความสัมพันธ์ส่วนบุคคล เพื่อช่วยให้ประสานงานเป็นไปด้วยดี

5.1.7 การใช้เจ้าหน้าที่ติดต่อเฉพาะ โดยการเลือกใช้บุคคลที่มีความเหมาะสมที่จะทำหน้าที่ประสานงานโดยเฉพาะ เช่น มีบุคลิกภาพดี มีความสุภาพอ่อนโยน และพูดจาน่าฟัง

5.1.8 จัดให้มีงานประชุมระหว่างสมาชิกในองค์การ โดยมีการจัดงานเลี้ยงสังสรรค์ประชุม สัมมนาเพื่อพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสานงานกันทางอ้อมด้วย

5.2 วิธีประสานงานระหว่างองค์การ

5.2.1 การกำหนดสิทธิและหน้าที่ขององค์การ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่ขององค์การ จึงควรกำหนดสิทธิและหน้าที่ขององค์การให้ชัดเจน เพื่อหลีกเลี่ยงการปฏิบัติงานซ้ำซ้อน และการขัดแย้งกัน

5.2.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการผสม เพื่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมใจ จากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

5.2.3 การใช้งบประมาณ เพื่อให้องค์การต่าง ๆ ปฏิบัติงานตามโครงการและงานที่รับผิดชอบตลอดจนเพื่อป้องกันการปฏิบัติงานซ้ำซ้อน

6. การรายงาน (Reporting) หมายถึง การรายงานผลการปฏิบัติและการประชาสัมพันธ์ขององค์การ ในการบริหารนั้นผู้บริหารจะต้องดำเนินการตามกระบวนการบริหาร เริ่มจากการวางแผนการจัดองค์การ การบริหารงานบุคคล การสั่งการ การประสานงาน ต่อจากนั้นก็เป็นที่หน้าที่ของผู้บริหารที่จะต้องติดตามผลว่าการทำงานที่ได้สั่งการหรือมอบหมายให้แก่ผู้ร่วมงานนั้น ผลการปฏิบัติงานรุดหน้าหรือไม่เพียงใด มีอุปสรรคและข้อขัดข้องประการใด ผลการปฏิบัติงานสอดคล้องและบรรลุเป้าหมายขององค์การหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นการประเมินผลงานขององค์การ และประเมินผลการปฏิบัติงานของเพื่อนร่วมงานด้วย และจะได้เป็นข้อมูลในการรายงานผลการปฏิบัติงานต่อผู้บังคับบัญชา และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบด้วย

7. งบประมาณ (Budgeting) หมายถึง การบริหารงบประมาณ ในการบริหารงาน ผู้บริหารมีภารกิจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงบประมาณ มีภารกิจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติ 2 ขั้นตอนคือขั้นตอนแรก ได้แก่ การจัดทำงบประมาณซึ่งเป็นการวางแผนล่วงหน้าในการขอเงินเพื่อจัดซื้อหรือจัดจ้างหรือค่าใช้จ่าย และขั้นตอนที่สอง ได้แก่ การดำเนินการใช้เงินเพื่อจัดซื้อหรือจัดจ้างตามงบประมาณที่ได้รับนั้น

ทฤษฎีการจัดการ (เริ่มยุคใหม่) ของดริคเกอร์ (Drucker, 2005) เสนอเป็นหลักการว่า กระบวนการจัดการประกอบด้วย

1. การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดหน้าที่การทำงานที่ต้องปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร โดยกำหนดว่าจะดำเนินการอย่างไรและดำเนินการเมื่อใด เพื่อให้ความสำเร็จตามแผนที่วางไว้ การวางแผนต้องควบคุมทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

2. การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการมอบหมายงานให้บุคคลในแผนกหรือฝ่ายได้ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแผนที่วางไว้ เมื่อแผนกหรือฝ่ายประสบความสำเร็จก็จะทำให้องค์การประสบความสำเร็จไปด้วยดี

3. การเป็นผู้นำ (Leading) เป็นการจูงใจ การชักนำ การกระตุ้นและชี้ทิศทางให้ดำเนินไปสู่เป้าหมาย โดยการเพิ่มผลผลิตและเน้นมนุษยสัมพันธ์ทำให้เกิดระดับผลผลิตในระยะยาวที่สูงกว่าภาวะงานเพราะคนมักไม่ค่อยชอบภาวะงาน

4. การควบคุม (Controlling) เป็นภาระหน้าที่ของผู้บริหาร ที่จะต้องรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินผลการดำเนินงาน เปรียบเทียบผลงานปัจจุบันกับเกณฑ์มาตรฐานที่ตั้งไว้ และทำการตัดสินใจไปตามเกณฑ์หรือไม่

ดาร์ฟ (Dalf, 2006 อ้างใน สาคร สุขศรีวงศ์, 2550: 26-27) กล่าวถึง กิจกรรมหลักทางการจัดการแบ่งออกเป็นกระบวนการ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 4 ประการ คือ

1. การวางแผน (Planning) ประกอบด้วย การกำหนดขอบเขตของธุรกิจ ตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ตลอดจนกำหนดวิธีการเพื่อให้สามารถดำเนินงานได้ตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. การจัดองค์การ (Organizing) ประกอบด้วย การจัดบุคคล แบ่งแผนงาน และจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับแผนงาน เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินการตามแผนให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด

การวางแผนและการจัดการองค์กรนี้จัดได้ว่าอยู่ในส่วนของการคิดซึ่งเป็นนามธรรม เพื่อให้ส่วนการคิดนี้นำไปสู่การกระทำที่สำเร็จเป็นรูปธรรมจะต้องอาศัยสมาชิกในองค์กรซึ่งหมายถึงตนเองและผู้อื่นร่วมกันทำงาน และเพื่อให้สมาชิกสามารถทำงานได้ตามความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่และบรรลุวัตถุประสงค์ จะต้องอาศัยกิจกรรมในลำดับต่อไปนี้ เรียกว่า การชี้นำ

3. การชี้นำ (Leading) ประกอบด้วยเนื้อหา 2 เรื่องสำคัญ คือ ภาวะผู้นำ (Leadership) ซึ่งเกี่ยวกับการพัฒนาตัวผู้บริหารเอง และการจูงใจ (Motivation) ซึ่งเกี่ยวกับการชักจูง หรือการกระตุ้นให้ผู้อื่นทำงานได้เต็มที่ตามความรู้ความสามารถ

4. การควบคุมองค์กร (Controlling) เป็นการควบคุมองค์กรให้การดำเนินงานต่าง ๆ ภายในองค์กรเป็นไปตามแผนงาน ความคาดหวังหรือมาตรฐานที่กำหนดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำ

ลักษณะสำคัญของการบริหารของกูลิคและเออร์วิค (Gulick and Urwick, 1973: 13) ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การอำนวยความสะดวก การประสานงาน และการงบประมาณ เนื่องจากลักษณะสำคัญของการบริหารดังกล่าวเป็นสิ่งที่ผู้บริหารควรปฏิบัติตาม เพื่อให้การบริหารงานภายในองค์กรเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการศึกษา

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม

2.3.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจากเอกสารทางงานวิชาการ พบว่ามีผู้ให้ความหมายคำว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ไว้หลายท่านดังนี้

ศุภลักษณ์ อัครางกูร (2551 : 99) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนาไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาเป็นหลัก ถือเป็นปฏิบัติที่มีมาตั้งแต่ยุคแรกๆ ซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันการเดินทางลักษณะนี้มักจะรวมกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าอยู่ด้วย ผู้ที่นับถือศาสนาต่าง ๆ มักจะมีความเชื่อในการทำกิจกรรมทางศาสนาซึ่งอาจรวมถึงการเดินทางไปสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือประกอบพิธีกรรม อย่างไรก็ตามกิจกรรมบางอย่างได้ลดความนิยมลงไป เพราะจำนวนผู้ที่นับถือศาสนาหรือความเชื่อนั้นลดลง สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาได้มีเพียงผู้นับถือศาสนานั้นเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชม หากแต่นักท่องเที่ยวอื่น ๆ ยังให้ความสนใจเข้าชมความงามหรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตสงบใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพสังคมที่วุ่นวายในปัจจุบันมีผู้คนโดยทั่วไปต่างให้ความนิยมสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาเป็นที่พึงพิงทางจิตใจกันมาก

ศูนย์บริการวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2549 : 28) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา หมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน (Religious Place) เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถานและพระสงฆ์ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ครอบคลุมถึงสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ได้แก่ สถานที่ตั้งของอาคารที่ประดิษฐานรูปเคารพสถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้น ๆ โดยมีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนๆ ตามกิจกรรมการใช้งานที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงศาสนา หมายถึง การเดินทางเพื่อบำบัติจิตใจตามหลักพุทธศาสนาหรือการบำบัติจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิหรือการทำปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียด ในชีวิตประจำวัน ซึ่งการ

ฝึกตนนี้จะต้องเข้าไปฝึกปฏิบัติตนภายในพุทธสถานโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับโลกภายนอกในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถาน หมายถึง อาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา คือ ที่ประดิษฐานรูปเคารพ สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนานั้น ๆ ศาสนสถานของศาสนาพุทธ ได้แก่ วัด เจตีย์ พระธาตุ ปรางค์ เช่น วัดพนัญเชิง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัดพระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน และวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

2. แหล่งท่องเที่ยวประเภทสถานปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่สำหรับบำบัดจิตใจ โดยการเข้าฝึกปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและทำวิปัสสนากรรมฐานเพื่อการฝึกฝนจิตใจให้สงบ สถานที่ปฏิบัติธรรม เช่น เสถียรธรรมสถาน สำนักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอ้อย เป็นต้น

ภัทร์สุภา สีสานภาพรรณ (2551 : 25) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงพุทธไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงพุทธ หมายถึง การเดินทางไปยังพุทธศาสนสถานใด ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

1. เป็นการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกุศล 10 อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ

- 1.1 ทานมัย ทำบุญด้วยการให้
- 1.2 ศีลมัย ทำบุญด้วยการรักษาศีลประพฤติดี
- 1.3 ภวานามัย บุญด้วยการเจริญภavana
- 1.4 อปจายนมัย ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม
- 1.5 เวยยาวัจจมัย ทำบุญด้วยการช่วยชวนชวนรับใช้
- 1.6 ปัตติทานมัย ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น
- 1.7 ปัตตานุโมทนามัย ทำบุญด้วยความยินดีของผู้อื่น
- 1.8 ธัมมัสสวนมัย ทำบุญด้วยการฟังธรรม
- 1.9 ธัมมเทศนามัย ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม
- 1.10 ทิฏฐชุกัมม ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ตรง

2. เป็นการเดินทางไปเพื่อสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติธรรม ณ พุทธศาสนสถานแห่งใดแห่งหนึ่ง

3. เป็นการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี งานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ เช่น การไปทอดกฐินผ้าป่า ตักบาตรดอกไม้ แห่เทียนพรรษา เป็นต้น

2.3.2 จำนวนผู้ประกอบการและแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourism)

ในประเทศไทยมีศาสนสถาน สำนักสงฆ์ ศาลเทพเจ้าต่าง ๆ มีทั้งหมดทั่วประเทศ 33,902 แห่ง ซึ่งเป็นศาสนสถานที่สำคัญและส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละตำบลในประเทศไทย โดยพบว่าศาสนสถานบน www.thaitambon.com ได้พิจารณาแนะนำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนา มีทั้งสิ้น 2,161 แห่ง อยู่ในภาคกลาง จำนวน 688 แห่ง ร้อยละ 31.8 ภาคเหนือ 588 แห่ง ร้อยละ 27.2 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 522 แห่ง ร้อยละ 24.2 ภาคใต้ 241 แห่ง ร้อยละ 11.2 และภาคตะวันออก 122 แห่ง ร้อยละ 5.6 ในส่วนของผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีสถานที่สำหรับต้อนรับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นสำนักปฏิบัติธรรม มีจำนวน 16 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง จำนวน 8 แห่ง ร้อยละ 50.0 ภาคเหนือและภาคใต้จำนวนเท่ากัน ภาคละ 3 แห่ง ร้อยละ 18.8 และภาคตะวันออก 2 แห่ง ร้อยละ 12.4

2.3.3 ประมาณการขนาดตลาดของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Religious Tourism)

ในส่วนของผู้ให้บริการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศาสนสถานและสถานวิปัสสนา ซึ่งการท่องเที่ยวประเภทนี้ไม่มีหน่วยงานใดจัดเก็บข้อมูลด้านรายได้ และจำนวนนักท่องเที่ยวไว้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตามจากการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ที่ส่งเสริมการไหว้พระ 9 สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร พบว่า ได้มีการประเมินจำนวนนักท่องเที่ยวที่ทำกิจกรรมดังกล่าวไว้ในปี 2558 และปี 2559 ในเขตกรุงเทพฯ ช่วงเทศกาลปีใหม่ พบว่า ในปี 2558 จำนวนนักท่องเที่ยวที่ทำกิจกรรมไหว้พระ 9 สถานที่ศักดิ์สิทธิ์ มีประมาณ 21,368 คน ส่วนในปี 2559 จำนวนประมาณ 84,000 คน ซึ่งมีอัตราเติบโตที่สูงขึ้นมา

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าจะไม่สามารถทราบขนาดตลาดจากจำนวนนักท่องเที่ยวได้ชัดเจน แต่จากการสำรวจตัวอย่างนักท่องเที่ยว พบว่า มีสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในสัดส่วนที่สูงถึงร้อยละ 49 สำหรับชาวไทยและร้อยละ 45 สำหรับชาวต่างชาติ

2.3.4 การท่องเที่ยวเชิงพุทธในประเทศไทย

ประเทศไทยเมื่อก้าวถึงในสายตาของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ โดยส่วนใหญ่จะมองว่าเป็นประเทศที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามมีขนบธรรมเนียม มีวัฒนธรรม มีประเพณีที่ดึงดูด โดยเฉพาะเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งได้ให้ความสนใจและต้องการที่จะศึกษาปฏิบัติตามแนวทางพระพุทธศาสนาและในปรัชญาวิถีชีวิตแบบชาวตะวันออก โดยการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาและการปฏิบัติในทางศาสนาหรือการเดินทางเพื่อการแสวงบุญของศาสนิกชนต่าง ๆ นั้น เป็นการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของ

ผู้เดินทาง ดังเช่น พุทธศาสนิกชนเดินทางไปนมัสการสังเวชนียสถาน 4 ตำบล ในประเทศอินเดีย และการเดินทางไปทอดผ้าป่า ทอดกฐิน ตามต่างจังหวัดในเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมทางศาสนาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้คนเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งนักท่องเที่ยว (ชาวต่างประเทศ) กลุ่มหนึ่งได้เลือกกิจกรรมทางศาสนาตั้งกล่าวเป็นทางเลือกในการเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย

จากสภาพเศรษฐกิจ สังคมในปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันสูงผู้คนยึดติดในวัตถุ ทำให้จิตใจของผู้คนตกต่ำ หลายคนจึงแสวงหาความสงบสุขจากจิตใจภายในและสิ่งที่เป็นธรรมชาติมากขึ้น ประกอบกับการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีได้มีลักษณะของการทำลายทรัพยากรท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมและการเบียดเบียนเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เช่น การกดขี่ในทางเพศหรือการกระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายแก่ชีวิต ทรัพย์สิน วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมนั้น ๆ อันเป็นการครอบงำและลดศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ดังนั้น การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาถึงข้อปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะพิจารณาถึง และปัจจุบันนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศก็ให้ความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยในการศึกษาเบื้องต้นของผู้เขียน พบว่า นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศได้สนใจและฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับสมาธิวิปัสสนา เฉพาะที่เป็นกองวิปัสสนาธุระ วัดมหาธาตุฯ กรุงเทพมหานคร และบ้านแสงธรรม ซึ่งได้จัดให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาและเป็นศูนย์ข้อมูลทางพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยเฉลี่ยแล้วจะมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่สนใจและทดลองปฏิบัติจำนวนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีการสอนเกี่ยวกับสมาธิวิปัสสนาตามวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าในบรรดานักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยยังมีนักท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งที่มีความสนใจศึกษาและปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างจริงจัง ซึ่งจัดเป็นการท่องเที่ยวการเดินทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์ และความสงบสุขต่อผู้เดินทางและเพื่อนมนุษย์ โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวดังกล่าว กำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยวชาวยุโรปผู้สูงอายุ และนักศึกษาที่สนใจในวิถีชีวิตของชาวเอเชีย นับได้ว่าการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาและปฏิบัติทางศาสนาได้เป็นทางเลือกหนึ่งในการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งสมควรที่จะมีการศึกษาและส่งเสริมกันอย่างจริงจังในฐานะประเทศไทยเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา

การท่องเที่ยวในแนวพุทธมิใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ แต่เป็นสิ่งที่มาตั้งแต่ในสมัยพุทธกาลซึ่งมีค่านิยมต่าง ๆ เช่น “ธรรมะสังวร” “การจาริกแสวงบุญ” “การเดินทางแสวงบุญ” หรือแม้แต่ในปัจจุบันที่ว่าการท่องเที่ยวแนวพุทธ หรือ Buddhist Tourism ซึ่งถ้าหากกล่าวถึงพระพุทธวจนะในคราวที่พระพุทธองค์ส่งสาวกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ว่า “จรธ ภิกขเว พุทฺชนฺทิตาย พุทฺชนฺสุขาย โลกานุกมฺปาย ภิกษุทั้งหลายพวกท่านจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก” หรือกล่าวโดยย่อว่า “จงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขของคนหมู่มาก” จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวแนวพุทธในแต่ละนิกายล้วนมีความหมายเพื่อการแสวงหาความรู้ ศึกษาหาข้อปฏิบัติอันเป็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและ

ผู้อื่น ซึ่งหมายถึงเป็นการเดินทางที่ก่อประโยชน์เกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวและ ผู้ให้บริการอันจะนำมาซึ่งความสงบสุข สันติภาพแก่มวลมนุษย์ทุกหมู่เหล่า มิได้เป็นการเดินทาง เพื่อเบียดบังผู้อื่นหรือเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเดินทาง ที่ควบคู่ไปกับการศึกษาการพัฒนาจิตใจของผู้เดินทางและการปฏิบัติในหนทางที่ถูกต้องแก่เพื่อน มนุษย์ รวมถึงหมู่สัตว์และสิ่งแวดล้อมอันวิจิตรงดงามแห่งธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ที่ทุกสรรพสิ่งล้วนต่างพึ่งพา อาศัยซึ่งกันและกันและเพื่อความดีงามของสังคมและสรรพสิ่งในโลก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การท่องเที่ยว แนวพุทธ คือการเดินทางเพื่อการศึกษา การพัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องแก่เพื่อน มนุษย์และสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อสรรพสิ่ง

2.3.5 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธ

จากนิยามและความหมายดังกล่าว การท่องเที่ยวเชิงพุทธมีความแตกต่างจากการ ท่องเที่ยวทั่วไปที่เป็นการเดินทางเพื่อชื่นชมความงามจากภายนอกที่เป็นรูปธรรมที่มองเห็นได้ชัดเจน แต่มิได้เป็นการพัฒนาในด้านจิตใจหรือการเข้าถึงนามธรรมที่เป็นองค์รวมของสรรพสิ่งทั้งรูปธรรมและ นามธรรม ดังนั้น จึงควรมีการพิจารณาถึงการเดินทางเพื่อการศึกษาพัฒนาจิตใจ และการปฏิบัติใน แนวทางที่ถูกต้อง ซึ่งสามารถระบุวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เป็นการเดินทางเพื่อการศึกษาเรียนรู้ และปฏิบัติในแนวทางที่ถูกต้องตามหลักของ พระพุทธศาสนา
2. เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของผู้เดินทางให้มีความรู้ ความเข้าใจใน การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง
3. เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างเพื่อนมนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม
4. เพื่อเป็นการสร้างประโยชน์ ความสงบสุข สันติภาพต่อมวลมนุษย์และต่อสรรพสิ่ง อย่างเกื้อกูล

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการมุ่งหวังเพื่อสร้างความดีงามทั้งของ นักท่องเที่ยวและสังคมในการที่จะปฏิบัติต่อตนเองและผู้อื่นในแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในหลักการของศีล สมาธิ ปัญญา กล่าวคือ เริ่มต้นจากศีล คือข้อปฏิบัติทางกาย วาจา ที่ไม่ เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น เช่น ไม่โกหก หลอกลวง โกงค่าบริการ หรือการแสวงหาความสุขทาง กามารมณ์ แล้วแสวงหาความรู้ ความเข้าใจทางด้านจิตใจ คือเพื่อให้เข้าใจตนเองมากขึ้นจากการ เรียนรู้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม และฝึกฝนจิตใจสมาธิ โดยจากประสบการณ์ของผู้เขียนที่ได้พบปะ นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศส่วนหนึ่ง พบว่า หลายคนมีความสนใจที่จะศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับ สมาธิวิปัสสนาตามหลักของพระพุทธศาสนา และสุดท้ายคือ เป็นการพัฒนาให้เกิดปัญญาซึ่งจะเป็น การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีงามแก่เพื่อนมนุษย์และต่อสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่เกื้อกูล

2.3.6 ลักษณะและแนวทางการปฏิบัติของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธ

1. เป็นการเดินทางท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือเป็นการศึกษาหาความรู้จากสิ่งที่มองเห็นจากภายนอก ทั้งทางธรรมชาติและทางศิลปวัฒนธรรม แล้วมองสรรพสิ่งโดยมองเป็นองค์รวมให้เกิดความเข้าใจในความหมายและซาบซึ้งถึงภายในอันเป็นนามธรรมและสามารถปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

2. เป็นการสร้างประโยชน์เกื้อกูลให้เกิดขึ้นแก่ทุกฝ่าย ทั้งผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ หรือให้มีผลกระทบน้อยที่สุด

3. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้เกิดความดีงามต่อตนเองและผู้อื่นในลักษณะที่เกื้อกูลกัน กล่าวคือ เป็นการเยี่ยมเยือน ชื่นชม ชุมชน สังคม และวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าร่วมกัน

4. เป็นการท่องเที่ยวที่ยึดหลักของศีล สมาธิ ปัญญา กล่าวคือมีข้อปฏิบัติทางกายวาจา รวมกันในทุกข้อ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น และยึดมั่นในหลักการของความถูกต้องและเป็นธรรม

5. เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการพัฒนาต่อตนเอง ชุมชน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมรวมกันอย่างสร้างสรรค์

ซึ่งจากลักษณะของการท่องเที่ยวดังกล่าวจะเป็นการเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงสิ่งที่ป็นรูปธรรมและนามธรรมพร้อม ๆ กัน โดยมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้

1. ยึดหลักการปฏิสันถาร คือ อามิสปฏิสันถาร และธรรมปฏิสันถาร กล่าวคือ อามิสปฏิสันถาร เป็นการต้อนรับ เชิญชวน ให้ท่องเที่ยวในด้านรูปธรรม คือการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เพื่อชื่นชมความงดงามจากภายนอกและควรให้มีทำปฏิสันถาร คือการให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ซาบซึ้งถึงธรรมนามที่อยู่ภายในของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น มีความเข้าใจอันดีในระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเพื่อให้เกิดการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจากความรู้ในทางธรรมะ คือความเป็นจริงแห่งชีวิตและสรรพสิ่งที่ทุกคนควรปฏิบัติต่อกัน

2. ยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรมในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ให้บริการ รู้จักเคารพและให้เกียรติแก่นักท่องเที่ยว ผู้เดินทาง ไม่หลอกลวงในทางเสียหาย และนักท่องเที่ยวก็ควรยกย่อง ชื่นชม ความเป็นเอกลักษณ์ในวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนหรือของสังคมนั้น ๆ รวมถึงไม่ทำลายแหล่งท่องเที่ยว หรือขโมยความหลากหลายทางชีวภาพอันเป็นทรัพยากรของท้องถิ่นหรือประเทศทั้งนั้น

3. ยึดหลักการเรียนรู้ร่วมกัน คือ มีการฝึกอบรมเรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดีงามต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ทั้งสองฝ่าย ทั้งผู้ให้บริการและนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางปฏิบัติ คือ

3.1 มัคคุเทศก์ ควรเป็นผู้แสดงแนวทางเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในความหมายแห่งการเดินทางอย่างแท้จริง คือ ให้อามีปฏิสัมพันธ์และธรรมปฏิสัมพันธ์ เพื่อให้การเดินทางครั้งนั้น ๆ มีสูญเปล่า ปราศจากคุณค่าทางด้านจิตใจและการปฏิบัติที่ดีงามต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

3.2 เจ้าของสถานที่พัก โรงแรม ควรมีลักษณะของการให้ ที่เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 คือ ทาน ให้ความสะดวกปลอดภัยแก่ผู้มาพักผ่อน ปิยาจา เป็นผู้พูดจาไพเราะเสนาะหู ต้อนรับด้วยอัธยาศัยอันดี สมานัตตตา ประพฤติตนสม่ำเสมอไม่แยกความมั่งมีหรือยากจนหรือแบ่งแยกผิวพรรณวรรณะในการให้บริการ และอัตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมรวมกัน และทั้งนี้นักท่องเที่ยวก็ได้รับความพึงพอใจและประทับใจการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งผลที่ตามมาคือ ประเทศไทยได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ผู้คนในท้องถิ่นนั่นเอง

3.3 องค์กรที่รับผิดชอบของรัฐ ควรส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักการที่กล่าวมาแล้วอย่างจริงจัง ด้วยความสำนึกในความกตัญญูรู้คุณของแผ่นดินหรือทรัพยากรท่องเที่ยวที่ประเทศไทยมีอยู่ด้วยความพยายามรักษามิให้เสื่อมโทรมไปกว่านี้ เพราะประเทศไทยคงจะหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่มาทดแทนไม่ได้ ด้วยการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้ชัดเจน

3.4 สำหรับนักท่องเที่ยว ควรเป็นผู้ที่แสวงหาความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาตนเองและจิตใจ คือมองสรรพสิ่งจากรูปธรรมและนามธรรมให้เป็นองค์รวมและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันพร้อมทั้งสามารถปฏิบัติให้ถูกต้องต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล

4. ยึดหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ในการแก้ไขปัญหาหรือเพื่อการพัฒนาในวงการท่องเที่ยว คือให้มีความสุขจิต จริ่งใจ ในการให้บริการ แนะนำ ตักเตือนให้นักท่องเที่ยวในทางที่ถูกต้อง และเสนอปรัชญาของการท่องเที่ยวในแต่ละด้าน เช่น การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวแนวพุทธ เป็นต้น

จากแนวคิดและหลักการดังกล่าวหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือผู้ประกอบการสามารถจัดรูปแบบของการท่องเที่ยวแนวพุทธได้ เช่น การท่องเที่ยวชมความงามของวัดพระแก้วหรือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดอรุณราชวราราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม โดยมีมุมมองจากรูปธรรมกิจกรรมฝาผนัง พุทธศิลป์ อันเป็นรูปธรรมภายนอก แล้วจัดให้มีการสอน การฝึกปฏิบัติสมาธิวิปัสสนาในระดับเบื้องต้นอันเป็นการเรียนรู้ และฝึกฝนทางด้านจิตใจให้แก่นักท่องเที่ยวผู้ที่สนใจ โดยพระภิกษุหรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวในสถานที่เหมาะสมแห่งใดแห่งหนึ่งหรือการเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมวัดวชิรารามในจังหวัดเชียงใหม่แล้วฝึกปฏิบัติตามวัดที่มีการจัดสอนสมาธิวิปัสสนา ซึ่ง

จะเป็นการต้อนรับทั้งอามิสปฏิสันถารและธรรมปฏิสันถาร อันจะเป็นการนำมาซึ่งความเจริญความสงบสุขและประโยชน์เกื้อกูลของทั้งสองฝ่าย ซึ่งจะเป็นลักษณะและกิจกรรมของการท่องเที่ยวในแนวพุทธได้

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธเป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาในสถานการณ์ที่การท่องเที่ยวได้มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของผู้คน นักท่องเที่ยว ที่สนใจในการศึกษา พัฒนาจิตใจ และการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อความสัมพันธ์ทางสังคมและการปฏิบัติที่ถูกต้องต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อทุกๆ ฝ่าย เปรียบประดุจหม่อมมร เทียวชื่นชมความงดงามของมวลบุปผา โดยมีทำลายความงดงามของมวลดอกไม้ ฉะนั้น ดังนั้นหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาเพื่อเป็นทางเลือกในการดำเนินงาน และประชาสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในกิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยในฐานะที่เป็นดินแดนแห่งพระพุทธรศาสนา

2.3.7 ปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

ภาพรวมของปัญหาและอุปสรรคของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา 2 ด้าน คือ 1) ด้านรูปแบบการให้บริการ 2) ด้านบุคลากร โดยมีรายละเอียดของปัญหาและอุปสรรค ดังนี้

1. ปัญหาด้านรูปแบบการให้บริการ

1.1 ความไม่เป็นระเบียบของผู้ประกอบการร้านค้าที่เข้ามาขายสินค้าภายในวัด การมีมิจฉาชีพภายในบริเวณวัด การล้วงกระเป๋า การวิ่งราว ส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม

1.2 สิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัดยังไม่ดีพอ เช่น ห้องน้ำภายในวัดยังไม่สะอาด และมีไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว หรือบริเวณรอบวัดมีไฟฟ้าไม่เพียงพอที่จะทำให้ในปัจจุบันเกิดปัญหาอาชญากรรมบ่อยครั้ง

สถานปฏิบัติธรรมของภาคเอกชนบางแห่งขาดงบประมาณในการพัฒนาสถานที่ เช่น การจัดเจ้าหน้าที่ดูแล การทำความสะอาดสถานที่ และการขยายพื้นที่ให้กว้างขวางเพื่อรองรับการมาปฏิบัติธรรมของผู้ปฏิบัติธรรมที่มีเป็นจำนวนมาก เป็นต้น

2. ปัญหาด้านบุคลากร

2.1 บุคลากรมีไม่เพียงพอต่อการให้บริการโดยเฉพาะบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะด้านการฝึกอบรมด้านวิปัสสนากรรมฐานในสถานที่ปฏิบัติธรรม เนื่องจากมีผู้มาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากทำให้บางครั้งครูผู้สอนไม่เพียงพอในการดูแลอย่างใกล้ชิด

2.2 ความสามารถด้านสื่อสารภาษาต่างประเทศของผู้ให้บริการในสถานปฏิบัติธรรมที่มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก แต่บุคลากรหรือพระนิตยยังไม่สามารถสื่อสารกับผู้ปฏิบัติธรรมของชาวต่างชาติได้ โดยเฉพาะวัดที่สำคัญและได้รับความนิยม

2.3.8 ความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

1. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ควรเป็นศูนย์กลางการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของภาครัฐให้แก่บุคลากรที่ให้บริการในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ชาวบ้านที่เป็นอาสาสมัคร มัคทายก เพื่อให้สามารถนำไปพัฒนาคุณภาพการให้บริการได้อย่างเหมาะสม

2. ควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของไทยให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึง เพราะเมืองไทยเป็นเมืองพุทธโดยการส่งเสริมให้เมืองไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนาในภูมิภาคนี้ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้คนไทยหันมาสนใจมานั่งวิปัสสนา การนั่งสมาธิและเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น

3. ควรมีการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการรักษาความปลอดภัย สำนักงานตำรวจแห่งชาติให้การดูแลความปลอดภัยในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาเพื่อไม่ให้มีมิฉฉาชีพเข้ามารบกวนนักท่องเที่ยว

2.3.9 ผลการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

จุดแข็ง

1. ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีจำนวนแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานจำนวนมากมีวัดในพระพุทธศาสนามากถึง 33,902 แห่ง ทั้งนี้ในส่วนของวัดทางพุทธศาสนาได้มีการจำแนกระดับของวัดในกลุ่มพระอารามหลวง มีทั้งหมด 272 แห่ง แจกแจงออกเป็นระดับต่าง ๆ 3 ระดับ คือ พระอารามหลวงชั้นเอก ชั้นโท ชั้นตรี ซึ่งแต่ละแห่งจัดได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีความสวยงามทางด้านปฏิมากรรม สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประณีตศิลป์ เนื่องจากพระอารามหลวงเป็นวัดที่พระมหากษัตริย์ หรือพระบรมวงศานุวงศ์ เช่น สมเด็จพระบรมราชินี สมเด็จพระยุพราช ทรงสร้างหรือบูรณะปฏิสังขรณ์ และขอพระราชทานให้ทรงรับไว้เป็นพระอารามหลวง เช่น วัดอรุณราชวรารามราชวรมหาวิหาร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามราชวรมหาวิหาร วัดสุทัศน์เทพวรารามราชวรมหาวิหาร เป็นต้น นอกจากนี้ในวัดที่มีศักยภาพหรือมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้จากการรวบรวมโดย www.thaitambon.com ที่มีการคัดเลือกวัดต่าง ๆ ในแต่ละตำบลของแต่ละจังหวัด

พบว่า มีวัดหรือศาสนสถานที่ถูกส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นจำนวนมากประมาณ 2,200 แห่ง ซึ่งกระจายอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภูมิภาค

2. วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีชื่อเสียงโดยเฉพาะวัดในระดับอารามหลวง ส่วนใหญ่มีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ มีจุดบริการขายดอกไม้ธูปเทียน ที่จอดรถ ห้องน้ำ ป้ายอธิบายต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศและมีการพัฒนาภูมิทัศน์อยู่ตลอดเวลา ด้านของการจัดการได้มีการแบ่งเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส มีการจัดการที่ชัดเจน เป็นสัดส่วนดี มีการปลูกต้นไม้ต่าง ๆ ทำให้มีบรรยากาศที่ร่มรื่นสามารถเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจได้อีกด้วย

3. เมื่อพิจารณาจำนวนและความพร้อมของผู้ที่ทำหน้าที่เผยแพร่พระธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา พบว่า ในประเทศไทยมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นจำนวนมากและมีบุคลากรพร้อมสำหรับรองรับการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของประเทศไทย อย่างไรก็ตามอาจยังไม่สามารถรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวต่างชาติได้เนื่องจากข้อจำกัดในด้านภาษา

จุดอ่อน

1. ปัจจุบันวัดที่ได้รับการสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวแต่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในการท่องเที่ยวอย่างแท้จริงยังมีอยู่ไม่มากนัก ดังนั้นในช่วงเทศกาลสำคัญประจำปีของประเทศไทย เช่น เทศกาลวันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ จะมีนักท่องเที่ยวมาทำกิจกรรมตามวัดที่มีชื่อเสียงต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ทำให้เจ้าหน้าที่ของวัดไม่สามารถดูแลเรื่องความสะดวกเรียบร้อยได้อย่างทั่วถึง ทั้งในเรื่องสถานที่จอดรถ ความสะดวกของทางเดินเท้าหรือห้องน้ำ เป็นต้น ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความไม่ประทับใจ

2. งบประมาณจากภาครัฐในการใช้จ่ายดูแลศาสนสถานต่าง ๆ ในประเทศไทยยังมีอยู่จำกัด ไม่มากเพียงพอสำหรับการทำนุบำรุงดูแลรักษาสภาพแวดล้อมภายในวัด จึงจำเป็นต้องมีการขอบริจาคจากบุคคลทั่วไปหรือนักท่องเที่ยว ซึ่งบางครั้งทำให้เสียภาพลักษณ์ของศาสนสถาน

3. วัดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่งยังขาดแคลนพระสงฆ์หรือบุคลากรที่สามารถทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ด้านศาสนาพุทธให้กับชาวต่างชาติ เนื่องจากปัจจุบันพระสงฆ์และเจ้าหน้าที่หรือคนดูแลภายในวัดหรือศาสนสถานต่าง ๆ ส่วนใหญ่ไม่สามารถพูดภาษาต่างประเทศได้ ทำให้ไม่สามารถสื่อสารกับชาวต่างชาติที่สนใจในศาสนาพุทธที่มาท่องเที่ยวตามวัดต่าง ๆ ได้

โอกาส

1. ปัจจุบันคนไทยในเมืองประสบปัญหาความเครียดจากเรื่องต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาจากภาวะเศรษฐกิจ และปัญหาภายในครอบครัวทำให้คนส่วนใหญ่นิยมหันมาหาทางแก้ไขปัญหาด้วยการเข้าวัดหรือมาสนใจศึกษาทางธรรมหรือไปนมัสการเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงตามต่างจังหวัดเพื่อความเป็นสิริมงคลกับชีวิตเพิ่มมากขึ้น

2. การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวของกรุงเทพมหานคร เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างจริงจัง โดยมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวประเภทนี้อย่างต่อเนื่อง เช่น การส่งเสริมการท่องเที่ยวไหว้พระให้ครบ 9 วัด ภายใน 1 วัน ในช่วงปีใหม่ที่กรุงเทพฯ หรือการท่องเที่ยววัดในเขตภาคกลางและในเขตภาคเหนือ

3. จากเดิมที่กลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงศาสนาส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีอายุมากกว่า 50 ปี และผู้ที่เกษียณอายุการทำงานแล้ว แสดงให้เห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนาหรือที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวแบบอิมมูญ เป็นการท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ แต่ปัจจุบันจากการสำรวมนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อความสนใจในการท่องเที่ยวจำนวน 841 คน พบว่า มีสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่เคยทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาสูงถึงร้อยละ 48.9 และนักท่องเที่ยวที่ไปท่องเที่ยวเชิงศาสนาที่มีอยู่ในทุกช่วงอายุ พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีอายุในช่วง 21-30 ปี มีสัดส่วนของการไปท่องเที่ยวเชิงศาสนาสูงที่สุดถึงร้อยละ 24.8 รองลงมา คือ อายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 20.0) อายุ 41-50 ปี (ร้อยละ 19.2) อายุ 31-40 ปี (ร้อยละ 18.7) และอายุต่ำกว่า 21 ปี (ร้อยละ 17.3) ตามลำดับ นอกจากนี้ในกลุ่มตัวอย่างของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 490 คน พบว่า มีสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่เคยทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาถึงร้อยละ 44.7

4. ในปัจจุบันกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มีนโยบายที่จะให้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในแหล่งชุมชนต่าง ๆ ซึ่งจะมีส่วนช่วยทำให้เกิดความเชื่อมโยงของวัดกับคนในชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นทำให้คนมีความสนใจในศาสนาเพิ่มมากขึ้นและสามารถส่งผลต่อไปถึงการท่องเที่ยวเชิงศาสนาได้ด้วย

อุปสรรค

1. การเข้าสู่ตลาดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของผู้ประกอบการนำเที่ยวนั้นผู้ให้บริการจะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับศาสนาเป็นอย่างดี เช่น สามารถเป็นผู้นำสวดมนต์ไหว้พระได้ ทราบถึงประวัติศาสตร์ที่สามารถนำนักท่องเที่ยวไปได้อย่างถูกต้อง ซึ่งในประเทศไทยมีผู้นำเที่ยวศาสนาที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนา และมีบริษัทนำเที่ยวเชิงศาสนาไม่มากนัก เนื่องจากหัวหน้าทัวร์หรือผู้นำเที่ยวต้องเป็นผู้ที่ชื่นชอบสนใจ และมีความรอบรู้เรื่องวัด สถานที่ต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัดรวมทั้งเรื่องธรรมะ และประวัติศาสตร์ในเรื่องราวที่เกี่ยวกับศาสนาเป็นอย่างดี

2. การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงศาสนาใหม่ๆ ยังมีน้อยทำให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาอย่างกระจุกตัวอยู่ที่กรุงเทพฯ และเมืองท่องเที่ยวหลักๆ เช่น เชียงใหม่ ภูเก็ต พระนครศรีอยุธยาเท่านั้น ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยมีศาสนสถานที่สำคัญกระจายอยู่ทั่วประเทศ ทำให้ขาดโอกาสในการขยายฐานของนักท่องเที่ยว

3. ในภูมิภาคเอเชียมีหลายประเทศที่นับถือศาสนาพุทธและมีศาสนสถานที่มีความสวยงาม เช่น ประเทศญี่ปุ่น จีน เกาหลี เป็นต้น หรือแม้กระทั่งศาสนสถานของศาสนาอื่น เช่น วัดของ

ศาสนาฮินดูที่เกาะบาหลี่ ประเทศอินโดนีเซีย ทำให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของประเทศไทยมีคู่แข่งจากประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ยังมีหลายประเทศที่ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนาของตนเองผ่านสื่อโทรทัศน์ในรายการละครหรือภาพยนตร์ต่าง ๆ เช่น ประเทศเกาหลีส่งเสริมวัด Temple Stay ผ่านละครชุดเรื่อง “Full House” เป็นต้น

2.3.10 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ความหมายของวัฒนธรรม

คำว่า “วัฒนธรรม” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต ฉบับ พ.ศ. 2555 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “วัฒนธรรม คือสิ่งที่ทำให้เจริญงอกงามแก่หมู่คณะ วิถีชีวิตของหมู่คณะลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมกลืนก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่คณะผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมกันใช้ชีวิตอยู่ในหมู่ของตน วัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิตของสังคมเป็นแบบแผนที่สมาชิกในสังคมเดียวกันยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา สามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน เป็นผลรวมของการสั่งสมสิ่งสร้างสรรค์และภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาช่วยให้อนุชนในสังคมนั้น ๆ อยู่รอดและเจริญงอกงาม

“มรดกทางวัฒนธรรม” องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization) (n.d.) หรือ องค์การ UNESCO ได้ให้คำจำกัดความของคำว่ามรดกทางวัฒนธรรมไว้ในการประชุมสามัญที่จัดขึ้น ณ กรุงปารีส ในปี ค.ศ. 1972 หรือตรงกับ พ.ศ. 2515 ว่าเป็น

1. อนุสรณ์สถาน (monuments) อันรวมไปถึงผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานประติมากรรมหรือจิตรกรรม ส่วนประกอบหรือโครงสร้างของโบราณคดีธรรมชาติ จารึก ที่อยู่อาศัย และร่องรอย ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์

2. กลุ่มอาคาร (group of buildings) อันรวมไปถึงกลุ่มของอาคารไม่ว่าจะแยกจากกันหรือเชื่อมต่อกันโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม หรือโดยความสอดคล้องกลมกลืน หรือโดยสภาพทางภูมิทัศน์ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

3. แหล่งอันรวมไปถึงผลงานที่เกิดจากมนุษย์ (sites) หรือผลที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติ และบริเวณอันรวมไปถึงโบราณคดีที่มีคุณค่าโดดเด่นในระดับสากลทางด้านประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา หรือมานุษยวิทยา ทั้งนี้ องค์การ UNESCO ได้จัดตั้งคณะกรรมการมรดกโลก (The World Heritage Committee) ในปี พ.ศ. 2519 เพื่อทำหน้าที่สร้างความร่วมมือในหมู่ประเทศภาคีสมาชิกในการกำหนดมาตรการที่เหมาะสมในการดูแลแหล่งวัฒนธรรมที่มีความสำคัญหวนมนุษยชาติให้คงอยู่ พร้อมกันนี้ได้ตั้งกองทุนมรดกโลกขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการสนับสนุนการอนุรักษ์แหล่งวัฒนธรรมและธรรมชาติที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกแล้ว ปัจจุบัน ประเทศไทยมี

แหล่งมรดกโลกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้ว 5 แห่ง ประกอบด้วยเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวารนคร ประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่-ห้วยขาแข้ง และผืนป่าดงพญาเย็นเขาใหญ่ นอกจากนี้ยังมีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่อยู่ในบัญชีรายชื่อเบื้องต้นรอการนำเสนอต่อคณะกรรมการมรดกโลกเพื่อพิจารณาอีก 2 แห่ง ได้แก่ ปราสาทหินพิมายและเส้นทางวัฒนธรรม และปราสาทพนมรุ้งและปราสาทเมืองต่ำ และอุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท ทั้งนี้การประกาศสถานที่ดังกล่าวเป็นมรดกโลก นอกจากจะเป็นความภาคภูมิใจของประเทศไทยแล้ว ยังนำมาซึ่งรายได้เข้าประเทศจากการท่องเที่ยวและยังทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีอาชีพที่หลากหลาย ตั้งแต่การให้บริการด้านการท่องเที่ยว การเปลี่ยนแปลงจากการท่องเที่ยวนี้ได้ยกระดับสภาพความเป็นอยู่และเพิ่มรายได้ในหมู่ประชากรของประเทศอันนับว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

2.3.11 ความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (cultural Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่มีมุ่งเรียนรู้จากวัฒนธรรมอื่น ๆ เพื่อให้เกิดโลกทัศน์ใหม่ๆ ที่กว้างไกลจากการมีประสบการณ์ในแหล่งวัฒนธรรมที่คงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นรวมถึงการใช้เวลาในการท่องเที่ยวแสวงหาความรู้ด้านวิทยาการเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ หรือเพื่อศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยาเพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถานและศิลปวัฒนธรรม หมายถึง สถานที่โบราณหรือสถานที่สำคัญต่าง ๆ เช่น วัด โบราณสถาน อุทยานประวัติศาสตร์ ชุมชนโบราณ พิพิธภัณฑสถาน ภัตตาคาร กำแพงเมือง คูเมือง อนุสาวรีย์ อนุสรณ์สถาน แหล่งโบราณคดี รวมถึงสถานที่จัดตกแต่ง หรือรวบรวมเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม เช่น ศูนย์วัฒนธรรม แหล่งผลิตสินค้าพื้นเมือง หัตถกรรมพื้นบ้าน สถานที่แสดงการดำเนินชีวิตและวิถีชีวิตของคนพื้นบ้าน เป็นต้น

การท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเสนอลักษณะวัฒนธรรมประวัติศาสตร์ โบราณคดีและสถานที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นและเกี่ยวเนื่องกับความเป็นอยู่ของสังคมเป็นการท่องเที่ยวในเชิงให้ความรู้และความเข้าใจ

การท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นอาจอยู่ในลักษณะของรูปแบบและนามธรรม สถานที่น่าประทับใจทางวัฒนธรรม เช่น สนามรบ เมืองโบราณ พิพิธภัณฑสถาน ฯลฯ กิจกรรมทางเศรษฐกิจ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม กิจกรรมด้านกีฬาและนันทนาการ วัฒนธรรมดังกล่าวก่อให้เกิดเหตุการณ์น่าสนใจและเกิดความน่าประทับใจในการเดินทางท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2566) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า คือการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด

โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549: 72) ได้ให้ความหมายว่าแหล่งท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่รวมเอาสินค้าและบริการหลากหลาย จึงทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 องค์ประกอบ หรือ 3 A's ดังต่อไปนี้ 1) สิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวแล้วเกิดความประทับใจ อาจเป็นสิ่งที่ให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินแก่นักท่องเที่ยว 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเป็นปัจจัยที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวได้ โดยมีเส้นทางหรือเครือข่ายคมนาคมที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย 3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวนั้นอย่างประทับใจ เพื่อให้นักท่องเที่ยวอยากจะทำท่องเที่ยวมากขึ้นหรือกลับมาเที่ยวซ้ำในโอกาสหน้า

ชูเกียรติ นพเกตุ (2545 : 57) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวที่ศึกษาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ และศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ในแ่งมานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะหรือการแสดงต่าง ๆ

ราณี อิศัยกุล (2546 : 114) ที่ให้ความหมายไว้ว่าการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมหมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม ทัศนกรรม นาฏศิลป์และดนตรีรวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี ตลอดจนการเที่ยวชมมรดกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์โบราณสถานและศาสนสถาน ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

แนวคิดการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมและการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่กันซึ่งการรักษา มรดกวัฒนธรรมเป็นประโยชน์ด้านองค์ความรู้และให้คุณค่าแก่สังคมในขณะที่การพัฒนาการท่องเที่ยวนำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจและรายได้ของชุมชนการจัดการแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งนี้ แนวคิดหลักเพื่อใช้ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และแนวคิดเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งแต่ละแนวคิดจะประกอบด้วยกลยุทธ์และแนวทางสนับสนุนที่จะนำไปสู่การจัดการมรดกวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นไปอย่างเหมาะสม

2.3.12 แบบจำลองการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากความสำคัญและแนวคิดเบื้องต้นที่จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นำมาสู่การวางแผน การจัดการ และการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ตลอดจนการวางแผนกลยุทธ์ การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เหมาะสมกับประเทศไทย

1. นักท่องเที่ยวตามแรงกระตุ้นทางวัฒนธรรม หมายถึง ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสนใจที่จะเรียนรู้ศึกษาวัฒนธรรมและมีพฤติกรรมที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลานาน

2. นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจด้านวัฒนธรรม หมายถึง ผู้ที่ดึงดูดด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักหรือได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ รูปภาพ โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะใช้ระยะเวลาที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวน้อยกว่าประเภทแรก แต่มีโอกาสที่จะเดินทางกลับมายังสถานที่ท่องเที่ยวอีกครั้งในอนาคต

3. นักท่องเที่ยวตามแรงดึงดูดทางวัฒนธรรม หมายถึงผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยนักท่องเที่ยวประเภทนี้จะมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวน้อย อาจจะเป็นในลักษณะเยี่ยมชมมากกว่าการพักอาศัย

สรุปการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ได้ดังนี้

1. จังหวัดนครปฐม ถือได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนาตามคำนิยามของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและการท่องเที่ยวและกีฬา หนังสือโครงการส่งเสริมสินค้าการท่องเที่ยว ความสนใจพิเศษ แล้วจะพบว่า การท่องเที่ยวเชิงศาสนาก็คือ การท่องเที่ยวเชิงพุทธ ซึ่งหมายถึง การเดินทางไปท่องเที่ยวอย่างศาสนสถานเพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นมัสการศาสนสถาน และเกจิอาจารย์ พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ทำบุญทำทานและการสาธารณกุศลต่าง ๆ การเดินทางเพื่อการบำบัตจิตใจตามหลักพุทธศาสนา หรือการบำบัตจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวันซึ่งบางครั้งการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบันสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนามีได้มีเพียงผู้ที่นับถือศาสนาเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชมศาสนสถาน หากแต่นักท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ยังให้ความสนใจเข้าชมความงาม เข้าชมศิลปวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมสถาน หรือเข้าไปพักผ่อนสงบจิตใจ ซึ่งในปัจจุบันนี้ผู้คนโดยทั่วไปนั้นก็มักให้ความนิยมในสถานที่ทางศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมาก รวมถึงการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกุศลวิเวก 10 ประการ บำเพ็ญสาธารณกุศลหรืออย่างใดอย่างหนึ่งและยังรวมไปถึงการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธีและงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ

2. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในงานวิจัยนี้ หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ที่มุ่งเน้นในการท่องเที่ยวที่มีการสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางด้านวัฒนธรรม โดยเน้นการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง กระบวนการการท่องเที่ยวและเยี่ยมชมสถานที่ที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และแสดงถึงความเป็นวัฒนธรรม เช่น การชมสถานโบราณวัตถุ โบราณสถาน ปราสาท พระราชวัง วัด พระบรมธาตุ เจดีย์ มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมตลอดถึงประเพณีวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย

2.1 ผลดีทางด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศทำให้รายได้ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทำให้วัดมีรายได้จากการท่องเที่ยว และสามารถนำรายได้เหล่านี้ไปพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของวัดได้ อีกทั้งทำให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนรอบวัดมีรายได้จากการขายสินค้า ของที่ระลึกต่าง ๆ เป็นต้น

2.2 ผลดีทางด้านวัฒนธรรม วัดเป็นสถานที่ที่ดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมความเชื่อ ความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวไทย ดังนั้น จึงถือได้ว่าวัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ที่อุดมไปด้วยสิ่งดีงามทางด้านคำสอนของพระพุทธศาสนาและความสวยงามของพุทธศิลป์ต่าง ๆ ดังนั้น หากวัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวจะทำให้วัฒนธรรมอันดีงามทางพระพุทธศาสนาสามารถเผยแพร่ไปยังนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

2.3 ผลดีทางด้านสิ่งแวดล้อม การที่วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทำให้วัดมีรายได้จากนักท่องเที่ยว ซึ่งรายได้ที่มาจากนักท่องเที่ยวเหล่านี้ สามารถนำมาปรับปรุง บูรณะซ่อมแซมพุทธศิลป์ต่าง ๆ ภายในวัดที่เสื่อมโทรมให้สวยงามได้ นอกจากนี้ วัดยังสามารถนำเงินที่ได้จากนักท่องเที่ยวมาจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อเป็นประโยชน์สูงสุดให้แก่เยาวชนและประชาชนทั่วไปได้อีกทางหนึ่ง

2.4 ข้อมูลพื้นที่วิจัย

2.4.1 พื้นที่การวิจัย

จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนครปฐมอำเภอบางเลน อำเภอกำแพงแสน อำเภอนครชัยศรี อำเภอดอนตูม และอำเภอสสามพราน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

ที่ตั้ง

จังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางด้านตะวันตก ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีน ซึ่งเป็นพื้นที่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลาง โดยอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 องศา 45 ลิปดา 10 พิลิปดา เส้นแวงที่ 100 องศา 4 ลิปดา 28 พิลิปดา มีพื้นที่ 2,168.327 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,355,204 ไร่ เท่ากับร้อยละ 0.42 ของประเทศ และมีพื้นที่เป็นอันดับที่ 62 ของประเทศ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปตามเส้นทางถนนเพชรเกษม 56 กิโลเมตร หรือตามเส้นทางถนนบรมราชชนนี (ถนนปิ่นเกล้า-นครชัยศรี) 51 กิโลเมตร และตามเส้นทางรถไฟ 62 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อดังนี้

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอกะทู้มแบน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และอำเภอบางแพะ จังหวัดราชบุรี ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอไทรน้อย อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี และเขตทวีวัฒนา เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี และอำเภอท่ามะกา อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี

เขตการปกครอง

จังหวัดนครปฐมแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 106 ตำบล 904 หมู่บ้าน สำหรับการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 18 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 93 แห่ง

ระยะทางจากอำเภอเมืองไปยังอำเภอใกล้เคียง

อำเภอนครชัยศรี 14 กิโลเมตร อำเภอพุทธมณฑล 20 กิโลเมตร อำเภอสามพราน 21 กิโลเมตร อำเภอกำแพงแสน 26 กิโลเมตร อำเภอดอนตูม 31 กิโลเมตร อำเภอบางเลน 46 กิโลเมตร

ระยะทางจากจังหวัดนครปฐมไปยังจังหวัดใกล้เคียง

จังหวัดนนทบุรี 65 กิโลเมตร จังหวัดสมุทรสาคร 48 กิโลเมตร จังหวัดราชบุรี 43 กิโลเมตร จังหวัดกาญจนบุรี 160 กิโลเมตร จังหวัดสุพรรณบุรี 112 กิโลเมตร

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศของจังหวัดนครปฐมโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นที่ราบถึงค่อนข้างราบเรียบ ไม่มีภูเขาและป่าไม้ ระดับความแตกต่างของความสูงของพื้นที่อยู่ระหว่าง 2-10 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพพื้นที่โดยทั่วไปลาดจากทิศเหนือสู่ทิศใต้ และตะวันตกสู่ตะวันออกมีแม่น้ำท่าจีนไหลผ่านจากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ พื้นที่ทางตอนเหนือและทางตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่เป็นที่ดอน ส่วนพื้นที่ทางตอนกลางของจังหวัดเป็นที่ราบลุ่ม มีที่ดอนกระจ่ายเป็นแห่งๆ และมีแหล่งน้ำกระจาย สำหรับพื้นที่ด้านตะวันออกและด้านใต้เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน มีคลองธรรมชาติและคลองข่อยที่ขุดขึ้นเพื่อการเกษตรและคมนาคมอยู่มาก พื้นที่สูงจากระดับน้ำทะเล 2-4 เมตร รายละเอียดดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 2.4 แผนที่จังหวัดนครปฐม

2.4.2 ผลการวิเคราะห์บริบทและศักยภาพของพื้นที่

จังหวัดนครปฐมได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลตัวชี้วัดการพัฒนาจังหวัดมาประกอบการวิเคราะห์สถานะแวดล้อมของจังหวัด โดยจังหวัดได้จำแนกผลการวิเคราะห์ปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็งและจุดอ่อน และปัจจัยภายนอกที่เป็นโอกาสและอุปสรรคของจังหวัดนครปฐม โดยสรุปเฉพาะประเด็นที่สำคัญ ได้ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)

1. เป็นจังหวัดปริมณฑล ส่งผลให้การคมนาคมและการขนส่งสะดวก เป็นประตูสู่ชายแดนภาคตะวันตกและภาคใต้ และเป็นพื้นที่เชื่อมโยงจากกรุงเทพมหานครถึงชายแดนประเทศเมียนมาร์ที่ใกล้ที่สุด
2. ทรัพยากรดินและน้ำอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเกษตร โดยมีแม่น้ำต้นทูนสายหลักคือ แม่น้ำท่าจีน มีระบบชลประทานครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด
3. ฐานการผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรม โดยมีโรงงานอุตสาหกรรมแปรรูปขนาดใหญ่รองรับวัตถุดิบในพื้นที่และเป็นสาขาที่ติด 3 ลำดับแรกที่มีมูลค่าสูงสุดและมีความสำคัญในการสร้างรายได้ให้จังหวัด
4. แหล่งเพาะปลูกข้าว พืชผักและผลไม้ประกอบด้วย มะพร้าว น้ำหอม ส้มโอ มะม่วง ฝรั่ง ชมพู่ มะนาว กล้วยน้ำว่า กล้วยหอม และกล้วยไม้ที่สำคัญ
5. เกษตรกรในจังหวัดเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพมากจังหวัดหนึ่งของภาคกลางตอนล่าง โดยเฉพาะโคเนื้อ โคนม สุกรเป็ดไข่ และไก่ไข่ และมีโรงงานแปรรูปอาหารที่ทันสมัย รวมทั้งมีตลาดสุกรขนาดใหญ่ในการรองรับผลิตผล และเป็นแหล่งจำหน่ายเนื้อสุกรชำแหละที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ
6. การประมงน้ำจืด ได้แก่ กุ้งก้ามกราม ปลาน้ำจืด และสัตว์น้ำสวยงามเป็นอันดับต้นของประเทศ
7. ฐานอุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร โดยมูลค่าอุตสาหกรรมของจังหวัดเป็นสัดส่วนร้อยละ 54.2 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมกลุ่มจังหวัด และปัจจุบันอุตสาหกรรมอาหารมีฐานการส่งออกร้อยละ 70 เป็นตลาดต่างประเทศ
8. ผลิตภาพแรงงานของจังหวัดอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยมีผลิตภาพแรงงานเท่ากับ 304,000 บาท/คน เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยผลิตภาพแรงงานของประเทศเท่ากับ 110,895 บาท/คน
9. แหล่งอารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน จึงมีความได้เปรียบด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และเชิงวัฒนธรรม เนื่องจากมีทรัพยากรพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวที่โดดเด่นระดับประเทศ

10. เมืองศูนย์กลางการศึกษาของภูมิภาค โดยมีสถาบันการศึกษาทุกระดับ มีมหาวิทยาลัยชั้นนำที่มีชื่อเสียงอยู่ในพื้นที่ โดยค่าดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ด้านการศึกษา เท่ากับ 0.6736 คิดเป็นอันดับที่ 7 ของประเทศและยังติดอันดับ 5 จังหวัดที่มีความก้าวหน้าทางการศึกษามากที่สุดในภาคกลาง

จุดอ่อน (Weaknesses)

1. ภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม ให้เกิดปัญหาด้านการระบายน้ำ จึงประสบปัญหาน้ำท่วมขังในบางพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณริมแม่น้ำท่าจีน
2. ถนนสายหลักมีสภาพชำรุด ไม่ปลอดภัยในการคมนาคมขนส่ง ขาดระบบขนส่งมวลชนที่มีคุณภาพ และขาดการจัดการโลจิสติกส์อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เกษตรกรใช้สารเคมีในการผลิตเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูง สารเคมีตกค้างในดิน ดินเสื่อมสภาพ การผลิตพืชเกษตรส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐาน GAP และยังขาดแหล่งจำหน่ายสินค้าเกษตรปลอดภัยโดยตรง
4. การขยายฟาร์มเลี้ยงสัตว์เป็นไปได้ยากเนื่องจากชุมชนเมืองขยายตัวมากและที่ดินมีราคาแพง รวมทั้งก่อให้เกิดมลภาวะทางกลิ่นและน้ำเสีย
5. มาตรฐานในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำยังต่ำกว่าเกณฑ์ที่ประเทศนำเข้ากำหนด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณภาพสัตว์น้ำความปลอดภัยต่อผู้บริโภค การป้องกันการเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีตลาดกลาง ซื่อ-ขาย สัตว์น้ำไม่เพียงพอ ไม่สามารถรองรับผลผลิตได้ทั้งปี
6. ผู้ประกอบการขาดแคลนแรงงานไทย ให้จำเป็นต้องจ้างแรงงานต่างด้าวเพื่อให้กิจการสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง
7. การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้แก่นักท่องเที่ยวขาดความต่อเนื่อง และขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละแห่ง รวมทั้งพัฒนาสินค้าและบริการใหม่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่
8. ขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่มีความชำนาญในการจัดการการเรียนรู้สาขาวิชาหลัก ได้แก่ ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ส่งผลให้การทดสอบระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้น ม.3 ที่ถึงแม้ว่าอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ แต่ยังต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ร้อยละ 50

9. สถานพยาบาลที่ได้รับการรับรองคุณภาพ HA มีปริมาณต่ำกว่าเกณฑ์ค่าเฉลี่ยในระดับประเทศ เนื่องจากประสบปัญหาความแออัดของผู้มารับบริการ ผนวกกับจำนวนบุคลากรและอุปกรณ์ทางการแพทย์ไม่เพียงพอ

10. จังหวัดมีเส้นทางรอยต่อกับกรุงเทพมหานครและจังหวัดปริมณฑล ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการลักลอบลำเลียงและการแพร่กระจายของยาเสพติด จากข้อมูลดัชนีความก้าวหน้าของคน (HAI) ผลการจับกุมคดียาเสพติดของจังหวัด เท่ากับ 995 รายต่อประชากรแสนคน สูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ซึ่งมีค่าเท่ากับ 717.7 รายต่อประชากรแสนคน

11. ปริมาณขยะของจังหวัดมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และมีปริมาณสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยปัจจุบันจังหวัดมีปริมาณขยะ 394,200 ตัน/ปี แต่ค่าเฉลี่ยปริมาณขยะในระดับประเทศอยู่ที่ 247,105 ตัน

12. คุณภาพน้ำของแม่น้ำท่าจีนโดยรวมอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรมถึงเสื่อมโทรมมาก ซึ่งวัดโดยเกณฑ์ดัชนีคุณภาพน้ำทั่วไป หรือ Water Quality Index (WQI) รวมทั้ง มีปริมาณน้ำเสียจากฟาร์มปศุสัตว์ การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การเกษตรกรรม โรงงานอุตสาหกรรม และน้ำเสียจากชุมชน

13. การประสบปัญหา น้ำทะเลหนุน ส่งผลกระทบต่อให้น้ำกร่อย เค็ม และเกิดภาวะน้ำล้นตลิ่งในบริเวณพื้นที่ริมแม่น้ำท่าจีน

โอกาส (Opportunities)

1. นโยบายของรัฐให้ความสำคัญกับ Food Safety Zoning การบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) การเป็น Smart Farmer การบริหารจัดการน้ำ ซึ่งสร้างโอกาสให้จังหวัดสามารถบริหารจัดการพื้นที่เพื่อการเกษตรปลอดภัย

2. รัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ เพื่อให้ภาคอุตสาหกรรม ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3. นโยบายครัวไทยสู่ครัวโลก สนับสนุนให้ผู้ประกอบการจังหวัดสามารถผลิตแปรรูปสินค้าเกษตรและส่งออก

4. ภาครัฐมีนโยบายการเพิ่มศักยภาพการบริการเชิงรุกของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) โดยทีมสหวิชาชีพออกให้บริการผู้ป่วยที่บ้านและชุมชน

5. นโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐบาล สนับสนุนให้จังหวัดพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

6. การก่อสร้างท่าเรือน้ำลึกทวายในประเทศเพื่อนบ้าน สร้างโอกาสให้จังหวัดสามารถพัฒนาเชื่อมโยงโครงข่ายขนส่งระดับภูมิภาค

7. การเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ให้มีตลาดขนาดใหญ่สามารถรองรับผลผลิตที่หลากหลายและมีคุณภาพ และเชื่อมโยงด้านการตลาดเพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายสินค้าเกษตรอาหาร และการท่องเที่ยว

8. กระแสความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ในระดับโลกเพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้จังหวัดสามารถผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์เพื่อจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ

9. การพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสร้างโอกาสให้จังหวัดสามารถนำมาใช้พัฒนากระบวนการผลิต การตลาดการบริการ และสิ่งแวดล้อม ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

10. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่ทันสมัยสร้างโอกาสให้จังหวัดสามารถประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว สินค้า และบริการผ่านระบบออนไลน์ ให้ช่วยลดต้นทุนการตลาด และสามารถเผยแพร่ไปได้ทั้งในและต่างประเทศ

อุปสรรค (Threats)

1. ข้อจำกัดในการนำเข้าสินค้าของแต่ละประเทศมีมาตรฐานแตกต่างกัน และมีการใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Barriers: NTB) เป็นเครื่องมือในการปกป้องการนำเข้าสินค้ามากขึ้น โดยเฉพาะมาตรการด้านสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary Standard: SPS)

2. สินค้าของประเทศคู่แข่งที่มีต้นทุนต่ำกว่าและคุณภาพดีกว่าเข้ามาแข่งขันในตลาดของไทยมากขึ้น ส่งผลให้มีการแย่งส่วนแบ่งในตลาดการส่งออกสินค้าเกษตรบางชนิด

3. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์มีข้อกำหนดที่ส่งผลให้เกษตรกรปฏิบัติตามได้ยาก และเนื่องจากเกษตรกรขาดความรู้ขาดแรงจูงใจด้านตลาดและราคา

4. อุตสาหกรรมบางประเภทอาจได้รับผลกระทบจากการไหลบ่าของแรงงานที่เข้ามาแข่งขัน รวมทั้งแรงงานฝีมือสามารถออกไปงานในประเทศคู่สัญญาให้เกิดปัญหาขาดแรงงานที่มีทักษะสูง

5. การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศของโลก ส่งผลกระทบด้านการเกษตร เช่น ผลผลิตน้อยลง ด้านสังคม เช่น โรคระบาด การเคลื่อนย้ายแรงงาน เกษตรกรยากจน และปัญหาภัยธรรมชาติ

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของจังหวัดนครปฐมได้นำประเด็นบริบทการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามรัฐธรรมนูญ นโยบายรัฐบาลและแผนบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) แผนยุทธศาสตร์รายสาขาเฉพาะด้าน ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคกลาง ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 1 แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม ปี พ.ศ. 2557-2560 ข้อคิดเห็นในการประเมินแผนพัฒนาจังหวัดนโยบายของรัฐบาล แผนพัฒนาอำเภอ ปัญหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่ และผลการวิเคราะห์ตัวชี้วัดการพัฒนาจังหวัดมาประกอบในการประชุมเชิงปฏิบัติการและวิเคราะห์สถานภาพจังหวัด ทั้งนี้กระบวนการในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมจังหวัดด้วย SWOT Analysis ได้ดำเนินการอย่างครบถ้วนตามหลักการ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งผลการกำหนด ตำแหน่งการพัฒนาของจังหวัด หรือ Positioning ของจังหวัด

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, พิเชฐ ทั้งโต และ ลำพอง กลมกุล (2561) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในประเทศอาเซียน: กรณีศึกษาหลวงพระบาง สปป.ลาว ผลการวิจัยพบว่า การจัดการท่องเที่ยวในหลวงพระบาง สปป.ลาว ประกอบด้วย 1) การจัดการท่องเที่ยวภายใต้วิถีวัฒนธรรม วิถีธรรมชาติ และการจัดทำวัฒนธรรมเพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมรายได้ประชาชาติของลาวในภาพรวมด้วย 2) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเป็นการจัดการท่องเที่ยวภายใต้วัฒนธรรมทางศาสนา ประเพณีวิถีชีวิตและธรรมชาติ เช่น การท่องเที่ยววัด การท่องเที่ยวในวิถีทางวัฒนธรรม เช่น สงกรานต์ การตักบาตรพระเช้า สถาปัตยกรรมทางศาสนาที่เนื่องด้วยจิตวิญญาณทางศาสนา เป็นต้น 3) ชุดการเรียนรู้การจัดการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในหลวงพระบาง สปป.ลาว นั้นได้มีรัฐเข้าไปจัดการส่งเสริมร่วมกับหน่วยของวัดและศาสนาให้เกิดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงศาสนสถาน ศาสนวัตถุ และประเพณีวิถีทางศาสนาที่เชื่อมประสานกับแหล่งการท่องเที่ยวอื่น ๆ ทั้งธรรมชาติป่าไม้ น้ำตก ภูเขา ที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงจิตวิญญาณ ที่เห็นความสำคัญของพื้นที่การท่องเที่ยว ที่ได้ทั้งความรู้ จิตวิญญาณของศาสนสถาน และพิธีกรรมนั้น ๆ และนำไปสู่คุณค่าทางจิตของการท่องเที่ยวที่จะส่งผลให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติเข้าใจ อันเนื่องจากวิถีวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาที่ลาวหลวงพระบาง

สุชาติ วิยาภรณ์ และ ตุลา ไชยาสิรินทรโรจน์ (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัดจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดเพชรบูรณ์มีลักษณะพิเศษของการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและพักผ่อนหย่อนใจโดยเฉพาะวัดในจังหวัดเพชรบูรณ์มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโบราณสถาน และโบราณวัตถุ นักท่องเที่ยวจึงชอบเดินทางมาเยือนเพชรบูรณ์จำนวนมาก โดยเฉพาะในช่วงฤดูการท่องเที่ยว ส่วนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวในวัดจังหวัดเพชรบูรณ์พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อสถานที่ท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยว โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว รองลงมาคือด้านกลยุทธ์การท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านประชาสัมพันธ์และด้านบุคลากร นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าสิ่งที่วัดควรปรับปรุง สามารถเรียงตามลำดับ จากมากไปหาน้อย ดังนี้ เรื่องการจัดหาถังขยะให้เพียงพอ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่ท่องเที่ยว และควรมีแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวในวัด

ส่วนการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในวัด สรุปได้ 3 รูปแบบ ดังนี้คือ

1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดทำ แผนผังการใช้สอยพื้นที่ของวัด การจัดทำแผนพัฒนาวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และการจัดทำ แผนพัฒนาฟื้นฟูโบราณสถาน
2. การจัดการระบบสื่อความหมาย ได้แก่ การจัดทำ ข้อมูลและฐานข้อมูลของวัดในระบบสารสนเทศ และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญ
3. การจัดการบุคลากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรของวัดในด้านการท่องเที่ยว และการพัฒนาจริยธรรมการท่องเที่ยวในวัด

พระสนั่น เจริญยิ่ง (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไร่ขิง ผลการวิจัยพบว่า 1) วัดไร่ขิงมีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยมีสถานที่และการตกแต่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัตถุโบราณและศาสนสถานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ส่งเสริมความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อวัดไร่ขิง มีการพิธีกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปีในหลายเทศกาล และเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมให้แก่ผู้สนใจ 2) ความเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา พบว่านักท่องเที่ยวมีมุมมองต่อวัดไร่ขิงในแง่ของความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มีความเชื่อและศรัทธาเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงพ่อวัดไร่ขิง เดินทางมาประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามเทศกาล และปฏิบัติธรรมตามเทศกาลของวัด 3) ข้อเสนอแนะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาของวัดไร่ขิง แบ่งออกได้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิถีชุมชนของวัดไร่ขิง ในด้านชมงานพุทธศิลป์ ทำบุญ ไหว้พระ ขอพร 2) รูปแบบการท่องเที่ยวกิจกรรมทางพุทธศาสนาของวัดไร่ขิง ในด้านการปฏิบัติธรรม การสร้างเครือข่ายปฏิบัติธรรม

นพศักดิ์ นาคเสนา, ยุทธพงษ์ ต้นประดู่, สาวิตร พงศ์วัชร และ รินทร์ลภัส ชินวุฒิกุล กาญจน์ (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019:กรณีศึกษา วัดใหญ่อินทนนท์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการวิจัยตาม วัดอุปถัมภ์ข้อที่ 1 พบว่า วัดใหญ่อินทนนท์ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุหลายร้อยปี (ไม่มีบันทึก เป็นอักษร) ในอดีตเป็นวัดร้างและเป็นแหล่งอารยธรรมชุมชนโบราณก่อนที่จะก่อตั้งเมือง นครศรีธรรมราช (โมคลานตั้งก่อน นครตั้งหลัง) ได้รับการบูรณะเมื่อปี พ.ศ.2493 ปัจจุบันกำลังพัฒนา เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ เนื่องจากค้นพบวัตถุโบราณจำนวนมาก 2. ผลการวิจัยตาม วัดอุปถัมภ์ข้อที่ 2 พบว่า การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019 ชาวชุมชน วัดใหญ่อินทนนท์ใช้การประชาสัมพันธ์ลักษณะบอกต่อ ด้านมาตรการการป้องกันตนเอง ก่อนเข้าวัด เพื่อสนองนโยบายภาครัฐ โดยเป็นการช่วยเหลือกันเองภายในชุมชนเพราะรัฐบาลไม่มีกำลังในการ สนับสนุนอย่างเข้มงวด ชาวชุมชนเน้นการสร้างจิตสำนึกและการให้ความร่วมมือของนักท่องเที่ยว เช่น การเว้นระยะห่าง กินร้อน ช้อนตัวเอง ล้างมือและการสวมหน้ากากอนามัยตลอดเวลาเมื่ออยู่ในพื้นที่วัด ใหญ่อินทนนท์ ข้อค้นพบจากงานวิจัยนี้ กลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติและกลุ่มผู้มีส่วนได้-เสีย มีแนวคิดร่วมกันโดย สรุปด้านการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและการปรับตัวในสถานการณ์โควิด 2019 สามารถ บูรณาการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ต้องดำเนินการอย่างจริงจังอีกทั้งการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวผิงอ่าวไทยทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ ซึ่งเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพเชิงบวกระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก รวมทั้งการผลิต สินค้าที่ระลึก โดยหน่วยงานเศรษฐกิจท้องถิ่นสามารถสนับสนุนให้เกิดการสร้างเศรษฐกิจระดับจุลภาค ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาด้านการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับมหภาคอย่างยั่งยืน

พัชราภา สิงห์ธนสาร และ กฤษฎ์ดิณดี พันธุ์ไพโรจน์ (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามเส้นทางการเรียนรู้ของหลวงพ่อดิม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้แหล่งเรียนรู้เชิงพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมเพิ่มขึ้น 3 แห่ง 2) ได้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เกี่ยวกับทรัพยากรการท่องเที่ยวตามเส้นทางการเรียนรู้ของหลวงพ่อดิม 3 เล่ม 3) ได้มีคหุเทศก์น้อยที่มีความรู้ความสามารถจำนวน 96 คน โดยมี คะแนนการทดสอบความรู้หลังอบรมสูงกว่าคะแนนการทดสอบความรู้ก่อนอบรม อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.05 อีกทั้งยังมีผลการประเมินคหุเทศก์น้อยด้านการให้บริการนักท่องเที่ยวโดย ผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวมอยู่ในระดับดี และ 4) มีครูที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนรุ่นต่อไปได้

อัยยรัช อาภาศิลป์ (2563) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิง ศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพุทธมณฑล ประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว พบว่า ผลการวิเคราะห์โมเดลตัวแปรบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลองการจัดการการท่องเที่ยวเชิง

ศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ตัวแปรแฝง ได้แก่ กิจกรรมที่จัดขึ้นในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมที่จัดขึ้นในวันพระ และกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม ผลทดสอบพบว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

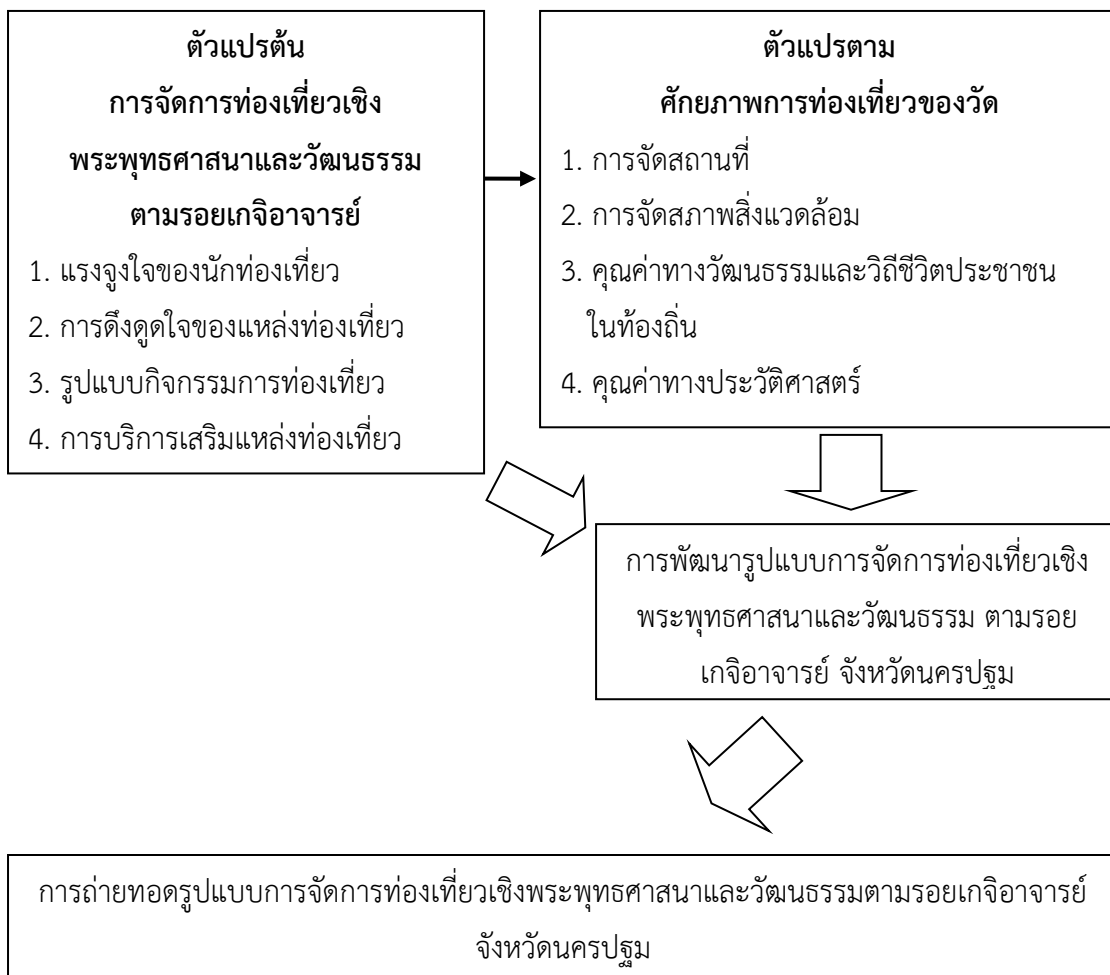
2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการเชิงพื้นที่และการจัดการการท่องเที่ยวในพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผลการวิเคราะห์โมเดลตัวแปรบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลองการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดการพื้นที่ ประกอบด้วย 5 ตัวแปรแฝง ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว และพื้นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว ผลทดสอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

3. ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างของโมเดลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวที่พุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผลการวิเคราะห์โมเดลตัวแปรบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลองการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดการการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ตัวแปรแฝง ได้แก่ ด้านการจัดการพื้นที่ใช้สอย ด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ด้านการจัดสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยว และด้านการรับรู้การท่องเที่ยว ผลทดสอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

4. ผลการทดสอบอิทธิพลของปัจจัยด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการจัดการพื้นที่และปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า ผลการวิเคราะห์โมเดลตัวแปรบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลองการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ตัวแปรการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาโดยรวม ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการจัดการพื้นที่ด้านการจัดการการท่องเที่ยวและตัวแปรตามหรือตัวแปรผลคือ ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

2.6 สรุปกรอบแนวความคิด

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ากรอบแนวคิดให้เห็นถึงกระบวนการเชื่อมโยงเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วยตัวแปรต้น (Independent Variables) และตัวแปรตาม (Dependent Variables)

ภาพที่ 2.5 สรุปกรอบแนวความคิด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอย
เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)
โดยผู้วิจัยกำหนดวิธีดำเนินการวิจัย เป็น 2 ระยะ ดังนี้

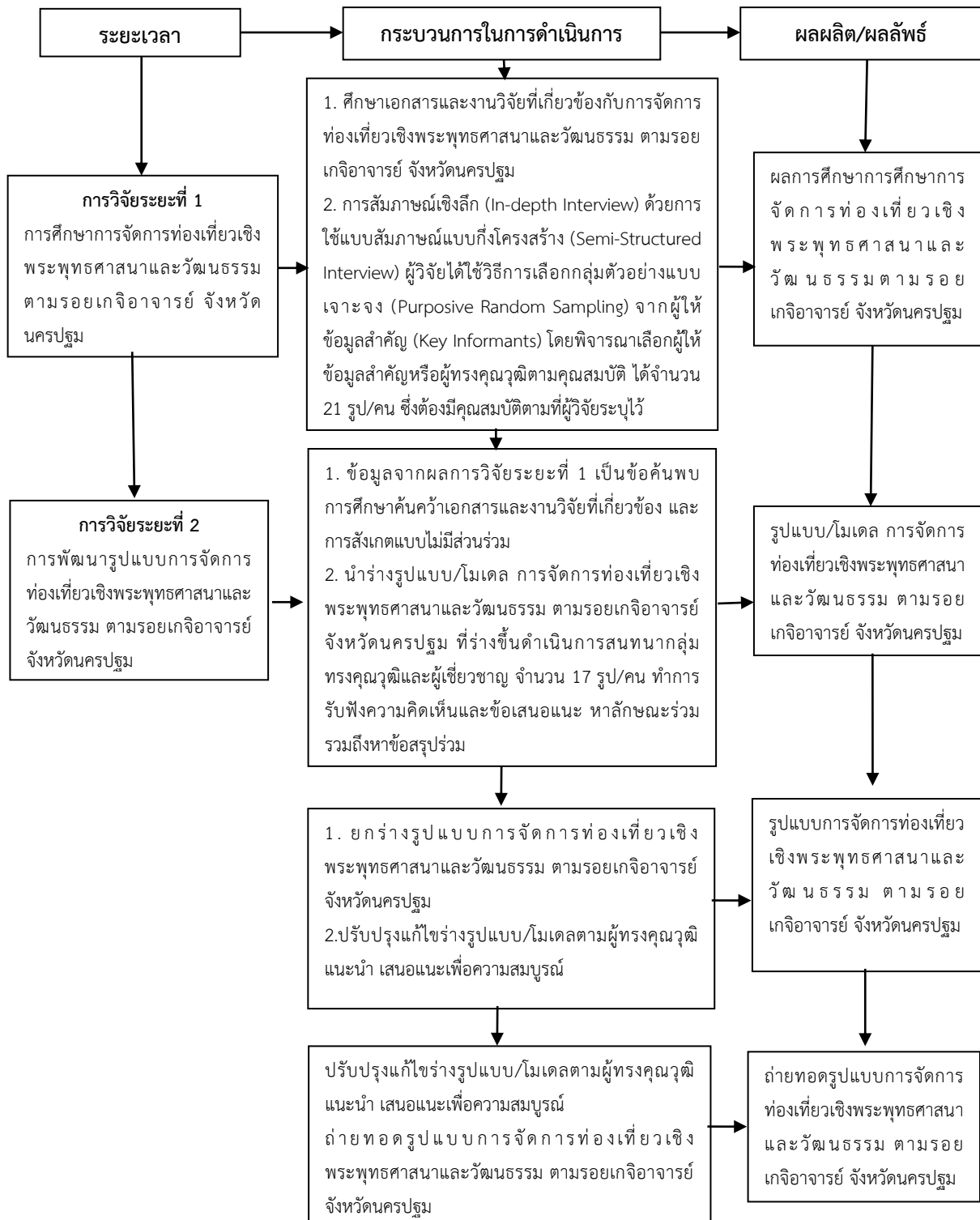
3.1 การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย

1. แหล่งข้อมูล
2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.2 การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ
วัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย

1. แหล่งข้อมูล
2. กลุ่มเป้าหมาย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล
6. การวิเคราะห์ข้อมูล

กระบวนการวิจัยเพื่อศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม” แสดงไว้ดังแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 3.1 แสดงกระบวนการดำเนินการวิจัย (Research Process)

3.1 การวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ที่ผ่านมาตลอดถึงการกำหนดทิศทางและแนวโน้มพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ที่ควรจะเป็น โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

3.1.1 แหล่งข้อมูล

การวิจัยระยะนี้ใช้แหล่งข้อมูล ดังนี้

- 1) แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ได้แก่ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์
- 2) แหล่งข้อมูลที่เป็นคน ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เช่น ผู้แทนที่เป็นกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเจ้าอาวาส กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน กลุ่มนักท่องเที่ยว และประชาชนชาวบ้านที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์

3.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม โดยบุคคลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดจากบุคคลทุกภาคส่วน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งผู้แทนที่เป็นกลุ่มหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มเจ้าอาวาส กลุ่มพระสงฆ์ กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน กลุ่มนักท่องเที่ยว และประชาชนชาวบ้านที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ซึ่งประกอบด้วย สำนักงานพระพุทธศาสนา สำนักงานวัฒนธรรม สำนักงานเจ้าคณะจังหวัด/อำเภอ พระสงฆ์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน นักท่องเที่ยว และประชาชนชาวบ้าน โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามคุณสมบัติ ซึ่ง

ต้องมีคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย และสอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้ระบุไว้ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ กำหนดจากบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในสถานที่ของจังหวัดนครปฐม ซึ่งมีคุณสมบัติตามสัดส่วนเกี่ยวกับเรื่องการศึกษา โดยผู้วิจัยระบุไว้สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม จำนวน 21 รูป/คน ซึ่งได้คัดเลือกจากวัดที่มีความโดดเด่นในการจัดการท่องเที่ยวและมีเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงของแต่ละอำเภอ ทั้ง 7 อำเภอของจังหวัดนครปฐม คือ วัดพระปฐมเจดีย์ (อำเภอเมือง) วัดพะเนียงแตก (อำเภอดอนตูม) วัดไร่แตงทอง (อำเภอกำแพงแสน) วัดไร่ขิง (อำเภอสสามพราน) วัดกลางบางแก้ว (อำเภอนครชัยศรี) วัดไผ่หูช้าง (อำเภอบางเลน) และพุทธมณฑล (อำเภอพุทธมณฑล) ประกอบด้วย

- 1) กลุ่มผู้แทนที่เป็นหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 3 คน
 1. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม หรือผู้แทน
 2. วัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม หรือผู้แทน
 3. ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครปฐม หรือผู้แทน
- 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นเจ้าอาวาส/พระสงฆ์/ไวยาวัจกร จำนวน 7 รูป/คน
 1. เจ้าอาวาสวัดพระปฐมเจดีย์ หรือผู้แทน อำเภอเมือง นครปฐม
 2. เจ้าอาวาสวัดพะเนียงแตก หรือผู้แทน อำเภอดอนตูม นครปฐม
 3. เจ้าอาวาสวัดไร่แตงทอง หรือผู้แทน อำเภอกำแพงแสน นครปฐม
 4. เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง หรือผู้แทน อำเภอสสามพราน นครปฐม
 5. วัดศรีชะทอง หรือผู้แทน อำเภอนครชัยศรี นครปฐม
 6. เจ้าอาวาสวัดไผ่หูช้าง หรือผู้แทน อำเภอบางเลน นครปฐม
 7. ผู้อำนวยการสำนักงานพุทธมณฑล หรือผู้แทน อำเภอพุทธมณฑล นครปฐม
- 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้นำชุมชน/หมู่บ้าน/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 7 คน
- 4) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นนักท่องเที่ยว จำนวน 4 คน

องค์ประกอบด้านเนื้อหา ประกอบไปด้วย 1) แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว 2) การดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว 3) รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว 4) การบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว 5) ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว 6) การส่งเสริมการตลาด 7) การจัดสถานที่ 8) การจัดสภาพสิ่งแวดล้อม 9) การจัดสภาพสิ่งแวดล้อม และ 10) คุณค่าทางประวัติศาสตร์

3.1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 มีดังนี้

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ ซึ่งมีการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยกำหนดประเภทเครื่องมือการวิจัย และขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเอกสาร (Documentary Sources) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

2. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยวิธีการจัดเตรียมร่างโครงสร้างคำสัมภาษณ์ และกำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยการปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย และหรือให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้แสดงความคิดเห็นและตรวจสอบ หลังจากนั้น นำไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำให้เหมาะสม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

4. แบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยได้สร้างแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อใช้เป็นเครื่องมือช่วยในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมนอกจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมุ่งเน้นเก็บข้อมูลเนื้อหาสาระในเชิงบริบทของการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ซึ่งผู้สังเกตจะอยู่ภายนอกวงผู้ถูกสังเกต และทำตนเป็นบุคคลภายนอก ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับผู้ถูกสังเกตภายในพื้นที่นั้นโดยตรง

5. รวบรวมข้อมูลทั้งหมด นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการด้วยแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

6. ร่างผลการวิจัยพร้อมรูปแบบงานวิจัยที่ค้นพบ

7. สรุปผลการวิจัย

3.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยจึงดำเนินการออกแบบวิธีการรวบรวมข้อมูลที่มีความหลากหลาย เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่สมบูรณ์ และมีความน่าเชื่อถือในระดับสูง มีวิธีการและขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

3.1.4.1 การรวบรวมข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research)

ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยอ่านเนื้อหาของเอกสารอย่างละเอียด เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นก่อนลงพื้นที่วิจัย ซึ่งข้อมูลที่สำคัญในขั้นนี้ โดยการวิจัยเชิงเอกสารในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะบันทึกข้อความที่ปรากฏนัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ดังกล่าวตามกรอบการวิจัย จากนั้นอ่านตรวจสอบนัยสำคัญของเนื้อหาอื่น ๆ อีกครั้งหนึ่ง และตรวจสอบจากเนื้อหาของเอกสารที่มีเนื้อหาของรายละเอียดใกล้เคียงกัน เพื่อค้นหานัยสำคัญที่ปรากฏในเอกสารเหล่านั้น แล้วนำนัยสำคัญในข้อความเหล่านั้นไปวิเคราะห์ สังเคราะห์ และบูรณาการ เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบในการทำการวิจัยในขั้นตอนต่อไป

3.2.4.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีขั้นตอน ประกอบด้วย

1) ผู้วิจัยจะทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโครงการการวิจัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้ง 21 รูป/คน ตามที่กำหนดไว้ในทำการวิจัย

2) การเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 รูป/คน นั้น โดยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล ใช้เวลาในการสัมภาษณ์รูป/คนละประมาณ 60 นาที

3) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้

4) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนดนัดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขณะที่สัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยจะขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์

5) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

อย่างไรก็ตาม การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะให้ความสำคัญโดยขออนุญาตในการจดบันทึก บันทึกเสียงและบันทึกภาพนิ่งในภาคสนามวิจัย คือ ตั้งแต่ก่อนเข้าภาคสนาม ระหว่าง และหลังจากออกจากภาคสนามแล้วทำการจัดแฟ้มข้อมูลเพื่อให้พร้อมในการที่จะวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอข้อมูลในการศึกษา ดังนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview: IDI) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคล (Key Informants) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) รวมทั้งกรณีศึกษาเฉพาะในพื้นที่วิจัย (Case study)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) ตามขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพของไมล์ และฮูเบอร์แมน (M.B. Miles, & A.M. Huberman, 1994 : 10-11) ที่ได้เสนอแนะถึงขั้นตอนการจัดการกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการวิจัย ในรายละเอียดว่าประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การลดข้อมูล (Data Reduction) การจัดรูปข้อมูล (Data Display) และการร่างข้อสรุป และการยืนยัน (Conclusion Drawing and Verification) โดยมีรายละเอียดของการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) การลดข้อมูล หมายถึง กระบวนการคัดเลือก การเน้น การทำให้อยู่ในรูปที่เข้าใจง่าย การย่อความ และการแปลงข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบของข้อมูลดิบให้พร้อมสำหรับการนำไปใช้ในขั้นต่อไป การจัดการกระทำกับข้อมูลด้วยการลดข้อมูลนี้ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดการทำวิจัย รวมถึงก่อนที่จะเริ่มทำการวิจัยก็ต้องมีการวางแผนเกี่ยวกับแนวการลดข้อมูล นับตั้งแต่การระบุกรอบแนวคิดการวิจัย กรณีศึกษาที่ต้องการทำวิจัย ปัญหาการวิจัย และวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสม สิ่งที่ผู้วิจัยกระทำในการลดข้อมูล คือ การเขียนสรุป การให้รหัส การร่างหัวข้อย่อยที่เกี่ยวข้อง การจัดกลุ่ม การสร้างหลักในการจำแนกกลุ่มของข้อมูล และการเขียนบันทึกเพื่อเตือนความจำหรือความคิดที่ร่างไว้

2) การจัดรูปข้อมูล หมายถึง การสร้างรูปแบบข้อมูลที่สามารถสื่อสารกับผู้อ่านให้เข้าใจได้โดยง่าย เช่น การแสดงข้อมูลด้วยตาราง แผนภาพ เป็นต้น

3) การร่างข้อสรุปและการยืนยัน หมายถึง การตีความ การทำความเข้าใจถึงรูปแบบความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกันของข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมา เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอเป็นรูปเล่มในรายงานการวิจัย โดยเป็นข้อสรุปที่ได้รับการตรวจสอบยืนยันถึงความเที่ยงตรงแล้วด้วยวิธีการต่าง ๆ

3.2 การวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ข้อค้นพบจากการวิจัยระยะที่ 1 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ระดมสมอง (Brain Storming) โดยต้องการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ หา ลักษณะร่วม (Common Character) รวมถึงหาข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

3.2.1 แหล่งข้อมูล

การวิจัยระยะนี้ใช้แหล่งข้อมูล ดังนี้

แหล่งข้อมูลที่จะใช้ในการสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยกำหนดไว้จาก 2 แหล่ง ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลที่เป็นเอกสาร ได้แก่ ข้อค้นพบจากการวิจัยระยะที่ 1 นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ให้เห็นรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

2. แหล่งข้อมูลที่เป็นคน ได้แก่ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ระดมสมอง (Brain Storming) โดยต้องการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ หา ลักษณะร่วม (Common Character) รวมถึงหาข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

3.2.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ คือ จัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นการระดมสมอง (Brain Storming) โดยต้องการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ หา ลักษณะร่วม (Common Character) รวมถึงหาข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ผู้วิจัยได้พิจารณากำหนดเลือกบุคคลที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม โดยพิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้ทรงคุณวุฒิตามคุณสมบัติ ที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความ

นิยมในสถานที่ของจังหวัดนครปฐม ได้จำนวน 17 รูป/คน ด้วยคุณสมบัติตามที่ผู้วิจัยระบุไว้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 กลุ่ม จำนวน 17 รูป/คน คือ ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา/วัฒนธรรม จำนวน 2 รูป/คน

กลุ่มที่ 2 ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว จำนวน 1 รูป/คน

กลุ่มที่ 3 ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เป็นพระสงฆ์นักพัฒนาในพื้นที่ จำนวน 7 รูป/คน

กลุ่มที่ 4 ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่ปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่ จำนวน 7 รูป/คน

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณากำหนดเลือกบุคคลที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านนโยบาย ระเบียบแบบแผน รวมถึงผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ด้านการปฏิบัติ ฯลฯ เป็นต้น ที่มีประสบการณ์ในวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในแง่ของแนวคิด นโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

3.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 2 มีดังนี้

1. ร่างข้อค้นพบจากการวิจัยระยะที่ 1 นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ให้เห็นแนวทางและมากำหนดสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

2. ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยมีประเด็นจากร่างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม จากข้อค้นพบจากการวิจัยระยะที่ 1 และกำหนดประเด็นแนวทางเพิ่มเติม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อใช้สนทนากลุ่มกับผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ระดมสมอง (Brain Storming) โดยต้องการรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ หาลักษณะร่วม (Common Character) รวมถึงหาข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ในหลากหลายมิติ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่รับผิดชอบดูแลในพื้นที่ จำนวน 17 รูป/คน ที่ได้รับการคัดเลือก มีลักษณะการระดมสมอง การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน นำไปสู่การหาข้อสรุปร่วมกันในการสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม อย่างเป็นรูปธรรม

3.2.4 การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือจากข้อค้นพบจากการวิจัยระยะที่ 1 และกำหนดประเด็นแนวทางการสร้างรูปแบบเพิ่มเติม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์ให้เห็นแนวทางและมา กำหนดสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐมที่เหมาะสม ครอบคลุมลักษณะของพื้นที่ ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนดังนี้

1. ยกร่างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ที่ครอบคลุมประเด็นศึกษา
2. นำร่างรูปแบบกำหนดประเด็นคำถามประเด็นหลักสำหรับการสนทนากลุ่ม
3. การสร้างเครื่องมือที่เป็นข้อคำถามประเด็นหลักสำหรับการสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้วิจัย ได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และร่างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นประเด็นหลักในการสนทนากลุ่ม จากนั้นร่าง ข้อคำถามที่จะใช้ในการสนทนากลุ่มเสนออาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อพิจารณาชี้แนะปรับปรุง หรือแก้ไข หลังจากนั้นนำไปเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลวิจัยต่อไป

3.2.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยกำหนดวัน เวลา และสถานที่สำหรับการสนทนากลุ่ม
2. ผู้วิจัยดำเนินการขออนุญาตจากโครงการ เพื่อเชิญเข้าร่วมสนทนากลุ่ม
3. ผู้วิจัยนำส่งหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยโครงการวิจัย ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อขอความร่วมมือในการสนทนากลุ่ม พร้อมทั้งประสานทางโทรศัพท์มือถือเพื่อนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่ ให้ชัดเจน
4. ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัย ตามวัน เวลา และสถานที่ โดยการเลือกวัน เวลา และสถานที่ที่เหมาะสมและนัดหมาย โดยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกลุ่มตัวอย่างเป้าหมายผู้ร่วมสนทนากลุ่ม เพื่อให้เอื้อต่อข้อมูลที่ลึกและ สมบูรณ์ ตามข้อคำถามประเด็นหลักสำหรับการสนทนากลุ่ม

3.2.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย ผู้วิจัยจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และถอดเทปจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย

2. นำข้อมูลมาจัดกลุ่มตามประเด็นหลักของการสนทนากลุ่ม หากมีประเด็นที่ไม่ชัดเจนผู้วิจัยใช้วิธีการจัดกลุ่มประเด็นข้อความ (Word Grouping) แล้วทำการอธิบายขยายความ (Explanation) โดยเรียบเรียงถ้อยคำขึ้นใหม่จากข้อมูลให้ผู้ให้ข้อมูลมา ทำการตีความ (Interpretation) บางประโยคหรือบางถ้อยคำที่ผู้ให้ข้อมูลให้มาจำเป็นต้องตีความหรือแปลความหมายแฝง ผู้วิจัยจะทำการตีความถ้อยคำ ดังกล่าวโดยอาศัยบริบทของการสนทนากลุ่มมาสนับสนุนการตีความ และทำการพรรณนาความ (Description) เป็นการเรียบเรียงถ้อยคำ โดยการจัดระบบการเกิดขึ้นก่อน-หลังของเนื้อหาสาระจากการวิเคราะห์ พร้อมกับการพรรณนาเชื่อมโยงแต่ละเนื้อหาหรือเหตุการณ์ให้มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และตรงตามประเด็นที่ดำเนินการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาสรุปสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ที่เป็นรูปธรรมนำไปสู่การนำไปปฏิบัติต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม” ครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นรายงานผลของการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกผลการศึกษาข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกตามระยะของการ วิจัย ดังนี้

4.1 ผลการวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

4.2 ผลการวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

รายละเอียดดังจะได้นำเสนอต่อไปนี้

4.1 ผลการวิจัยระยะที่ 1 การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

การท่องเที่ยวมียุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรม และแหล่ง ท่องเที่ยวไว้ดังนี้ คือการวางแผนเพื่อเป็นการเกื้อกูล สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจ ชุมชน โดยรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติศิลปกรรมโบราณคดี เพื่อการส่งเสริม การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว, 2544: 71) วัดเป็นสถานที่บำเพ็ญกุศลพิธีของพระสงฆ์ใน วาระโอกาสต่าง ๆ และเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของชาวไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาทหลัก ของวัดยังคงเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์และสามเณร ใช้เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนประเพณีปฏิบัติ ธรรมสืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนและยังมีฐานะเป็นสถานที่ที่ประดิษฐานและรวบรวม มรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ตลอดจนการเป็นศูนย์กลาง ในการประกอบพิธีทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นวัดในปัจจุบัน นอกจากจะเป็นศาสนสถาน เพื่อประกอบพิธีสงฆ์และให้สามเณรได้ใช้เป็นที่พักเรียนแล้ว ยังมีบทบาทในการเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาและวัฒนธรรมอีกด้วย จากแผนปฏิบัติการของการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทยปี 2565 พบว่า แนวโน้มพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยวเพื่อ

พักผ่อนหย่อนใจและมักเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวเพื่อกระชับความสัมพันธ์ โดยมีแนวโน้มที่จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสักการะไหว้พระสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ มีการปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้น ส่วนมากใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในการเดินทาง ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยว คือช่วงเทศกาลที่มีวันหยุดต่อเนื่องและเป็นช่วงปิดภาคการศึกษา เป็นการเดินทางท่องเที่ยวภายในภูมิภาคของตน (นพวรรณ วิเศษสินธุ์, 2560: 98-99)

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพ การจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามมา เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น จะนำไปสู่การสร้างเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา ถือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือการสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา (มาโนช พรหมปัญญา และคณะ, 2556: 37) ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม แต่ละด้านมีประเด็นที่น่าสนใจและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1.1 ผลการศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว

4.1.2 ผลการศึกษาการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

4.1.3 ผลการศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

4.1.4 ผลการศึกษาการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว

4.1.5 ผลการศึกษาลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

4.1.6 ผลการศึกษาการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว

4.1.5 ข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอย
เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

ดังผู้วิจัยจะได้นำเสนอสาระสำคัญดังต่อไปนี้

4.1.1 ผลการศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญ แล้วนำเสนอผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1.1.1 ประวัติแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐมสมัยดั้งเดิมนั้นเป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ โดยพบหลักฐานทางโบราณคดีหลายชนิด เช่น เครื่องมือหิน เศษภาชนะดินเผา และเครื่องมือการเกษตร ภายหลังจากได้รับอารยธรรม จากอินเดียโดยผ่านเส้นทางการค้าโบราณ และได้เข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน จนเกิดวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะขึ้นในนามวัฒนธรรมทวารวดี สำหรับอาณาจักรทวารวดี ได้รับการกล่าวถึงครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2427 โดยจากการศึกษาจากเอกสารจีนมีชื่อปรากฏว่า โถ-โล-โป-ตี (To-Lo-Po-Ti) ต่อมาได้มีการศึกษาค้นคว้าและได้พบหลักฐานที่สำคัญ คือ เหรียญเงินด้วยภาษาสันสกฤตและอักษรปัลลวะ มีข้อความว่า ศรีทวารวดีศวรปุระ แปลว่า พระเจ้าศรีทวารวดีผู้มีบุญอันประเสริฐ (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ (2545: 188)) ทรงนิพนธ์ถึงเมืองนครปฐมว่ามีพุทธเจดีย์สมัย ทวารวดีมากกว่าแห่งอื่น เป็นพุทธเจดีย์เก่าที่สุดที่มีในประเทศไทย และส่วนใหญ่พบในเขตอำเภอเมืองนครปฐม ได้แก่ องค์พระปฐมเจดีย์ วัดพระประโทนเจดีย์ วัดพระเมรุ วัดธรรมศาลา เนินพระหรือเนินยายหอม จึงทำให้จังหวัดนครปฐมเป็นเมืองที่มีศักยภาพทางทรัพยากร การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา โดยเฉพาะวัดทางพระพุทธศาสนา โดยทางสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม ได้สำรวจวัดทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม พบว่ามีวัดทั้งหมด 219 แห่ง จนได้รับการขนานนามว่าเป็น “เมืองพระ-แดนพุทธ” และจากผลสำรวจเรื่องนักท่องเที่ยวเข้าวัดเพื่ออะไรของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนครปฐม สรุปได้ว่า เข้าวัดเพื่อความสบายใจ ร้อยละ 31.2 รองลงมา เข้าวัดเพื่อทำบุญวันเกิด และถวายสังฆทาน ร้อยละ 26.3 ลำดับที่ 3 วันพระเข้าวัดฟังธรรม ร้อยละ 22.7 ลำดับที่ 4 เข้าวัดเพื่อเวียนเทียน ร้อยละ 8.5 เพื่อท่องเที่ยว ถ่ายรูป ร้อยละ 6.4 และเพื่อหาวัตถุมงคล ร้อยละ 5

พระพุทธศาสนามีแหล่งกำเนิดที่ประเทศอินเดีย แต่ไม่มีการจัดสร้างเหรียญพระมีเพียงจัดสร้างพระพิมพ์ แต่ไม่นำมาห้อยแขวนที่คอ เพราะชาวอินเดียมีความเชื่อว่า พระพิมพ์เป็นพระที่บริสุทธิ์ จะไม่ให้แตะต้องตัวเราซึ่งสกปรก ชาวอินเดียมีคติความเชื่อว่า ศาสนาเป็นเรื่องบริสุทธิ์ จะไม่นำพระมาใส่คล้องคอ แม้กระทั่งรูปของพระพุทธ หากจะนำเข้าบ้านต้องวางแผนต้องจัดสร้างหอพระเป็นการจำเพาะแยกออกจากตัวบ้าน แม้แต่นำไปวางไว้บนหิ้งยังไม่นิยม เพราะถือว่าหิ้งเป็นที่อยู่ของ “ผี”

การนำพระมาห้อยคอย่อมเกิดจากสาเหตุ คือ ความไม่มั่นคงในชีวิต เช่น ภาวะสงคราม ในช่วงรัตนโกสินทร์เราทำสงครามกับญวนและพม่า อีกทั้งการรุกรานของฝรั่ง ความไม่มั่นคงมันเกิดขึ้น ทำให้เครื่องรางของขลังเกิดมีตัวตนมากขึ้น เริ่มแรกมีความเชื่อว่ายู่งคงกระพันก่อนต่อมาก็เชื่อว่าแคล้วคลาดอันตราย แม้ในสมัยอยุธยาจะมีสงครามมากมาย แต่จะใช้เวทมนต์คาถา

กล่าวโดยสรุป จังหวัดนครปฐมเดิมนั้นเป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคทวารวดี ที่ถือได้ว่าเป็นสถานที่แรกที่มีพระธรรมทูตเดินทางมาเผยแพร่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิเป็นที่แรก จึงทำให้จังหวัดนครปฐมมีความโดดเด่นเรื่องของพระพุทธศาสนา และมีครูบาอาจารย์ที่ศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่เป็นปูชนียบุคคลมีชื่อเสียง ได้รับการนับถือและมีการสร้างวัตถุมงคลที่เป็นจุดเด่นของแต่ละครูบาอาจารย์ จึงทำให้เกิดความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

4.1.1.2 สถานการณ์จัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

การท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมเป็นการอนุรักษ์ มีเป็นการร่วมกันป้องกันรักษาโบราณสถานให้คงเดิม โดยเป็นการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวทุกประเภทในเชิงประวัติศาสตร์ รวมถึงมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กระบวนการ การท่องเที่ยวหรือที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรียนรู้วิถีของแหล่งท่องเที่ยว ที่เกี่ยวเนื่องหรือที่มีระบบนิเวศคงความดั้งเดิมหรือสมบูรณ์โดยมีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน อีกทั้งเป็นการท่องเที่ยวชมงานวัฒนธรรมและประเพณี การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมงานประเพณีต่าง ๆ ในจังหวัดนครปฐมที่ชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้น ได้รับความเพลิดเพลินตื่นตาตื่นใจในสุนทรียศิลป์เพื่อศึกษาความเชื่อ การยอมรับนับถือการเคารพ พิธีกรรมต่าง ๆ บนพื้นฐานของความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและมรดกทางวัฒนธรรม โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการการท่องเที่ยว

จากสถานการณ์การระบาดทั่วของโควิด-19 เป็นการระบาดทั่วโลกที่กำลังดำเนินไปของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19; โควิด-19) โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ในวันที่ 30 มกราคม 2563 และประกาศให้เป็นโรคระบาดทั่วในวันที่ 11 มีนาคม 2563 ทำให้สถานการณ์ท่องเที่ยวในช่วงนั้นต้องหยุดชะงักลง มีหลายสถานที่ต้องปิดหรือลดให้บริการชั่วคราวเนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19)

แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่รัฐบาลได้ประกาศเปิดประเทศและมีการเปิดสถานที่ท่องเที่ยว ก็ยังทำให้นักท่องเที่ยวกลับมาให้ความสนใจท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก สังเกตได้จากสถานที่หลาย ๆ วัดที่มีนักท่องเที่ยวที่ตั้งใจมาเที่ยวและไหว้พระทำบุญที่วัดพระปฐมเจดีย์ วัดไร่ขิง วัดหลวงพ่อสมหวัง และสวนพุทธมณฑล

ภาพที่ 4.1 สถานการณ์ท่องเที่ยววงศ์พระปฐมเจดีย์

กล่าวโดยสรุป นครปฐม คงเป็นจังหวัดที่มีสถานที่ท่องเที่ยวในเส้นทางหลายแห่ง ทั้งในอำเภอเมือง อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอดอนตูม อำเภอ กำแพงแสน และอำเภอพุทธมณฑล สามารถเที่ยวชมได้หลายแห่งทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ตามรอยเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียง เช่น หลวงปู่บุญ วัดกลางบางแก้ว หลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอม หลวงพ่อเต๋ วัดสามง่าม หลวงพ่อทา วัดพะเนียงแตก เป็นต้น รวมถึงสถานที่คาเฟ่สวยบรรยากาศดี และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เรียกได้ว่าเที่ยวอย่างสุขสบายได้หลากหลาย

4.1.1.3 แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเมืองเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม อันเป็นทรัพย์สมบัติหรือทุนทางสังคมที่มีค่าทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมอันดีงาม มีความหลากหลายทั้งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น พระปฐมเจดีย์ ปุชนิยสถานอันสำคัญของประเทศไทยซึ่งเป็นอีกหนึ่งสัญลักษณ์ของจังหวัด นครปฐม ตั้งอยู่ภายในวัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร เป็นพระมหาเจดีย์ที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย องค์พระปฐมเจดีย์เป็นพระเจดีย์ใหญ่ รูประฆังคว่ำปากผาย ประกอบด้วยวิหาร 4 ทิศ กำแพงแก้ว 2 ชั้น เป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า เป็นที่เคารพสักการบูชาของบรรดา พุทธศาสนิกชนทั่วโลก

อีกทั้ง แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวทางจังหวัดนครปฐมได้อำนวยความสะดวกเรื่องของการเดินทาง เช่ารถ หรือเช่ารถจักรยานยนต์ ที่มีผู้ให้บริการรถเช่ารายวันอยู่มากมาย ราคาที่ไม่แพง เดินทางสะดวก สามารถท่องเที่ยวได้ทั้งจังหวัด มีรถสองแถว มีวิงบริการจากสถานีขนส่งไปยังที่เที่ยวนครปฐมต่าง ๆ หากมากันหลายคนสามารถเหมารถสองแถวไปเที่ยวได้ทั้งในเมืองและต่างอำเภอ คิดราคาวันละ 1,000-2,000 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทางและการต่อรองราคา รถสามล้อเครื่อง หรือรถจักรยานยนต์รับจ้าง การเดินทางที่สะดวกและคล่องตัวที่สุดที่พร้อมให้บริการนักท่องเที่ยวอยู่ทุกที่ เที่ยว ค่าบริการมีทั้งแบบตกลงกันตามระยะทางและแบบเหมาจ่าย

ทั้งนี้ ต้องเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวเศรษฐกิจชุมชน เพิ่มรายได้แก่ประชาชน และเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจังหวัดนครปฐม โดยการจัดทำโปรแกรมบนอุปกรณ์เคลื่อนที่ เช่น โทรศัพท์มือถือ คอมพิวเตอร์ เพื่อช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และสถานที่แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง ร้านอาหาร ที่พัก เพื่อให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปและเป็นเป้าหมายของนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็วเกี่ยวกับจังหวัดนครปฐม

กล่าวโดยสรุป แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ด้วยความที่จังหวัดนครปฐมมีเสน่ห์ทั้งในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการให้บริการนักท่องเที่ยวที่พร้อมทุกการบริการ เช่น การเดินทาง ที่พัก อาหาร และราคาที่ประหยัด จึงเป็นสิ่งที่จูงใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4.1.1.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีหลายแห่งที่เป็นภูมิหลังประวัติศาสตร์อันจุดเด่นที่ทรงคุณค่าเป็นพิเศษสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ แต่สิ่งที่กังวลคือขาดการจัดการที่เหมาะสมในการนำเสนอสื่อการท่องเที่ยว อีกทั้งยังไม่สมบูรณ์ในการดูแลเอาใจใส่ให้ครบทุกมิติ ภาครัฐควรกำหนดมาตรการในการควบคุม กำกับดูแลให้ครอบคลุมทุกกิจกรรมของการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม

กล่าวโดยสรุป ถึงแม้การท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมจะได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยว แต่ผู้ประกอบการเน้นเพียงเรื่องของการสร้างรายได้เป็นหลัก และไม่คำนึงถึงเรื่องของผลกระทบ เช่น ผลกระทบเรื่องการดูแลความปลอดภัย การจัดระเบียบสถานที่จอดรถ การจัดการขยะ เป็นต้น ในประเด็นนี้ควรมีมาตรการดูแลให้ครอบคลุม

4.1.2 ผลการศึกษาการดึงดูใจของแหล่งท่องเที่ยว

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการดึงดูใจของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญ นำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1.2.1 จุดเด่นในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

จังหวัดนครปฐม เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจเป็นจำนวนมาก เช่น พระปฐมเจดีย์ พระราชวังสนามจันทร์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพิมาย สวนสามพราน และพุทธมณฑล สถานภูมิของจังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่ที่ราบลุ่ม ไม่มีภูเขา มีแม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำท่าจีนซึ่งแยกออกเป็นคลองมากมาย คือคลองบางเลน คลองบางหลวง คลองโยง คลองจินดา คลองบางนกกระจกต คลองอ้อมใหญ่ คลองเจดีย์บูชา คลองปฏิรูป คลองตาหี คลองตาเป้า และคลองมหาสวัสดิ์ เป็นต้น

จากกระแสการท่องเที่ยวทางเลือก ประกอบกับความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม ดังกล่าว พบว่า จังหวัดนครปฐมได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดโดยบรรจุการพัฒนาการท่องเที่ยวไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครปฐม

การท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมนอกเหนือจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ที่เป็นจุดเด่นแต่ก็ยังไม่ทำให้ เกิดการพักค้างคืน หรือมีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในแหล่งท่องเที่ยวที่นานขึ้น ถึงแม้ว่าจังหวัดนครปฐม ยังมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายกระจายอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต การเกษตร และวัฒนธรรม แต่หลายแหล่งยัง ประสบปัญหา ด้านการพัฒนาศักยภาพ การจัดรูปแบบกิจกรรมยังคงเป็นกิจกรรมเดิม หรือเส้นทางการท่องเที่ยว เส้นทางเดิม จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่เกิดการมาเที่ยวซ้ำและนักท่องเที่ยวยังไม่เกิดการเรียนรู้หรือเข้าถึงวิถีชีวิตชุมชนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งหลายแหล่งยังประสบปัญหาด้านการพัฒนาศักยภาพทางการบริการ และการท่องเที่ยวที่ยังขาดการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ตามศักยภาพที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งถูกนำไปใช้ประกอบกิจกรรมที่เป็นไปเพื่อตอบสนอง นักท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ และการ นำไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน หรือบางแหล่งยังมีการจัดภูมิทัศน์ที่ขัดกับความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ ตลอดจนการขาดระบบการจัดการที่เหมาะสมกับรูปแบบแหล่งท่องเที่ยว อันส่งผลถึงการขาดมุมมองในศักยภาพที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยวที่ควรจะถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป จุดเด่นของการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีความหลากหลาย ซึ่งในแต่ละอำเภอ แต่ละพื้นที่จะมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน แต่โดยส่วนมากสถานที่ท่องเที่ยวจะเป็นในเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องด้วยจังหวัดนครปฐมมีประวัติศาสตร์อันสำคัญมาอย่างยาวนาน

4.1.2.2 ผลลัพธ์สิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

บทบาทของวัดในอดีตเป็นศูนย์รวมจิตใจของพุทธศาสนิกชนแต่เมื่อวัดได้เปลี่ยนเป็นแหล่งท่องเที่ยวทำให้กิจกรรมทางด้านพิธีกรรมทางศาสนาลดลงหรือสูญหาย ยิ่งปัจจุบันสื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงศาสนา จะมุ่งเน้นการสร้างจุดสนใจและกระตุ้นให้เกิดความ ต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวเชิงศาสนา จนบางครั้งดูเหมือนว่าจะให้น้ำหนักกับ “การขาย” จนทำให้วัดและกิจกรรมทางศาสนากลายเป็นสินค้าเพื่อการท่องเที่ยวมากเกินไป และบางครั้งพยายามเชื่อมโยงกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ ให้เป็นเรื่องศาสนาจนกลายเป็นการบิดเบือนหลักธรรมคำสั่งสอน ส่งผลทำให้พุทธศาสนิกชนดำเนินชีวิตในทางที่ไม่ถูกต้อง สำหรับบทบาทของพระสงฆ์มีความเกี่ยวข้องกับในเชิงพาณิชย์มากขึ้น ทั้งที่กิจของพระสงฆ์คือ เป็นผู้นำทางปัญญาด้วยการสอน และเผยแผ่หลักธรรม คำสอนของพระพุทธศาสนา

นอกจากนี้ยังมี ด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว ความสามารถในการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และกิจกรรม ที่โดดเด่น คือ มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม วัด ตลาดโบราณ สวนเกษตร และพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น นอกจากนี้ปัจจัยด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่าแหล่งท่องเที่ยวตามอำเภอต่าง ๆ ส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงได้สะดวก มีป้ายบอกทาง และมีรถสาธารณะผ่าน มีเพียงบางแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถใช้รถยนต์ส่วนตัว หรือรถรับจ้างไม่ประจำทาง เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีที่จอดรถ ห้องน้ำสาธารณะ ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ถึงขยะ มีที่นั่ง ด้านที่พักอำเภอบางเลน และอำเภอดอนตูม มีที่พักเป็นประเภทโฮมสเตย์ตามแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เช่น กุหลาบที่ โฮมสเตย์บริเวณตลาดน้ำ วัดลำพญา และบางหลวงเฮาส์ตั้งอยู่ริมคลอง บางหลวง อำเภอนครชัยศรี มีที่พักประเภทรีสอร์ท ริมน้ำนครชัยศรี เช่น ภูตแลนด์เมืองไม้ รีสอร์ท บ้านสวนไทโฮมสเตย์เป็นโฮมสเตย์กึ่งรีสอร์ทขนาด เล็กบริเวณตลาดท่าเสา มีบ้านคลองสวนโฮมสเตย์ บริเวณวัดไร่ขิง ที่พักที่อำเภอสามพรานและ อำเภอเมืองมีที่พักประเภทโรงแรมและเกสเฮาส์ ด้านกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเป็นการเดินชมวิถีชีวิตและชิมอาหารท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวประเภทตลาดโบราณ กราบบนมัสการพระเกจิอาจารย์ที่สำคัญตามวัดต่าง ๆ ศึกษาดูงานตามสวนเกษตรของชุมชน กิจกรรมนั่งรถชมสวน

กล่าวโดยสรุป ผลลัพธ์สิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมมีความหลากหลายมีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และกิจกรรม ที่โดดเด่นรวมถึงการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์

4.1.2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

สิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม ส่วนมากเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ทรัพยากรการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่กระจายอยู่ทั่วทุกอำเภอ โดยเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประเภท วัด ตลาดโบราณ พิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่น รวมถึงประเพณีวิถีชีวิตทางการเกษตร เช่น สวนผลไม้ สวนส้มโอ หุ่นบัวแดง เป็นต้น ควรมีการพัฒนาและยกระดับให้ดีขึ้น

กล่าวโดยสรุป สิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย นอกจากการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ยังมีการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศน์ รวมถึงการอำนวยความสะดวกที่ครบครัน

4.1.3 ผลการศึกษาแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญ นำเสนอผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1.3.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

โดยมีวิสัยทัศน์จังหวัดนครปฐม คือ “เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมที่ปลอดภัยได้ มาตรฐานสากล การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี” ส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานทางการท่องเที่ยวและพัฒนาขีด ความสามารถในการแข่งขันให้อยู่ในระดับต้นของประเทศไว้ในประเด็นประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ให้อยู่ในระดับต้นของประเทศ โดยมี เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์คือการหารายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและมีกลยุทธ์ดังนี้ คือ 1. พัฒนาปัจจัยพื้นฐาน/ทรัพยากรธรรมชาติ พื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพสิ่งแวดล้อม 2. ระบบสาธารณูปโภคเข้าสู่ มาตรฐานการท่องเที่ยว 3. พัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยว การยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน 4. พัฒนาระบบการบริหารจัดการและศักยภาพบุคลากรทางการท่องเที่ยว 5. พัฒนาด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้ จังหวัดนครปฐมมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีของไทยอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด ซึ่งจะทำให้ภาคการท่องเที่ยว มีการเจริญเติบโตมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางท่องเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัดนครปฐม ได้แก่ องค์พระปฐมเจดีย์ พระราชวัง

สนามจันทร์ พุทธมณฑล พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้ง วัดไร่ขิง ตลาดน้ำดอนหวาย และลานแสดง ช้างและฟาร์มจระเข้ สามพราน ฯลฯ

การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ในจังหวัดนครปฐมจะทำให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมและสนับสนุน กิจกรรมที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมของผู้คนในท้องถิ่น และเกิดการแลกเปลี่ยนแนวคิด การได้ทดลองปฏิบัติ สร้างความสัมพันธ์อันดีกับชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้เรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมในระหว่างการท่องเที่ยวและได้รับประสบการณ์ที่ประทับใจ ผ่านเส้นทางการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม นอกจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งผลิตสินค้า เกษตร อุตสาหกรรมที่ปลอดภัยได้ มาตรฐานสากล การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4.1.3.2 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

การเดินทางท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม กล่าวคือเป็นการศึกษาหาความรู้จากสิ่งที่มองเห็นจากภายนอก ทั้งทางธรรมชาติและทาง ศิลปวัฒนธรรมแล้วมองสรรพสิ่งโดยเป็นองค์รวมให้เกิดความเข้าใจในความหมายและซาบซึ้งถึง ภายในอันเป็นนามธรรมและสามารถปฏิบัติต่อสิ่งต่าง ๆ อย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ต้องดำเนินการ 1. เป็นการสร้างประโยชน์เกื้อกูลให้เกิดขึ้นแก่ทุกฝ่ายทั้งผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวและผู้ให้บริการ รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวโดยมิให้มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ หรือให้มีผลกระทบน้อยที่สุด 2. เป็นการท่องเที่ยวที่ให้เกิดความดีงามต่อตนเองและผู้อื่นในลักษณะที่ เกื้อกูลกันกล่าวคือเป็นการเยี่ยมเยียนชื่นชมชุมชนสังคมและวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่าร่วมกัน 3. เป็นการท่องเที่ยวที่ยึดหลักของศีลสมาธิปัญญา กล่าวคือ มีข้อปฏิบัติทางกายวาจาใจรวมกันในทาง ที่ถูกต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นและยึดมั่นในหลักการของความถูกต้องและเป็นธรรม 4. เป็นการท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิดการพัฒนาต่อตนเองชุมชนสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมรวมกัน อย่างสร้างสรรค์ซึ่งจากลักษณะของการท่องเที่ยวดังกล่าวจะเป็นการเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึง สิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมพร้อม ๆ กัน

ทั้งนี้ รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องดำเนินการ คือ 1. ยึดหลักการปฏิสันถาร คือ อามิสปฏิสันถารและธรรมปฏิสันถาร กล่าวคืออามิสปฏิสันถารเป็นการต้อนรับ เชิญชวนให้ ท่องเที่ยวในด้านรูปธรรมคือการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ ต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เพื่อชื่นชม ความงามจากภายนอก และควรให้มีธรรมปฏิสันถาร คือการให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ซาบซึ้งถึงธรรมนามที่อยู่ภายในของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีความเข้าใจอันดีในระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเพื่อให้เกิดการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจากความรู้ในทางธรรมะ คือ ความเป็นจริงแห่งชีวิต

2. ยึดหลักความถูกต้องและเป็นธรรมในบทบาทและหน้าที่ของบุคคลที่เกี่ยวข้องของเช่นผู้ให้บริการ รู้จักเคารพ และให้เกียรติแก่นักท่องเที่ยว ผู้เดินทาง ไม่หลอกลวงในทางเสียหาย และนักท่องเที่ยวก็ ควรยกย่องชื่นชม ความเป็นเอกลักษณ์ในวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชน หรือของสังคมนั้น ๆ รวมถึงไม่ ทำลายแหล่งท่องเที่ยว หรือขโมยความหลากหลายทางชีวภาพ อันเป็นทรัพยากรของท้องถิ่นหรือ ประเทศนั้น ๆ 3. ยึดหลักการเรียนรู้ร่วมกัน คือ มีการฝึกอบรม เรียนรู้ร่วมกันเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดีงาม ต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ทั้งสองฝ่ายทั้งผู้ให้บริการ และนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางปฏิบัติ คือ 11 มัคคุเทศก์ควรเป็นผู้แสดงแนวทาง เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในความหมายแห่งการเดินทางอย่างแท้จริง คือ ให้ทั้งอาสาสมัครและธรรมปฏิบัติ การเดินทางครั้งนั้น ๆ มีสัญญาเปล่าปราศจากคุณค่าทางด้านจิตใจและการปฏิบัติที่ดีงามต่อเพื่อน มนุษย์และสิ่งแวดล้อม 2. เจ้าของสถานที่พักโรงแรมควรมีลักษณะของการให้ที่เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 คือทาน ให้ความสะดวกปลอดภัยแก่ผู้มาพักผ่อน, ปิยวาจา เป็นผู้พูดจาไพเราะเสนอแนะหูต้อนรับด้วย อหิงสาด้วยสันติ, สมานัตตาประพฤติตนสม่ำเสมอไม่แยกความมั่งมีหรือยากจนหรือแบ่งแยกผิวพรรณ วรณะในการให้บริการ, และอถถจริยา ประพฤติสิ่งที่ เป็นประโยชน์เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมร่วมกันและ ทั้งนี้นักท่องเที่ยวก็ได้รับความพึงพอใจและประทับใจการเดินทาง ท่องเที่ยวซึ่งผลที่ตามก็คือประเทศไทยได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเป็นการสร้างงานสร้างรายได้ให้แก่ผู้คน ในท้องถิ่นนั่นเอง 3. องค์กรที่รับผิดชอบของรัฐควรจะต้องมีการส่งเสริมการเรียนรู้ในหลักการที่กล่าว มาแล้วอย่างจริงจังด้วยความสำนึกในความกตัญญูรู้คุณของแผ่นดินหรือทรัพยากรท่องเที่ยวที่ประเทศ ไทยมีอยู่ด้วยความพยายามรักษามิให้เสื่อมโทรมไปมากกว่านี้เพราะว่าประเทศไทยคงจะหาแหล่ง ท่องเที่ยวใหม่มาทดแทนไม่ได้ด้วยการกำหนดมาตรการต่าง ๆ ให้ชัดเจน 4. สำหรับนักท่องเที่ยวควร เป็นผู้ที่แสวงหาความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาตนเองและจิตใจ คือมองสรรพสิ่งจากรูปธรรมและ นามธรรมให้เป็นองค์รวมและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พร้อมทั้งสามารถปฏิบัติให้ถูกต้องต่อเพื่อน มนุษย์และสรรพสิ่งอย่างเกื้อกูล 5. ยึดหลักของศีล สมาธิ ปัญญาในการแก้ไขปัญหาหรือเพื่อการ พัฒนาในวงการท่องเที่ยวคือให้มีความสุจริตจริงใจในการให้บริการแนะนำตักเตือนให้ นักท่องเที่ยวในทางที่ถูกต้อง และเสนอปรัชญาของการท่องเที่ยวในแต่ละด้าน เช่น การท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวแนวพุทธ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็น รูปธรรมชัดเจนแล้ว ต้องมีเรื่องของการบริหารจัดการให้ครอบคลุมและทั่วถึง เพื่อการมีการดูแล รักษาระบบและกลไก รวมถึงการป้องกันแก้ไขสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ต่อสถานที่และนักท่องเที่ยว

4.1.3.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติคิดว่ารูปแบบการท่องเที่ยวของ จังหวัด นครปฐม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมมาเที่ยวซ้ำ คือ การไหว้พระ ทำบุญ ในขณะที่กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวต่างชาติ มาเที่ยวซ้ำ คือ การเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น การมีกิจกรรมที่หลากหลายและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมระหว่าง นักท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่นสามารถจะกระตุ้นให้เกิดการมาเที่ยวซ้ำได้ สัมพันธ์กับพฤติกรรม ของนักท่องเที่ยวจะนิยมเที่ยวซ้ำต่อเมื่อมีความพร้อมของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย รวมถึงเป็นรูปแบบกิจกรรม ที่เป็นลักษณะการผ่อนคลายจิตใจ จึงทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเมื่อได้เดินทางมา ท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมและอยากเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีก

4.1.4 ผลการศึกษาการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญ นำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1.4.1 โครงสร้างพื้นฐานในวัดและชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

จากแนวทางการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน วัดได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการท่องเที่ยว โดยการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จะอยู่ ได้ตลอดไปต้องอาศัยแรงศรัทธาจากนักท่องเที่ยวที่บริจาคปัจจัย ทำนุบำรุงพระศาสนา รวมถึง พระสงฆ์ก็มีหน้าที่ดูแลรักษาวัดวาศานา ส่วนนักท่องเที่ยวนั้นต้องเห็นความสำคัญ สำหรับการท่องเที่ยวประเภทพุทธศาสนา เพราะพุทธศาสนานั้นเป็นแหล่งรวมอารยสถาปัตยกรรมและของมี มูลค่าอย่างอื่น ๆ ช่วยกันอนุรักษ์และหวงแหนร่วมกัน โดยวัดมีคุณค่าในฐานะเป็นหลักโบราณสถาน โบราณ ประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นวัตถุโบราณที่มาพร้อมกับประวัติศาสตร์สังคม ชุมชน และ ประวัติศาสตร์ เช่น แหล่งโบราณสถาน โบราณวัตถุที่อยู่ในวัด หน่วยงานที่ดูแลร่วมกับวัด และร่วมกับ หน่วยงานการท่องเที่ยวได้เข้าไปจัดการส่งเสริมหรือกระตุ้น ซึ่งมีอยู่ในทุกพื้นที่สำคัญ

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม สถานที่หลักในการจัดการท่องเที่ยวคือวัด เพราะวัดมีสถาปัตยกรรม รวมถึงมีเกจิอาจารย์ที่มีชีวิตอยู่มรดกภาพไปแล้ว ที่มีชื่อเสียง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาได้ แต่ อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวถึงแม้จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยอะ แต่สิ่งที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญใน การท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ การดูแล รักษา โครงสร้างพื้นฐาน อันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ มีให้เสื่อมสลาย

4.1.4.2 การบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

หากแต่การจัดการวัดในสภาพปัจจุบันนี้ ซึ่งมักจะประสบปัญหาต่าง ๆ เช่น ด้านการจัดการศาสนสถาน ด้านการจัดการศาสนบุคคลหรือบุคลากรในวัด ด้านการจัดการกิจกรรมภายในวัด และด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งการดำเนินการในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ยังไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร จึงทำให้เกิดเป็นปัญหาในหลายๆ อย่าง เช่น ประชาชนที่มีท่องเที่ยวเกิดทัศนคติที่ไม่ดีต่อวัด เนื่องจากวัดไม่สะอาด มีสิ่งปลูกสร้างไม่เหมาะสมกับวัด มีสภาพที่ไม่น่าชื่นชม หรือมาแล้วไม่เกิดความสะดวกต่าง ๆ เช่น มีที่จอดรถน้อย ที่นั่งพักไม่เพียงพอต่อจำนวนประชาชนที่มาวัด ห้องน้ำ – ห้องสุขาสกปรก หรือมีจำนวนน้อย เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของทางวัดมีจำนวนหรือกิริยาที่ไม่เหมาะสม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่พบได้มาก หากไม่ดำเนินการหาทางแก้ไข ย่อมที่จะทำให้ประชาชนเริ่มออกห่างจากวัดไป ความเสื่อมใสศรัทธาที่ลดลง และการจัดการวัดก็จะทำไม่ได้ดีเท่าที่ควรจะเป็น

การบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ เป็นเรื่องมีส่วนสำคัญ ถึงแม้จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่ไม่ได้หมายความว่า จะมีมากตลอดไป จึงต้องพิจารณาคำนี้ถึงอนาคตให้ถี่ถ้วน โดยเฉพาะเรื่องของการให้บริการ ดังวลีที่ว่า “เป็นแชมป์นั้นยาก แต่สิ่งที่ยากกว่าคือการรักษาแชมป์” อันนี้เป็นเรื่องสำคัญ

กล่าวโดยสรุป การให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นเรื่องสำคัญมาถึงแม้จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมามาก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะมีนักท่องเที่ยวมากตลอดไป ฉะนั้น การให้บริการถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดึงนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวตลอด

4.1.4.3 แรงจูงใจที่เป็นบริการเสริมดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทย อิทธิพลของพระพุทธศาสนาเป็นปัจจัยในการกำหนด วิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปวิทยาการและความรู้ความสามารถหลายสาขา ตลอดจนถึงศิลปกรรมที่มีคุณค่าที่สุด เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และ จิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเอกลักษณ์ ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัดประกอบไปด้วยศิลปกรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญ ของชาติเอาไว้ นอกจากนี้วัดยังเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่สวยงาม สงบ สะอาด สันโดษ ตามหลักพระพุทธศาสนา แม้ปัจจุบันความเป็นศูนย์กลางใน บางเรื่องจะลดลงตามความสำคัญก็ยังคงอยู่ บทบาทของวัดก็ยังมีมากมายในเรื่องการพัฒนาชุมชน การพัฒนาอาชีพ ด้านการปกครอง การเผยแผ่ การสาธารณสงเคราะห์

การศาสนศึกษาและเป็นหน่วยสังคมสงเคราะห์ศึกษาสงเคราะห์และความเป็นศูนย์กลางทางด้านจิตใจ ซึ่งยังคงอยู่มีเสื่อมคลายแต่ อย่างไรก็ดี วัดจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในสังคมไทย

กล่าวโดยสรุป แรงจูงใจที่สำคัญในการที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ พระพุทธศาสนา เป็นปัจจัยในการกำหนด วิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปะ วิทยาการและความรู้ ความสามารถหลายสาขา ตลอดจนถึงศิลปกรรมทางประวัติศาสตร์ด้าน พระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าที่สุด รวมถึงครูบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียง สามารถเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4.1.4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว

สถานการณ์การท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมไม่ได้มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ในภาพรวมของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ประกอบกับประชาชนชาวจังหวัดนครปฐม มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถาน

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ยังถือได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ และสิ่งที่ควรความใส่ใจดูแล และนอกเหนือจากการบำรุงรักษาสถานที่ สิ่งสำคัญคือการทำบริการที่ดี และทั่วถึง

4.1.5 ผลการศึกษาลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญ นำเสนอผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1.5.1 เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในบริบทพื้นที่การท่องเที่ยวเชิง พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแนวพุทธเป็นสิ่งที่ควรนำมาพิจารณาในสถานการณ์ที่ การท่องเที่ยวได้มีความหลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการเรียนรู้ของผู้คนนักท่องเที่ยวที่สนใจใน การศึกษา พัฒนาจิตใจ และการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อความสัมพันธ์ทางสังคม และการ ปฏิบัติที่ถูกต้องต่อเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อทุก ๆ ฝ่าย เปรียบประดุจหมุ่กรมรเที่ยวชื่นชมความงดงามของมวลบุปผาโดยมิทำลายความงดงามของมวลดอกไม้ ฉะนั้น หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องควรพิจารณาเพื่อเป็นทางเลือกในการดำเนินงานและ ประชาสัมพันธ์ทำให้เกิดขึ้นในกิจกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยในฐานะที่เป็นดินแดนแห่ง พระพุทธศาสนาโดยต้องพิจารณา ความไม่เป็นระเบียบของผู้ประกอบการร้านค้าที่เข้ามาขายสินค้า ภายในวัดการมีมีฉฉาชีภายในบริเวณวัดการล่วงละเมิดการวิ่งราวส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีต่อ นักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมสิ่งอำนวยความสะดวกภายในวัดยังไม่ดีพอ เช่น ห้องน้ำภายในวัดยังไม่

สะอาด และมีไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว หรือบริเวณรอบวัดมีไฟฟ้าไม่เพียงพอทำให้ในปัจจุบันเกิดปัญหาอาชญากรรม บ่อยครั้งสถานปฏิบัติธรรมของภาคเอกชนบางแห่งขาดงบประมาณในการพัฒนาสถานที่ เช่น การจัด เจ้าหน้าที่ดูแลการทำมาหาเลี้ยงชีพสถานที่และการขยายพื้นที่ให้กว้างขวางเพื่อรองรับกับจำนวนผู้มาปฏิบัติธรรมที่มีเป็นจำนวนมาก เป็นต้น การท่องเที่ยวเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศทำให้รายได้ของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากยิ่งขึ้นทำให้วัดมีรายได้จากการท่องเที่ยวและสามารถนำรายได้เหล่านี้ไปพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของวัดได้อีกทั้งทำให้ประชาชนที่อยู่ในชุมชนรอบวัด มีรายได้จากการขายสินค้าของที่ระลึกต่าง ๆ เป็นต้น ผลดีทางด้านวัฒนธรรมวัดเป็นสถานที่ที่ดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมความเชื่อความศรัทธาของพุทธศาสนิกชนชาวไทย ดังนั้น จึงถือได้ว่าวัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมที่อุดมไปด้วยสิ่งดีงามทางด้านคำสอนของพระพุทธศาสนาและความสวยงามของพุทธศิลป์ ดังนั้นหากวัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว จะทำให้ศิลปวัฒนธรรมอันดีงามทางพระพุทธศาสนาสามารถเผยแพร่ไปยังนักท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางผลดีทางด้านสังคมนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวที่วัดจะได้รับการปลูกฝัง ทางด้านคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักท่องเที่ยวที่เป็นเยาวชน จะทำให้เยาวชนสามารถเรียนรู้คุณธรรมและสิ่งที่ดีงามต่าง ๆ จากการมาท่องเที่ยวที่วัดส่งผลให้เยาวชนและประชาชนในสังคมมีคุณธรรมและจริยธรรมมากยิ่งขึ้นซึ่งจะทำให้สังคมมีความสงบมากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในบริบทพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ถือว่ามีความเจริญและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามหาก เมื่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ดี แต่สิ่งที่จะต้องคำนึง คือ เรื่องของปัญหาที่จะเกิดผลกระทบ เช่น อาชญากรรมต่าง ๆ เป็นต้น

4.1.5.2 ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

วัดเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญ เพราะมีพุทธศิลป์เป็นแหล่งจูงใจ พุทธศิลป์เป็น ทัศนูปกรณ์ในการสอนธรรมะได้อย่างยอดเยี่ยม เมื่อศึกษาความหมายของพุทธศิลป์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้วจะเห็นว่าเป็นเรื่องของธรรมะทั้งสิ้น จึงเห็นว่าการอนุรักษ์นั้นมีคุณค่าทางการดำรงพระพุทธศาสนาไว้ และเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนาด้วย และยังเป็นแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของชาติดีขึ้นได้ ฉะนั้นวัดจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า เพราะเป็นแหล่งรวมของวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ มีทรัพยากรทางกายภาพ ทรัพยากรทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพียงแต่จะถ่ายทอดออกไปได้อย่างไร ถ้าเราไม่แยกส่วน ไม่ได้มองอย่างต่อเนื่องเป็นเหตุเป็นผล เราก็จะทำได้เพียงแค่มาวัดเพื่อมาถ่ายรูปสวยงาม ชาวต่างชาติจำนวนมากที่มีพื้นฐานศาสนาและ วัฒนธรรมต่างกันก็มาเพียงแค่อารูป

บางครั้งก็มาทำกิจการที่ไม่เหมาะสม คนไทยบางกลุ่มมาก็ไม่สร้าง เสริมปัญญา ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะวัดไม่ได้แสดงบทบาทอย่างชัดเจนว่าจะพัฒนาสังคมทั้งที่ บทบาทของวัดสามารถสนองประโยชน์ได้ทั้ง 2 ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมและด้านการนำรายได้เข้ามาทำนุบำรุงวัด ทำนุบำรุงท้องถิ่น จังหวัดและประเทศโดยรวมศาสนาเป็นรากเหง้าของการ ตั้งชุมชน

ผลดีทางด้านสิ่งแวดล้อมการที่วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทำให้วัดมีรายได้จากนักท่องเที่ยวซึ่งรายได้ที่มาจากนักท่องเที่ยวเหล่านี้วัดสามารถนำมาปรับปรุง บูรณะซ่อมแซมพุทธศิลป์ต่าง ๆ ภายในวัดที่เสื่อมโทรมให้สวยงามได้นอกจากนี้วัดยังสามารถนำเงินมาเพื่อจัดกิจกรรมให้เป็นประโยชน์

กล่าวโดยสรุป ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ที่คนชอบมาเที่ยวทำบุญไหว้พระ แต่ควรนำเรื่องของการบริหารจัดการดูแลศาสนวัตถุเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

4.1.5.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมที่มีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศาสนา รวมถึงสถานที่หรืออาคารสิ่งก่อสร้างที่มีอายุเก่าแก่หรือเคยมีเหตุการณ์ สำคัญเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ เช่น โบราณสถาน ชุมชนโบราณ กำแพงเมือง คูเมือง พิพิธภัณฑสถาน โบราณสถานและสิ่งก่อสร้างที่มีคุณค่าทางศิลปะและสถาปัตยกรรม

กล่าวโดยสรุป การบำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะวัตถุโบราณหากไม่ได้รับการดูแล และการเอาใจใส่ หรือปล่อยปะละเลย จะให้สถานที่ท่องเที่ยวเสื่อมสลาย และพังสลายไปในที่สุด

4.1.6 ผลการศึกษาการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้สรุปสาระสำคัญ นำเสนอผลการวิจัยดังต่อไปนี้

4.1.6.1 ผลิตรภัณฑ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

ผลิตรภัณฑ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม โดยส่วนมากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาจะนึกถึง วัดพระปฐมเจดีย์ ในสมัยก่อนบริเวณรอบองค์พระปฐมเจดีย์เป็นที่รกร้างคงมีเพียงองค์พระปฐมเจดีย์เท่านั้น แต่เมื่อองค์พระปฐมเจดีย์ทรุดโทรมเสื่อมสภาพลงตามกาลเวลาหน่วยงานต่างของภาครัฐก็ได้เข้ามาบริหารจัดการงานเองเพื่อต้องการหา

ปัจจัยที่ได้จากการทำบุญนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ มีการจัดแสดงมหรสพตามยุคสมัย เช่น มีการขายบัตรเพื่อเข้าไปชมมหรสพภายในงาน แต่การแสดงดนตรีจะอนุญาตเฉพาะเพลงลูกทุ่งเท่านั้นมีการจัดแสดงร้านจำหน่ายสินค้ารอบองค์พระปฐมเจดีย์ต่อมาปี 2517 ทางวัดได้ขอจัดงานเองในรูปแบบของงานวัดเน้นการประหยัดเป็นหลักพร้อมทั้งได้มีการปรับเปลี่ยนแผนผังแผนกการกุศลต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณลานบนรอบองค์พระปฐมเจดีย์ พุทธศาสนิกชนได้มีโอกาสทำบุญตามแผนกการกุศลต่าง ๆ ของทางวัดได้สะดวกขึ้นกว่าเดิม และมีการจัดแสดงแผนผังให้เห็นว่าจุดไหนมีอะไรบ้างเพื่ออำนวยความสะดวก การท่องเที่ยวในวัดพระปฐมเจดีย์

การท่องเที่ยวเชิงพุทธเป็นการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวยังศาสนสถาน (Religious Place) เพื่อเยี่ยมชมหรือบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในศาสนสถานและพระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทำบุญทำทานและการสาธารณกุศลต่าง ๆ การเดินทางเพื่อการบำบัตจิตใจตามหลักพุทธศาสนาหรือการบำบัตจิตใจโดยการฝึกปฏิบัติตนตามแนวทางพระพุทธศาสนา ได้แก่การนั่งสมาธิและการทำวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อการผ่อนคลายและลดความตึงเครียดในชีวิตประจำวันซึ่งบางครั้งการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นการเดินทางโดยมีเหตุผลทางศาสนาซึ่งเหตุผลในการเดินทางที่แท้จริงแล้วอาจไม่มีการท่องเที่ยวเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ในปัจจุบัน สถานที่ประกอบพิธีทางศาสนามีได้มีแต่เพียงผู้ที่นับถือศาสนาเท่านั้นที่เข้าเยี่ยมชมศาสนสถาน หากแต่นักท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ยังให้ความสนใจเข้าชมความงามเข้าชมศิลปวัฒนธรรมสถาปัตยกรรมของศาสนสถานหรือเข้าไปพัก ผ่อนสงบจิตสงบใจซึ่งในปัจจุบันนี้ผู้คนโดยทั่วไปนั้น ก็มักจะให้ความสนใจในสถานที่ทางศาสนาเป็นที่พึ่งพิงทางจิตใจกันมากรวมถึงการเดินทางไปเพื่อการบำเพ็ญบุญกุศล 10 ประการบำเพ็ญ สาธารณกุศล หรืออย่างใดอย่างหนึ่งและยังรวมไปถึงการเดินทางไปเพื่อเข้าร่วมศาสนพิธี และงานเทศกาลประเพณีต่าง ๆ

อีกทั้ง ยังมีเรื่องของผลิตภัณฑ์ที่เป็นโรงหล่อพระ ศิลป์ หรือการออกแบบวัตถุมงคล เพื่อจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว อย่างกรณีรอบพระปฐมเจดีย์ จะมีวัตถุมงคลจำหน่ายโดยรอบ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ส่วนหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีความหลากหลาย เช่น วัตถุมงคล ที่เป็นพระ และเป็น เกจิอาจารย์ รวมถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม การส่งเสริมเรื่องการปฏิบัติธรรม ก็ยังส่งเสริมการท่องเที่ยวได้

4.1.6.2 การส่งเสริมการตลาดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

การส่งเสริมการตลาดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีการสืบทอดทางด้านวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจและเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทางด้านวัฒนธรรมโดยเน้นการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึง กระบวนการการท่องเที่ยวและเยี่ยมชมสถานที่ที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และแสดงถึง ความเป็นวัฒนธรรม เช่น การชมศาสนสถาน โบราณวัตถุ โบราณสถาน ปราสาทพระราชวัง วัดพระปฐมเจดีย์มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผล เกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมตลอดถึงประเพณีวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัยในอดีตผู้คน นิยมนำบุตรหลานเข้าวัดตั้งแต่ยังเด็กเล็ก เพื่อปลูกฝังความศรัทธาและคุณธรรม จริยธรรม

กล่าวโดยสรุป การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเฉพาะ ด้านที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาพุทธศาสนา ชื่นชม สถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์และบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์การนมัสการเกจิอาจารย์รวมถึงการปฏิบัติ กิจกรรมของแต่ละศาสนา การส่งเสริมการตลาดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ควรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาวางแผน และ ประชาสัมพันธ์ รวมถึงการควบคุมการเก็บค่าบริการ รวมถึงควบคุมราคาสินค้าด้วย

4.1.6.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการตลาด

การตลาดเป็นกระบวนการทางการติดต่อสื่อสาร ระหว่างผู้ซื้อ ผู้ขาย และ ผู้เกี่ยวข้องในกระบวนการซื้อ เพื่อเป็นการให้ข้อมูลชักจูงใจ หรือตอกย้ำ เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์และตรา ยี่ห้อ รวมทั้งเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติ ความรู้สึก และพฤติกรรมของ กลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นการส่งเสริมการตลาดจึงเป็นการประสานงานของผู้ขายในการพยายาม ใช้ความคิดสร้างสรรค์เพื่อแจ้งข้อมูลและจูงใจในการขายสินค้าและบริการหรือส่งเสริมความคิด การส่งเสริม การตลาดถือเป็นหน้าที่หนึ่งของการตลาด เพื่อการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย โดยข่าวสารอาจจะเป็นข่าวสารเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ ราคา หรือคนกลางในช่องทางการจัดจำหน่ายก็ได้

กล่าวโดยสรุป การส่งเสริมการตลาดควรให้มีความครอบคลุมทั้งในเรื่องของการ วางแผน การประชาสัมพันธ์ การวางแผนการให้บริการ ต้องรอบด้านสมบูรณ์ เพื่อให้เกิดกระบวนการ ที่มีการดูแลอย่างรอบด้านและครอบคลุม

4.1.7 ข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

กิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ตลอดจนสินค้าและบริการ ต่าง ๆ ของชุมชนไปยังนักท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีการตกแต่งหน้าตา สร้างเรื่องราวให้น่าสนใจ ตั้งชื่อหรือสร้าง แปรนตร์รวมทั้งสื่อสารออกไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ จึงจะทำให้การท่องเที่ยวชุมชนมีโอกาสประสบความสำเร็จตามที่ต้องการ และมีความยั่งยืนในทุกมิติตามที่กล่าวมา

เครื่องมือที่จะช่วยให้การท่องเที่ยวชุมชนเป็นที่สนใจแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในยุคประเทศไทย 4.0 ยุคที่ข้อมูลข่าวสารส่งต่อกันอย่างรวดเร็ว ยุคที่สื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ เครื่องมือที่กล่าวมาคือ การส่งเสริมการตลาด เป็นกระบวนการและเป็นวิธีที่จะช่วยพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน และทำให้การท่องเที่ยวชุมชนเติบโตได้ เพราะการส่งเสริมการตลาด เป็นการรวมเครื่องมือ ทั้ง 5 ประเภทเข้าด้วยกัน ได้แก่ การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การขายโดยพนักงานขาย การให้ข่าวและ ประชาสัมพันธ์ และการตลาดทางตรง

กล่าวโดยสรุป การจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ต้องให้เท่าทันตามยุคตามสมัยต่อโลกในปัจจุบัน เพราะเนื่องด้วยสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยน การเตรียมตัวรับมือกับสิ่งที่ไม่คาดคิดอาจเกิดขึ้นได้อีก เช่น โรคระบาดที่ไม่คาดคิดและควบคุมยาก ฉะนั้นการบริหารจัดการความเสี่ยงถือเป็นเรื่องสำคัญ

4.2 ผลการวิจัยระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

ในส่วนนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอผลการสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม อันเกิดจากผลการวิจัยนี้โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระดมสมอง (Brainstorming) จากหลายกลุ่มในจังหวัดนครปฐม เพื่อลดแนวโน้มความลำเอียง (Bias) ของข้อมูล สร้างความมั่นใจในการใช้ได้ของผลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพ เพื่อยืนยันองค์ประกอบสมรรถนะที่ศึกษาได้ และสามารถที่จะสนับสนุนให้ข้อมูลเชิงคุณภาพมีความถูกต้องน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการค้นหาลักษณะร่วม (Common Character) และข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ความเป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

4.2.1 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์
ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ

4.2.2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์
ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา

4.2.3 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์
ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา

4.2.1 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอย เกจิอาจารย์ ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้รับความสนใจมากขึ้น ทั้งการทำบุญไหว้พระ ตามวัดต่าง ๆ การเข้าร่วมปฏิบัติธรรม การศึกษาประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ แต่ยังคงขาดการจัดการ เชิงพุทธระหว่างวัด ชุมชน โรงเรียน สังคม ซึ่งนักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม การเที่ยวชมบริเวณวัดในเชิงพุทธศิลป์ เพื่อชื่นชม ความสวยงามวิจิตรตระการตา รวมถึงการกราบไหว้พระบรมสารีริกธาตุเพื่อเป็นสิริมงคลในชีวิต ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม รูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการนำเสนอแนวคิดให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดความสนใจและให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) โดยเฉพาะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ ความสบายใจ และเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังรวมถึงการเดินทางไปเพื่อการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การนมัสการเกจิอาจารย์ และการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ มีดังนี้

1. การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพ

การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพได้กลายเป็นเทรนด์สุดฮิตของผู้คนในสังคม ซึ่งมีทั้งเด็กวัยรุ่น คนหนุ่มสาว รวมถึงชาวต่างชาติ พวกเขามารับรู้วิธีการปฏิบัติสมาธิมีคนจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ที่เล็งเห็นผลดีและประโยชน์หลายอย่างของการปฏิบัติสมาธิ ทั้งคนในแวดวงการศึกษา กีฬา บุคคลมีชื่อเสียง นักธุรกิจ รวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่หันมาทำสมาธิ หรือนำมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ต้องประกอบไปด้วยการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจพัฒนาทางด้านพฤติกรรมและปัญญา ภายใต้อุณหภูมิที่รู้ ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งตรงกับหลักภาวนา 4

ภาวนา 4 หมายถึง การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ประกอบไปด้วย (อง ปญจก.22/79/121)

1. กายภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกัน เกี่ยวข้อง กับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ : physical development

2. สីลภาวนา คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรม ศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย ผู้ร่วมกับผู้อื่นได้ดี เกื้อกูลแก่กัน : moral development

3. จิตภาวนา คือ การเจริญจิต พัฒนาจิตการฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุข ผ่องใส เป็นต้น: emotional development

4. ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา: intellectual development

กายภาวนา สามารถนำมาบูรณาการกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในด้านที่ทำให้มีร่างกาย แข็งแรงสมบูรณ์ มีความสดชื่น ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ เช่น การฝึกโยคะ การเดินท่องเที่ยวชมธรรมชาติ การปั่นจักรยานท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และนำไปสู่ศีลภาวนา คือความประพฤติที่ดีงาม ไม่เบียดเบียน สร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ จิต ภาวนา เป็นขั้นตอนของการเจริญจิต มีเมตตา นำไปสู่การพัฒนาคน เพื่อนำไปแก้ปัญหาทางด้านจิตใจได้ ทำให้มีจิตใจที่เข้มแข็ง ต่อสู้กับอุปสรรค ความเครียดในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

จากแนวทางดังกล่าวเบื้องต้น ทำให้เห็นว่า การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพ มีความสำคัญมากทั้งในเรื่องของสุขภาพอีกทั้งยังเป็นมูลค่าเพิ่มนำมาสร้างเป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้นการท่องเที่ยวในวัด มีผลิตภัณฑ์ประจำท้องถิ่นในการที่นำมาวางจำหน่ายเพื่อให้ผู้ปฏิบัติธรรมได้จับจ่ายใช้สอยผลิตภัณฑ์ ถือเป็นกระตุ้นเศรษฐกิจด้วย

2. การท่องเที่ยวเชิงมหันตภัยในสังสารวัฏ

หลักการทางพระพุทธศาสนากำหนดเอาไว้ชัดเจนถึงมหันตภัยในสังสารวัฏนั้นควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1. ความเข้าใจในสังสารวัฏ ทำให้เห็นกระบวนการที่คนเราต้องพบในการเวียนว่ายตายเกิด บนฐานของหลักการทางศาสนา และ 2. ความเกรงกลัวในสังสารวัฏ บนฐานของการนำหลักการทางศาสนา มาสร้างเป็นค่านิยม ให้คนเกรงกลัวต่อการทำ

บาป สำหรับค่านิยมร่วม (Common Values) ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสมควรนำมาดำเนินการสร้างการ
 ท่องเที่ยวด้วย ควรจะประกอบไปด้วยไปส่วนผสมที่สำคัญ โดยอาศัยแนวทางที่เหมาะสม ดังนี้

1. การสร้างห้องภาพยนตร์จำลองสังสารวัฏที่สัตว์โลกจะต้องประสบพบเจอตามบุญ
 กรรมที่ตนได้สร้างหรือได้กระทำไว้

2. การใช้สื่อที่มีความน่าสนใจเผยแพร่สู่สาธารณชน เช่น Facebook, Line เป็นต้น
 เป็นแนวทางการสื่อสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบกับการประชาสัมพันธ์ประวัติความเป็น
 มาของสถานที่ท่องเที่ยว และกิจกรรมที่จะจัดให้มีภายในวัดวาอารามด้วยกำหนดการที่ชัดเจน

3. การสร้างวัตถุจำลองภัยแห่งสังสารวัฏ อาจจะเป็นการสร้างภายในวัด หรือสถานที่
 สาธารณะ เช่น การปั้นตัวอย่างการทำบาปที่เกิดจากการลักทรัพย์ของผู้อื่นจะต้องโดนตัดมือ ฯลฯ
 เป็นต้น หรือวัตถุเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องในสังสารวัฏประการต่าง ๆ เหล่านี้ นอกจากเป็นการเผยแพร่
 พระพุทธศาสนาแล้วยังสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยว ตามรอยเกจิอาจารย์ที่ถือเป็นจุดเด่นของการ
 ท่องเที่ยวเชิงศาสนา จังหวัดนครปฐม

3. การท่องเที่ยวตามรอยเกจิอาจารย์

การท่องเที่ยวตามรอยเกจิอาจารย์ถือเป็นแคมเปญเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจกระตุ้นการ
 ท่องเที่ยวในทุกมิติ เอาใจนักท่องเที่ยวและพุทธศาสนิกชนสายบุญเตลุที่มีกำลังทรัพย์ ออกมาท่องเที่ยว
 ด้านศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา พาไปไหว้พระสักการะเพื่อเสริมมงคลชีวิต เสริมดวงชะตา
 ในด้านเมตตามหานิยมนำพาชีวิตรุ่งเรือง เจริญก้าวหน้า ช่วยให้ชีวิตมีที่ยึดเหนี่ยวทางใจ เร่งสร้างความ
 ดีปฏิบัติตัวรักษาศีล 5 หมั่นฝึกตนพัฒนาด้านจิตใจ ควบคู่กับการพัฒนาด้านสังคม ชีวิตจะได้รอดพ้น
 จากภัยอันตรายต่าง ๆ เดินตามรอยแบบอย่างพระเกจิท่านเอง ที่สำคัญอยากเชิญชวนให้นักท่องเที่ยว
 และพุทธศาสนิกชนทุกคน หันหน้าเข้าวัดมุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตใจ ควบคู่กับการพัฒนาด้านสังคม
 ไปพร้อม ๆ กัน ดังเช่น พระเกจิอาจารย์พระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ

4.3.2 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย ด้วยคนไทยได้นับถือและยกย่องเทิดทูนเป็นสรณะ แห่งชีวิต สืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมของชาติส่วนใหญ่ มีพื้นฐานมาจากพระพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นพระประมุขของชาติทุก ๆ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมา ตั้งแต่อดีตอันยาวนาน จวบจนกาลปัจจุบันอันแสดงให้เห็นเป็นประจักษ์ว่าพระพุทธศาสนาได้สถิตสถาพรเป็นมิ่งขวัญของ ชาติไทยตลอดมาทุกยุคทุกสมัยการอนุรักษ์เป็นการกระทำโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบำรุงรักษา ส่งเสริม และเผยแพร่ในกิจการใด ๆ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา ที่เหมาะสม มีดังนี้

1. การให้ความรู้ความเข้าใจด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนาในจังหวัดนครปฐม

เอกลักษณ์ทางศาสนา ของสถานที่ท่องเที่ยวระดับโครงสร้างและองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อสรุปเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมธรรมของสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจคุณค่าของชุมชนที่นำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งจะต้องดำเนินการ ดังนี้

1. การสงวนรักษา โดยการดูแลรักษาไว้ตามสภาพเดิมเท่าที่เป็นอยู่และป้องกันไม่ให้เกิดเสียหายต่อไป

2. การปฏิสังขรณ์ โดยการทำให้คืนสู่สภาพเดิมที่เคยเป็นมา

3. การบูรณะ เป็นการซ่อมแซม ปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุด เท่าที่จะทำได้ แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีเดิมกับสิ่งที่ทำขึ้นใหม่

ประการต่าง ๆ เหล่านี้ หากจะให้การอนุรักษ์ดีแม้ไปยังกลุ่มต่าง ๆ ที่หลากหลาย ทั้งประชาชนในจังหวัดนครปฐม รวมถึงนักท่องเที่ยวที่อยู่ต่างจังหวัดรวมถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติ ควรให้กลุ่มเหล่านี้ได้เห็นความสำคัญของเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม

2. การพัฒนาวิถีด้านจิตใจความเป็นเอกลักษณ์เมืองพระพุทธศาสนา

การพัฒนาทางด้านจิตใจถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการพัฒนา กำหนดรู้สภาวะแห่งอารมณ์ ให้มีจิตเมตตา กรุณา มุทิตา และรู้จักอุเบกขา โดยมีรายละเอียดในแต่ละเรื่อง ดังนี้

1. การเคารพ ความเห็น สิทธิต่าง ๆ

2. ความรับผิดชอบ บุคคลจำเป็นต้องมีความรับผิดชอบต่างหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

3. ความรับผิดชอบต่อประชาชนต่อวัตถุประสงค์ คุณค่าของวัตถุประสงค์

3. การพัฒนาแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นที่มุ่งหวังสำหรับมนุษย์เอาไว้ 3 ระดับ ดังนี้

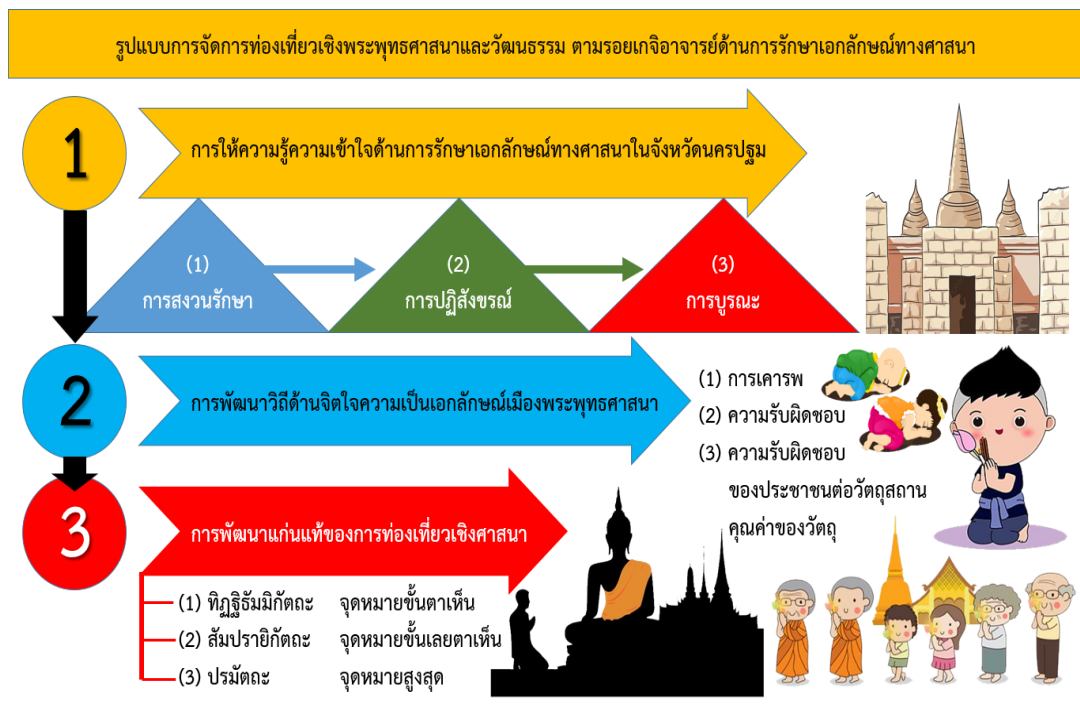
1. ทัศนคติที่ดี จิตใจดี ขยันขันแข็ง หรือประโยชน์ปัจจุบัน เช่น มีสุขภาพที่ดี มีเงินใช้และมีงานทำ มีสถานภาพที่ดี และมีครอบครัวที่ผาสุก เป็นต้น

2. สัมปราชญ์ที่ดี จิตใจดี ขยันขันแข็ง หรือประโยชน์เบื้องหน้า เช่น ความอบอุ่น ราบรื่น สุขใจ ความภาคภูมิใจ ความอึดใจ ความกล้ากล้ามั่นใจ และความโล่งใจมั่นคง เป็นต้น

3. ประมวลดี จิตใจดี ขยันขันแข็ง หรือประโยชน์อย่างยั่งยืน เช่น ไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม ไม่ผิดหวังและเศร้า มีความปลอดภัย สงบ และเป็นอยู่ด้วยปัญญา เป็นต้น

ประการดังกล่าว ถือเป็นกระบวนการพัฒนา แก่นแท้ นอกจากการพัฒนาที่เป็นด้านวัตถุ และยังเป็นการพัฒนาด้านจิตใจ ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวที่เป็นมิติใหม่ ที่คนเริ่มห่างไกลวัดและศาสนา

รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 4.3 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา

4.3.3 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญาและการปฏิบัติซึ่งเข้าไปเกี่ยวข้องกับการแก้ไข ปัญหาให้กับชีวิตและความเป็นอยู่จริงของมนุษย์ พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการสอนความจริงที่เป็นประโยชน์และสั่งสอนเฉพาะสิ่งที่จะนำมา ปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริง ด้วยเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตจริงของมนุษย์นี้ หลักพุทธธรรมจึงต้องอาศัยการพิจารณาคุณค่าทางจริยธรรม หลักธรรมเพื่อสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ไปในทิศทางที่ก่อประโยชน์อย่างสูงสุด เป็นการฝึกฝนอบรม ปัญญาให้ทำในสิ่งที่ดีงามเป็นกุศล และหลีกเลี่ยงการทำสิ่งที่เป็นอกุศล ให้เข้าใจสภาวะความเป็นจริง ต่อผู้อื่น ต่อสิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข การท่องเที่ยวเชิงปัญญา เช่น พิพิธภัณฑ

โบราณสถาน สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ทำให้มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น รวมทั้งปัจจุบันก็มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ต่างก็สนใจเข้ามาปฏิบัติธรรม เช่น การเจริญสติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อก่อให้เกิดการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา โดยมี 3 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย

1. การออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

ในด้านการปรับตัวหรือการพัฒนาารูปแบบของการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่นั้นพบว่า ยังประสบปัญหา ทางด้านคุณภาพ มาตรฐาน ทักษะทางด้านการสื่อสาร ขาดองค์ความรู้ และปัญหา การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เป็นตลาดเป้าหมาย จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานหรือสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ ควรมีการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของ นักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างความสำคัญ และความนิยมให้แก่สถานที่นั้น ๆ และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ ดังมี รายละเอียด ต่อไปนี้

1. การปฏิรูปการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน
2. การรณรงค์เสริมสร้างความตระหนักของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ
3. การสร้างทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา
4. สร้างวัฒนธรรมแบบความรู้สึกรักหวงแหนมรดกทางศาสนา
5. ส่งเสริมและสนับสนุนการออกแบบที่ให้ทุกส่วนสามารถดำเนินการได้
6. สร้างและขยายช่องทางการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของ

นักท่องเที่ยว

2. จัดผังเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยมีรายได้จากการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวหลักที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดนครปฐมอย่างต่อเนื่อง และมีศักยภาพสำหรับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีปราชญ์ชาวบ้าน อีกทั้งมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของจังหวัด มีศักยภาพและมีความหลากหลาย ทั้งด้านนิเวศธรรมชาติวัฒนธรรม แหล่งอารยธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดสู่วิถีชีวิตมากมาย มีสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรม ของจังหวัดที่โดดเด่นและมีศักยภาพ พัฒนาทางการตลาดสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ แก่ชุมชน การจัดผังเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนาจะทำให้การท่องเที่ยวมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและทำให้นักท่องเที่ยวไม่เกิดความสับสน ดังมีรายละเอียด ดังนี้

1. การให้ความรู้ความเข้าใจสำหรับนักท่องเที่ยวกี่ยวเกี่ยวกับผังเงาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทศาสนา

2. ระดมกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดทำผังเงาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทศาสนา

3. การปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทศาสนา

3. สร้างศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเงาจารย์

ศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา ตามรอยเงาจารย์ เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของจังหวัดนครปฐมที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเงาจารย์ให้กับนักท่องเที่ยว เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของพุทศาสนาในจังหวัดนครปฐม อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้ตามเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเงาจารย์ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า สร้างศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเงาจารย์ ไม่ใช่ศูนย์ฝึกอบรมที่รอรับการนัดหมายจากวิทยากรภายนอก แต่จะเป็นสถานที่ที่จะเสริมสร้างการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเงาจารย์ ดังมีวิธีการต่อไปนี้

1. ธัมมัญญ เป็นผู้รู้จักเหตุ
2. อัตถัญญ เป็นผู้รู้จักผล
3. อัตตัญญ เป็นผู้รู้จักตน
4. มัตตัญญ เป็นผู้รู้จักประมาณ
5. กาลัญญ เป็นผู้รู้จักกาล
6. ปริสสัญญ เป็นผู้รู้จักชุมชน
7. ปุคคสสัญญ หรือ ปุคคลปโรปริญญ เป็นผู้รู้จักบุคคล

4. ประชาสัมพันธ์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา

การประชาสัมพันธ์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาเพื่อตอบสนองปัญหาสังคมโลกยุคใหม่ ไม่มีการแยกเรื่องศาสนากับสังคมออกจากกัน รวมถึงเอาเรื่องดังกล่าวมาสร้างเป็นแนวทางการท่องเที่ยว รวมทั้งความพยายามที่จะตีความพุทธธรรมให้ครอบคลุมปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน จะต้องดำเนินการ คือ

1. ร่วมกันวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยว
2. เลือกใช้สื่อที่หลากหลายและมีความเหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมาย
3. สร้างแบบจำลองการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา

4. การพัฒนา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการขับเคลื่อนที่ทั่วถึง

ภาพที่ 4.4 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา

4.3.4 ผลจากการสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

ภาพที่ 4.5 ผลจากการสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

จากภาพที่ 4.5 ผลจากการสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม สามารถอธิบายได้ดังนี้

การขับเคลื่อนงานด้านศาสนา โดยดำเนินการ วางรากฐานคุณธรรมในสังคมไทยให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลและกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อขับเคลื่อนส่งเสริมให้คนดีมีคุณธรรม และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย บ่มเพาะปลูก จิตสำนึกและเผยแผ่ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ กระตุ้นให้คนในชุมชนมีศรัทธาและยึดมั่นในศาสนา สำหรับการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นการนำเอาสิ่งที่มีอยู่ เป็นวิถีชีวิตของท้องถิ่นอันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรมรวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเที่ยวเชิงศาสนาจังหวัดนครปฐม โดยส่วนมากจะมาชมวัดในเทศกาลต่าง ๆ อาทิเช่น เทศกาล ลอยกระทง เทศกาลสงกรานต์ หรือปีใหม่ไทย และเทศกาลเข้าพรรษา-ออกพรรษา เป็นต้น โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมเข้าร่วมมากที่สุดคือเดินทางมาวัดเพื่อการทำบุญตักบาตรถวายอาหาร เวียนเทียนในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา การไหว้พระตามวัดต่าง ๆ การตามแสวงหาเกจิอาจารย์ดัง ทั้งที่มีชีวิตอยู่และที่มรณภาพไปแล้ว

อย่างไรก็ตามบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของศาสนาก็คือ เป็นที่พึ่งทางจิตใจ เป็นประทีปส่องวิถีชีวิตของมวลมนุษย์ ด้วยมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาส่วนใหญ่เป็นคนมีศาสนา การที่คนในชาติมีความสามัคคีสามารถรวมกลุ่มกันตั้งเป็นชาติเป็นประเทศ มีความเจริญมั่นคงอยู่ในโลก ก็ด้วยคนใน ชาตินั้น ๆ มีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจร่วมกัน นั่นคือมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คนในชาติจะเป็น คนดีมีศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรม รักความสงบ มีระเบียบวินัยดีรู้จักเคารพกติกาของสังคม ก็ด้วย อาศัยคำสอนในทางศาสนาเป็นเครื่องอบรมจิตใจ ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของชาติ ส่วนใหญ่ล้วนมีรากฐานมาจากศาสนาทั้งสิ้น

ประการดังกล่าวข้างต้นเหล่านี้ล้วนแต่เป็นจุดเด่นที่น่าสนใจนอกเหนือจากความศรัทธาของพุทธบริษัทต่อพระพุทธศาสนา และยังเป็นส่วนสำคัญนำมาสร้างเป็นประเด็นเรื่องของการท่องเที่ยว ซึ่งส่วนนี้เป็นจุดเด่นที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ ต้องดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 จังหวัดนครปฐม เป็นอารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมืองนครปฐมแต่เดิมนั้นตั้งอยู่ริมทะเล เป็นเมืองเก่าแก่ มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ และเป็นราชธานีสำคัญในสมัยทวารวดี ในยุคนั้นนครปฐมเป็นแหล่งเผยแพร่อารยธรรมจากประเทศอินเดีย ซึ่งรวมทั้งพุทธศาสนา นครปฐมจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญ มีชน ชาติต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้เกิดความแห้งแล้งขึ้นในเมืองนครปฐม เพราะกระแสน้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองเปลี่ยนเส้นทาง ประชาชนจึงอพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำ และสร้างเมืองใหม่ขึ้น ชื่อ “เมืองนครไชยศรี” หรือ

“ศรีวิชัย” นครปฐมจึงกลายเป็นเมืองร้างมาเป็นเวลาหลายร้อยปี จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะที่ยังผนวชได้รุดค้ำไปพบพระปฐมเจดีย์ และทรงเห็นว่าเป็นเจดีย์องค์ใหญ่ไม่มีที่ใดเทียบเท่า ครั้นเมื่อได้ครองราชย์ จึงโปรดฯ ให้ก่อเจดีย์แบบลังกาครอบองค์เดิมไว้ โดยให้ ชื่อว่า “พระปฐมเจดีย์” ทรงปฏิสังขรณ์สิ่งต่าง ๆ ในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ให้มีสภาพดี และโปรดฯ ให้ขุดคลองเจดีย์บูชาเพื่อให้การเสด็จมานมัสการสะดวกขึ้น เมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงไป การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาต้องมีความหลากหลาย ต้องมีการบูรณาการ จึงเกิดเป็น **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ** ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพ 2) การท่องเที่ยวเชิงมหันตภัยในสังสารวัฏ 3) การท่องเที่ยวตามรอยเกจิอาจารย์

ขั้นที่ 2 เป็นการพัฒนาอันสืบเนื่องมาจากการเห็นรากเหง้าของจังหวัดนครปฐม รวมถึงมีการบูรณาการที่หลากหลาย อันแสดงถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม นำมาสู่การเกิดเป็น **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา** ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การให้ความรู้ความเข้าใจด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนาในจังหวัดนครปฐม 2) การพัฒนาวิถีด้านจิตใจความเป็นเอกลักษณ์เมืองพระพุทธศาสนา 3) การพัฒนาแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

ขั้นที่ 3 การดำเนินการนอกจากมีของดีแล้ว จะต้องมีการส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม จึงทำให้เกิดเป็น **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา** ซึ่งประกอบไปด้วย 1) การออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว 2) จัดฝั่งเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา 3) สร้างศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม” เป็นการศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์จังหวัดนครปฐม โดยให้ความสำคัญต่อแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว การดึงดูดใจ รูปแบบกิจกรรม การบริการเสริม ลักษณะแวดล้อม และลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว มีผลวิจัยนำมาแสดงตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- 5.1 สรุปผลการวิจัย
- 5.2 อภิปรายผลการวิจัย
- 5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม” สามารถสรุปผลการวิจัยได้ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

5.1.1 การจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์จังหวัดนครปฐม

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์และชื่อเสียงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อระบบการพัฒนาประเทศชาติ การส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเพิ่มปริมาณของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพ การจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวและการจ้างงานในภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ย่อมก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น ทั้งนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจและมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ และการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนานั้น ถือว่าเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเยี่ยมชมหรือการสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐมนั้น แต่ละด้านมีประเด็นที่น่าสนใจ สามารถสรุปเป็นข้อมูล ดังนี้

5.1.1.1 แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว

1. ประวัติแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนครปฐมเดิมนั้นเป็นชุมชนก่อนประวัติศาสตร์ มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคทวารวดี ที่เชื่อว่าเป็นสถานที่แห่งแรกที่มีพระธรรมทูตเดินทางมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิเป็นครั้งแรก จึงทำให้จังหวัดนครปฐมมีความโดดเด่นเรื่องของพระพุทธศาสนา และมีครูบาอาจารย์ที่ศึกษาเรียนรู้พระพุทธศาสนาที่เป็นปูชนียบุคคลมีชื่อเสียง ได้รับการนับถือ และมีการสร้างวัดถ้ำมงคลที่เป็นจุดเด่นของแต่ละครูบาอาจารย์ เช่น หลวงพ่อแช่ม วัดตาก้อง หลวงพ่อทา วัดพะเนียงแตก หลวงพ่อหลิว วัดไร่แตงทอง หลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอม หลวงปู่บุญ วัดกลางบางแก้ว เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้เกิดแรงจูงใจเพื่อการเยี่ยมชมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

2. สถานการณ์จัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม นครปฐม คงเป็นจังหวัดที่อยู่ศูนย์กลางประเทศใกล้กับเมืองหลวงคือ กรุงเทพฯ สามารถเดินทางสะดวกตามเส้นทางทั้งในอำเภอเมือง อำเภอพุทธมณฑล อำเภอสามพราน อำเภอนครชัยศรี อำเภอบางเลน อำเภอดอนตูม และอำเภอกำแพงแสน สามารถแวะชมได้หลายแห่งทั้งสถานที่เที่ยว ทั้งโบราณสถาน วัดถ้ำตามรอยเกจิอาจารย์ รวมถึงแวะคาเฟ่สวยบรรยากาศดีและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เรียกได้ว่าเที่ยวชิวได้หลากหลาย

3. แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ด้วยความที่จังหวัดนครปฐมมีของดีทั้งในเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมถึงการให้บริการนักท่องเที่ยวที่พร้อมทุกการบริการ เช่น การเดินทาง ที่พัก อาหาร

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ถึงแม้การท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมจะได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยว แต่ด้วยทั้งผู้ประกอบการเน้นในเรื่องของการสร้างรายได้เป็นหลัก แต่ลืมคำนึงถึงเรื่องของผลกระทบ เช่น ผลกระทบเรื่องการดูแลความปลอดภัย ผลกระทบเรื่องการจัดการขยะ เป็นต้น ควรดูแลให้ทั่วถึงทุกมิติ

5.1.1.2 การดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

1. จุดเด่นการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีความหลากหลาย ซึ่งในแต่ละอำเภอ แต่ละพื้นที่จะมีจุดเด่นที่ต่างกันไป แต่โดยส่วนมากสถานที่ท่องเที่ยวจะเป็นในเชิงประวัติศาสตร์ เนื่องด้วยจังหวัดนครปฐมมีประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่อันสำคัญมาเป็นเวลาช้านาน

2. ผลกระทบสิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐม มีความหลากหลายมีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น สิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และกิจกรรมจากทุนทางสังคมที่โดดเด่น รวมถึงการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวมีความหลากหลาย นอกจากการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ ยังมีการท่องเที่ยวในเชิงนิเวศทางธรรมชาติ เช่น การล่องเรือชมสวน เป็นต้น รวมถึงการอำนวยความสะดวกที่ครบถ้วนตามต้องการ

5.1.1.3 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม นอกจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตร อุตสาหกรรมที่ปลอดภัยได้ มาตรฐานสากล การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

2. รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมชัดเจนแล้ว ต้องมีเรื่องของการบริหารจัดการให้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง เพื่อการมีการดูแลรักษา ระบบและกลไก รวมถึงการป้องกันแก้ไขสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ต่อสถานที่และนักท่องเที่ยว

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย รวมถึงเป็นรูปแบบกิจกรรมที่เป็นลักษณะการผ่อนคลายจิตใจ จึงทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเมื่อได้เดินทางมาท่องเที่ยวจังหวัดนครปฐมและอยากเดินทางกลับมาท่องเที่ยวอีก

5.1.1.4 การบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว

1. โครงสร้างพื้นฐานในวัดและชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม สถานที่หลักในการจัดการท่องเที่ยวคือวัด เพราะวัดมีสถาปัตยกรรม รวมถึงมีเกจิอาจารย์ที่มีชีวิตอยู่มรณภาพไปแล้ว ที่มีชื่อเสียง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวมาได้ แต่อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวถึงแม้จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยอะ แต่สิ่งที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการท่องเที่ยวเชิงพุทธ คือ การดูแล รักษา โครงสร้างพื้นฐาน อันเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญ มีให้เสื่อมสลาย

2. การบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม การให้บริการนักท่องเที่ยวเป็นเรื่องสำคัญมาถึงแม้จะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยอะ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะมีนักท่องเที่ยว

เยอะตลอดไป ฉะนั้น การให้บริการถือเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดึงนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวตลอด

3. แรงจูงใจที่สำคัญในการที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ พระพุทธศาสนา เป็นปัจจัยในการกำหนด วิถีชีวิตของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นแหล่งที่รวบรวมงานศิลปวิทยาการ และความรู้ ความสามารถหลายสาขา ตลอดจนถึงศิลปกรรมทางประวัติศาสตร์ด้านพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าที่สุด รวมถึงครุบาอาจารย์ที่มีชื่อเสียง สามารถเป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ยังถือได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ และสิ่งที่ควรความใส่ใจดูแลและนอกเหนือจากการบำรุงรักษาสถานที่ สิ่งสำคัญคือการให้บริการที่ดี และทั่วถึง

5.1.1.5 ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

1. เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในบริบทพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ถือว่ามีความเจริญและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพราะว่าในภาพรวมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองเป็นปกติด้วยดี แต่สิ่งที่พึงตระหนักร่วมกัน คือ เรื่องของปัญหาที่จะเกิดผลกระทบต่อสังคม เช่น ปัญหาขยะ อาชญากรรมต่าง ๆ เป็นต้น

2. ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบศาสนา ที่คนมักนิยมมาแวะเที่ยวทำบุญไหว้พระเกจิอาจารย์ที่มีชื่อเสียงประจำอำเภอใกล้เคียงกับบ้านหรือจังหวัดของตนเอง เพราะลักษณะสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนครปฐมมีความสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ ที่ถือได้ว่าเป็นต้นทุนเสริมทางสังคมประการหนึ่ง

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว การบำรุงรักษาสถานที่ท่องเที่ยวถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะวัตถุโบราณหากไม่ได้รับการดูแล และการเอาใจใส่ หรือปล่อยปะละเลย จะให้สถานที่ท่องเที่ยวเสื่อมสลาย และพังสลายไปในที่สุด

5.1.1.6 การส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว

1. ผลผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีความหลากหลาย เช่น วัตถุมงคลที่เป็นพระบูชา พระเครื่อง เครื่องรางของขลัง และเหรียญพระเกจิอาจารย์ รวมถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมจากการส่งเสริมเรื่องการศึกษาปฏิบัติธรรม เป็นต้น นับว่าเป็นเครื่องส่งเสริมการท่องเที่ยวได้

2. การส่งเสริมการตลาดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเฉพาะด้านที่มีกลุ่มนักท่องเที่ยวปริมาณมากให้ความสนใจเกี่ยวกับการศึกษาพุทธศาสนา ชื่นชมสถาปัตยกรรมหรือประวัติศาสตร์และบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การนมัสการพระเกจิอาจารย์ รวมถึงการปฏิบัติกิจกรรมของแต่ละศาสนา การส่งเสริมการตลาดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ได้ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมาร่วมวางแผน และประชาสัมพันธ์ รวมถึงการควบคุมการเก็บค่าบริการและราคาสินค้าด้วย

3. การส่งเสริมการตลาด มีหลายมิติทั้งในเรื่องของการวางแผน การประชาสัมพันธ์ การวางแผนการให้บริการที่รอบด้านสมบูรณ์ เพื่อกระบวนการที่มีการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ

5.1.1.7. ข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

การจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ควรให้เท่าทันตามยุคตามสมัยต่อโลกในปัจจุบัน เพราะด้วยสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยน การเตรียมการรับมือกับสิ่งที่ไม่คาดคิดอาจเกิดขึ้นได้อีก เช่น โรคระบาดที่ไม่คาดคิดและควบคุมยาก ฉะนั้นการบริหารจัดการความเสี่ยงถือเป็นเรื่องสำคัญ

5.1.2. การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม จะต้องดำเนินไปตามขั้นตอน ดังนี้

การขับเคลื่อนงานด้านศาสนา โดยดำเนินการวางรากฐานคุณธรรมในสังคมไทยให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลและกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อขับเคลื่อนส่งเสริมให้เป็นคนดีมีคุณธรรม และมีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย บ่มเพาะปลูกจิตสำนึกและเผยแผ่ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ กระตุ้นให้คนในชุมชนมีศรัทธาและยึดมั่นในหลักศาสนา สำหรับการท่องเที่ยวที่สะท้อนอารยธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นการนำเอาสิ่งที่มีอยู่ของจังหวัดนครปฐม เป็นวิถีชีวิตของท้องถิ่นอันเป็นแหล่งรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์การศึกษา ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมทั้งเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่านักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาเที่ยวเชิงศาสนาจังหวัดนครปฐม โดยส่วนมากจะมาชมวัดในเทศกาลต่าง ๆ อาทิ เทศกาลลอยกระทง เทศกาลสงกรานต์ หรือปีใหม่ไทย และเทศกาลเข้าพรรษา-ออกพรรษา เป็นต้น โดยกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมเข้าร่วมมากที่สุด คือ เดินทางมาวัดเพื่อการทำบุญตักบาตร ถวายอาหาร เวียนเทียนในวันสำคัญต่าง ๆ ทางศาสนา การไหว้พระตามวัดต่าง ๆ การตามแสวงหาสักการะเกจิอาจารย์ชื่อดัง ทั้งที่มีชีวิตอยู่และที่มรณภาพไปแล้ว เช่น หลวงพ่อ

พุล วัดไผ่ล้อม หลวงปู่บุญ วัดกลางบางแก้ว หลวงพ่อทา วัดพะเนียงแตก หลวงพ่อเงิน วัดดอนยายหอม หลวงปู่แห้ว วัดรางหมัน เป็นต้น

อย่างไรก็ตามบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของศาสนาก็คือ เป็นที่พึ่งทางจิตใจเป็น ประทีปส่องวิถีชีวิตของมวลมนุษย ด้วยมนุษยทุกชาติทุกภาษาส่วนใหญ่เป็นคนมีศาสนา การที่คนใน ชาติมีความสามัคคีสามารถรวมกลุ่มกันตั้งเป็นชาติเป็นประเทศ มีความเจริญมั่นคงอยู่ในโลก ก็ด้วยคน ในชาตินั้นๆ มีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจร่วมกัน นั่นคือมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ คนในชาติจะ เป็นคนดีมีศีลธรรมคุณธรรมจริยธรรม รักความสงบ มีระเบียบวินัยดีรู้จักเคารพกติกาของสังคม ก็ด้วย อาศัยคำสอนในทางศาสนาเป็นเครื่องอบรมจิตใจ ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงาม ของชาติ ส่วนใหญ่ล้วนมีรากฐานมาจากศาสนาทั้งสิ้น

ประการดังกล่าวข้างต้นเหล่านี้ล้วนแต่เป็นจุดเด่นที่น่าสนใจนอกเหนือจากความศรัทธา ของพุทธบริษัทต่อพระพุทธศาสนา และยังเป็นส่วนสำคัญนำมาสร้างเป็น ประเด็นเรื่องของการ ท่องเที่ยว ซึ่งส่วนนี้เป็นจุดเด่นที่ดึงดูดความสนใจนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 จังหวัดนครปฐม เป็นอยู่อารยธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานใน แผ่นดินสุวรรณภูมิ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวว่า เมืองนครปฐมแต่เดิมนั้นตั้งอยู่ริมทะเล เป็นเมืองเก่าแก่ มีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ และเป็นราชธานีสำคัญในสมัยทวาร วดี ในยุคนั้นนครปฐมเป็นแหล่งเผยแพร่อารยธรรมจากประเทศอินเดีย ซึ่งรวมทั้งพุทธศาสนา นครปฐมจึงเป็นจุดศูนย์กลางของความเจริญ มีชนชาติพันธุ์ต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็น ปริมาณมาก ภายหลังได้เกิดความแห้งแล้งขึ้นในเมืองนครปฐม เพราะกระแสน้ำที่ไหลผ่านตัวเมือง เปลี่ยนเส้นทาง ประชาชนจึงอพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ริมน้ำ และสร้างเมืองใหม่ ด้วยชื่อ “เมืองนครไชยศรี” หรือ “ศรีวิชัย” เมืองนครปฐมจึงกลายเป็นเมืองร้างมาเป็นเวลาหลายร้อยปี จวบกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ขณะที่ทรงยังผนวชได้ดุดงค์ไปพบพระ ปฐมเจดีย์ และทรงเห็นว่าเป็นเจดีย์องค์ใหญ่ไม่มีที่ไต่ยิ่งกว่า ครั้นเมื่อได้ครองราชย์ จึงโปรดฯ ให้สร้าง เจดีย์แบบลังการอบองค์เดิมไว้ โดยให้ ชื่อว่า “พระปฐมเจดีย์” ทรงปฏิสังขรณ์สิ่งต่าง ๆ ในบริเวณ องค์พระปฐมเจดีย์ให้มีสภาพดี และโปรดฯ ให้ขุดคลองเจดีย์บูชาเพื่อให้สะดวกต่อการเสด็จไป นมัสการ เมื่อสถานการณ์โลกเปลี่ยนแปลงไป การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาจึงต้องมีความ หลากหลาย ต้องมีการบูรณาการให้เกิดเป็น **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ** ซึ่งประกอบไปด้วย 1. การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพ 2. การท่องเที่ยวเชิงมหันตภัยในสังสารวัฏ 3. การท่องเที่ยวตามรอย เกจิอาจารย์

ขั้นที่ 2 เป็นการพัฒนาอันสืบเนื่องมาจากการเห็นรากเหง้าของจังหวัดนครปฐม รวมถึง มีการบูรณาการที่หลากหลาย อันแสดงถึงเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐม นำมาสู่การเกิดเป็น **รูปแบบ**

การจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา ซึ่งประกอบไปด้วย 11 การให้ความรู้ความเข้าใจด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนาในจังหวัดนครปฐม 2. การพัฒนาวิถีด้านจิตใจความเป็นเอกลักษณ์เมืองพระพุทธศาสนา 3. การพัฒนาแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

ขั้นที่ 3 การดำเนินการนอกจากมีของดีแล้ว จะต้องมีการส่งเสริม การประชาสัมพันธ์ให้เกิดผลเป็นรูปธรรม จึงทำให้เกิดเป็น **รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา** ซึ่งประกอบไปด้วย 1. การออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว 2. จัดผังเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา 3. สร้างศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยเสนอประเด็นการอภิปรายผลที่สำคัญตามข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ถือเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างประโยชน์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับประเทศเป็นอย่างมาก ถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อกลไกการพัฒนาประเทศไทย การส่งเสริมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งนำมาสู่การสร้างอาชีพ การจ้างงานทั้งในภาคการท่องเที่ยวโดยตรงและการจ้างงานในภาคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามมา เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชุมชนและท้องถิ่นมากขึ้น จะนำไปสู่การสร้างเสริมความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและพระพุทธศาสนา ถือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการชม หรือการสัมผัสสถาปัตยกรรมด้านศาสนา การท่องเที่ยววัด ศาสนสถาน และสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม แต่ละด้านมีประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งนี้ การท่องเที่ยวมียุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และรักษาสภาพแวดล้อมชุมชน ศิลปวัฒนธรรมและ แหล่งท่องเที่ยวไว้ดังนี้ คือการเพื่อเป็นการเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจชุมชน โดยรักษาสภาพแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติศิลปกรรมโบราณคดี เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (ชาชีวะวัฒน์ ศรีแก้ว, 2544: 71) ถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ทั้งนี้ จากการวิจัยของ สุธาสินี วิทยาภรณ์ และ ตฤา ไชยาศิริรินทร์โรจน์ (2566) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัดจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดเพชรบูรณ์มีลักษณะพิเศษของการท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวเลือกที่จะเดินทางไปประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและพักผ่อนหย่อนใจโดยเฉพาะวัดใน

จังหวัดเพชรบูรณ์มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติโบราณสถาน และโบราณวัตถุนักท่องเที่ยวจึงชอบเดินทางมาเยือนเพชรบูรณ์จำนวนมากโดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว ส่วนความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวในวัดจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อสถานที่ท่องเที่ยวและการจัดการท่องเที่ยว โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว รองลงมาคือด้านกลยุทธ์การท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านประชาสัมพันธ์และด้านบุคลากร นอกจากนี้นักท่องเที่ยวมีความเห็นว่าสิ่งที่วัดควรปรับปรุง สามารถเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ เรื่องการจัดหาถังขยะให้เพียงพอ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่ท่องเที่ยว และควรมีแผนผังแสดงแหล่งท่องเที่ยวในวัด ส่วนการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในวัด สรุปได้ 3 รูปแบบ ดังนี้คือ

1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดทำแผนผังการใช้สอยพื้นที่ของวัด การจัดทำแผนพัฒนาวัดทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และการจัดทำแผนพัฒนาฟื้นฟูโบราณสถาน
2. การจัดการระบบสื่อความหมาย ได้แก่ การจัดทำข้อมูลและฐานข้อมูลของวัดในระบบสารสนเทศ และการประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดในวันสำคัญหรือเทศกาลสำคัญ
3. การจัดการบุคลากรการท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรของวัดในด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาจริยธรรมการท่องเที่ยวในวัด

ประเด็นดังกล่าว ทำให้เห็นได้ว่า กระบวนการดำเนินงานจะต้องเป็นไปตามขั้นตอนตามลำดับ เป็นการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไรที่ไหน เมื่อใด โดยใคร นอกจากจะเป็นการลดความไม่แน่นอนแล้ว ยังทำให้สมาชิกในองค์กรมีความมั่นใจในการทำงานทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ จัดลำดับการทำงานที่ดีไม่ควรมีลักษณะตายตัวต้องยืดหยุ่น ได้ตามสถานการณ์อาจมีการปรับปรุงแก้ไข หรือปรับเปลี่ยนลำดับการทำงานได้เสมอ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิผลมากขึ้นด้วย (สร้อยตระกูล อรรถมานะ, 2545: 421)

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ปัจจุบันการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้รับความสนใจมากขึ้น ทั้งการทำบุญไหว้พระ ตามวัดต่าง ๆ การเข้าร่วมปฏิบัติธรรม การศึกษาประวัติศาสตร์และพุทธศิลป์ แต่ยังคงขาดการจัดการเชิงพุทธระหว่างวัด ชุมชน โรงเรียน สังคม ซึ่งนักท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเกี่ยวกับการกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประติมากรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม การเที่ยวชมบริเวณวัดในเชิงพุทธศิลป์ เพื่อชื่นชมความสวยงามวิจิตรตระการตา รวมถึงการกราบไหว้พระบรมสารีริกธาตุเพื่อเป็นสิริมงคลในชีวิต ซึ่งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม รูปแบบการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการนำเสนอแนวคิดให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดความสนใจและให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

(Health Tourism) การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงศาสนา (Spiritual Tourism) โดยเฉพาะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาที่นักท่องเที่ยวจะได้รับประสบการณ์ ความสบายใจ และเรื่องที่น่าสนใจเกี่ยวกับการศึกษาพุทธศาสนา นอกจากนี้ยังรวมถึงการเดินทางไปเพื่อการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การนมัสการเกจิอาจารย์ และการประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ดังที่ นพวรรณ วิเศษสินธุ์ (2560: 98-99) กล่าวถึง วัดเป็นสถานที่ทำบุญประกอบพิธีสงฆ์ในโอกาสต่าง ๆ และเป็นศูนย์รวมจิตใจที่สำคัญของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน บทบาทหลักของวัดยังคงเป็นสถานที่พำนักของพระสงฆ์และสามเณรใช้เป็นสถานที่ศึกษาเล่าเรียนประพฤติปฏิบัติธรรม สืบทอดและเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนและยังมีฐานะเป็นสถานที่ที่ประดิษฐานและรวบรวมของมรดกทางศิลปวัฒนธรรมทั้งที่เป็น โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ตลอดจนการเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีทางประเพณี วัฒนธรรมของชุมชน ดังนั้นวัดในปัจจุบัน นอกจากจะเป็นศาสนสถานเพื่อประกอบพิธีสงฆ์และให้สามเณรได้ใช้เป็นที่พักศึกษาเล่าเรียนแล้วยังมีบทบาทในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาและวัฒนธรรมอีกด้วย จากแผนปฏิบัติการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยปี 2556 พบว่า แนวโน้มพฤติกรรมนักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและมักเดินทางท่องเที่ยวกับครอบครัวเพื่อกระชับความสัมพันธ์ โดยมีแนวโน้มที่จะเดินทางท่องเที่ยวเพื่อสักการะไหว้ พระสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือ มีการปฏิบัติธรรมเพิ่มมากขึ้น ส่วนใหญ่ใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะ ช่วงเวลาที่นักท่องเที่ยวชาวไทยนิยมเดินทางท่องเที่ยว คือ ช่วงเทศกาลที่มีวันหยุดต่อเนื่องและเป็นช่วงปิดภาคการศึกษา เป็นการเดินทางท่องเที่ยวภายในภูมิภาคของตน ดังที่งานวิจัยของ อัยยรัช อาภาศิลป์ (2563) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพุทธมณฑล ประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวพบว่า ผลการวิเคราะห์โมเดลตัวแปรบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลองการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ตัวแปรแฝง ได้แก่ กิจกรรมที่จัดขึ้นในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมที่จัดขึ้นในวันพระ และกิจกรรมเฉพาะกลุ่ม ผลทดสอบพบว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดการเชิงพื้นที่และการจัดการการท่องเที่ยวในพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผลการวิเคราะห์โมเดลตัวแปรบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลองการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรีด้านการจัดการพื้นที่ ประกอบด้วย 5 ตัวแปรแฝง ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว และพื้นที่พักผ่อนของนักท่องเที่ยว ผลทดสอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

3. ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างของโมเดลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวที่พุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า ผลการวิเคราะห์โมเดลตัวแปรบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลองการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรีด้านการจัดการการท่องเที่ยวประกอบด้วย 4 ตัวแปรแฝง ได้แก่ ด้านการจัดการพื้นที่ใช้สอย ด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ด้านการจัดสภาพแวดล้อมการท่องเที่ยว และด้านการรับรู้การท่องเที่ยว ผลทดสอบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

4. ผลการทดสอบอิทธิพลของปัจจัยด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการจัดการพื้นที่และปัจจัยด้านการจัดการการท่องเที่ยวต่อการกลับมาท่องเที่ยวซ้ำของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า ผลการวิเคราะห์โมเดลตัวแปรบ่งชี้องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลองการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี ตัวแปรการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาโดยรวม ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านการจัดการพื้นที่ด้านการจัดการการท่องเที่ยวและตัวแปรตามหรือตัวแปรผล คือ ด้านการกลับมาเที่ยวซ้ำ พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี

ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเพื่อการชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ เป็นสถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์และดนตรี รวมทั้งงานเทศกาล ประเพณี ตลอดจนการท่องเที่ยวชมมรดกทางประวัติศาสตร์ที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์โบราณสถานและศาสนสถาน ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกัน (ราณี อธิชัยกุล, 2546: 114) โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่ง que แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566)

5.3 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การพัฒนาารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ให้ตอบโจทย์การจัดการท่องเที่ยวด้านพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น จึงได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินการเพิ่มเติม ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรเน้นการประชาสัมพันธ์แรงจูงใจของนักท่องเที่ยว
2. ควรสร้างการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว
3. ควรจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย
4. ควรส่งเสริมงานบริการด้านแหล่งท่องเที่ยว
5. ควรตระหนักคุณค่าสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว
6. ควรพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ สามารถสรุปเป็นผังมโนทัศน์ ได้ดังนี้

ภาพที่ 5.1 ผังมโนทัศน์ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรส่งเสริมผู้อาวุโสธรรมสำคัญที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ ให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างกว้างขวาง
2. ควรสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา
3. ทุกภาคส่วนควรตระหนักถึงเป้าหมายสูงสุดแห่งพุทธศาสนานอกเหนือจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เน้นการกระตุ้นเศรษฐกิจ ควรส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาอย่างแท้จริง

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากหลากหลายประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัย ทั้งการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม อีกทั้งค้นพบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีประเด็นที่จะนำไปศึกษาต่อไป คือ

1. ควรมีการดำเนินการวิจัยและพัฒนาโดยอาศัยภาคีเครือข่ายที่หลากหลายในการศึกษาเพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของระบบการท่องเที่ยว
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดนครปฐมกับจังหวัดอื่น ๆ รวมถึงการศึกษาในระดับนานาชาติ

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กฤษดา ชู่อภัย. (2552). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาบ้านลวงเหนือ ตำบลลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. ใน *รายงานการวิจัย*. ศูนย์ข้อมูลวิจัยแห่งชาติ.
- จีณัสมมา ศรีหิรัญ และคณะ. (2564). การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ตามรอยวรรณกรรมพื้นถิ่นและบุญบั้งไฟพญานาค อำเภอรัตนวาปี จังหวัดหนองคาย. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 17(2), 1.
- จุฑาภรณ์ หินชุย และ สถาพร มงคลศรีสวัสดิ์. (2557). แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ กรณีศึกษาวัดประชาคมวนาราม อำเภอสรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 10(1), 52.
- ชนกนารถ ชื่นเชย. (2550). รูปแบบการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน. ใน *วิทยานิพนธ์การศึกษาศุภภูมิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
- ชาชีวัฒน์ ศรีแก้ว. (2554). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ : สมานการพิมพ์.
- ทิตินา แชมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนิต บุตรทิพย์สกุล (2558). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ฝั่งธนบุรี. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*. 21(2),205.
- นพวรรณ วิเศษสินธุ์. (2560). การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี. ใน *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นพศักดิ์ นาคเสนา, ยุทธพงษ์ ต้นประดู่, สาวิตร พงศ์วัชร และ รินทร์ภัสส์ ชินวุฒิกุลกาญจน์. (2565). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในสถานการณ์โควิด 2019: กรณีศึกษา วัดใหญ่รัตนโพธิ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 6(3), 683-697.
- พระครูอุตรภาวนาคุณ (สจจาโสภ). (2563). แนวทางการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธของวัดในอำเภอนาเยีย จังหวัดอุตรธานี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, 8(3), 1024-1025.
- พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, พิเชฐ ทั้งโต และ ลำพอง กลมกุล. (2561). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในประเทศอาเซียน: กรณีศึกษาหลวงพระบาง สปป.ลาว. *วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร*, 2(1), 106-128.

- พระศรีสังข์ม ชยานุวัตโฒ (ธนาวงษ์) และ ปารีชาติ วลัยเสถียร. (2560). การท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา : รูปแบบและเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวของวัดในสังคมไทย. *วารสารมหาจุฬาริชาการ*, 7(3), 238-239.
- พระสนั่น เจริญยิ่ง. (2565). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไร่ขิง. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- พัชรภา สิม์ธนสาร และ กฤษฏีดิณณ์ พันธุ์โพโรจน์. (2566). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามเส้นทางการเรียนรู้ของหลวงพ่อดิม เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดช่วงชีวิต. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 42(4), 548-564.
- มานิช พรหมปัญญา และคณะ. (2556). แนวทางการเตรียมความพร้อมการท่องเที่ยวเชิงพุทธของจังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยว*. 8(2), 37.
- สุธาสนี วิทยาภรณ์ และ ตุลา ไชยาศิรินทร์โรจน์. (2566). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาและวัฒนธรรมในวัดจังหวัดเพชรบูรณ์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 42(2), 316-324.
- สุรศักดิ์ ศิลาวรรณา. (2550). การท่องเที่ยวและการเผยแพร่พระพุทธศาสนา : บทบาทของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา วัดบวรนิเวศวิหารและวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม. *สารนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต*. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อัมพร พงษ์กั้งสนานนท์. (2550). การศึกษารูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบในสถานศึกษาอาชีวศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ร่วมกับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 27. (2558). *คู่มือแนวปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนคู่ขนานรูปแบบผสมหน่วยกิตหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ให้กับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย*. ขอนแก่น: พิมพ์ที่ หจก. โรงพิมพ์คลังน่านาวิทยา.
- อัยรัช อาภาศิลป์. (2563). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงศาสนาสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยในพุทธมณฑล ประจำจังหวัดสุพรรณบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ*. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- อารีย์ นัยพินิจ และคณะ. (2556). การศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของวัดในกลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*, 5(1), 31-40.
- Bardo, J. W. & Hartman, J.J. (1982). *Urban Society: A Systematic Introduction*. U.S.A.: F.E. Peacock.
- Brown, W.B. and Moberg, D. J. (1980). *Organization Theory and Management: A Macro Approach*. New York: John Wiley and Sons.

- Good, Carter V., (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw Hill Book, Co, Inc.
- Joyce B. and Weil M. (1985). *Model of Teaching*. (2nd ed). New Delhi: Prentice – Hall of India Private Limited.
- Keeves, Peter J. (1988). *Model and Model Building. Educational Research Methodology and Measurement: An International Handbook*. Oxford : Pergamon Press.
- T.Husen and N.T.Postlethwaite. (1975). *The International Encyclopedia of Education*. 2nd ed. New York : Simon and Schuster,Inc.
- Tosi, H.L., and Carrol, S.J, (1982). *Management*. 2nd ed New York: John Wiley and Sons.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

ด้วย พระมหาอรุณ ปัญญารุโณ และ ดร.เกษฎา ผาทอง ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัย จากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2565 ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม”

ในที่นี้ ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ

1. เพื่อศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อถ่ายทอดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐมดังรายละเอียดต่อไปนี้

คำชี้แจง: แบบสัมภาษณ์นี้ มี 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอย เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตาม รอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ..... นามสกุล..... อายุ.....ปี

ที่อยู่.....
 อาชีพหลัก.....
 วุฒิทางการศึกษา.....
 ตำแหน่ง.....
 สัมภาษณ์เมื่อวันที่..... เดือน..... พ.ศ. เวลา.....ถึง.....น.
 สถานที่สัมภาษณ์.....
 ผู้สัมภาษณ์ (ผู้วิจัย).....
 ผู้บันทึกข้อมูล (ผู้วิจัย) (จดบันทึก, บันทึกเสียง, บันทึกภาพ).....

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย
 เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มคำถาม ดังนี้

- 1) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว
- 2) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว
- 3) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 4) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว
- 5) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว
- 6) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการส่งเสริมการตลาด
- 7) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ

วัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
 ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

- 1) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการจัดสถานที่
- 2) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการจัดสภาพสิ่งแวดล้อม
- 3) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตประชาชนในท้องถิ่น
- 4) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์
- 5) คำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดการท่องเที่ยวเมือง

อู่อารยธรรม แดนพระพุทธศาสนาแบบครบวงจร จังหวัดนครปฐม

1) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว

1.1 ประวัติแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์
จังหวัดนครปฐม มีที่ไหนบ้าง

.....
.....

1.2 สถานการณ์จัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย
เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

.....
.....

1.3 แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเมืองอู่อารยธรรม แดนพระพุทธศาสนา
แบบครบวงจร จังหวัดนครปฐม มีอะไรบ้าง

.....
.....

1.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเมืองอู่อารยธรรม
แดนพระพุทธศาสนาแบบครบวงจร จังหวัดนครปฐม

.....
.....

2) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว

2.1 จุดเด่นการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์
จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

.....
.....

2.2 สิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว ควรทำผลิตภัณฑ์อะไร

.....
.....

2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสิ่งที่จะดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว มีอะไรบ้าง

.....
.....

3) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับกลุ่มคำถามเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว

3.1 กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์
จังหวัดนครปฐม มีอะไรบ้าง

.....

.....

3.2 รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรทำอะไรบ้าง

.....

.....

3.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว มีอะไรบ้าง

.....

.....

4) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว

4.1 โครงสร้างพื้นฐานในวัดและชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ
วัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

.....

.....

4.2 การบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและ
วัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ควรอย่างไร

.....

.....

4.3 แรงจูงใจที่เป็นบริการเสริมดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม
ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร ควรเป็นอย่างไร

.....

.....

4.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริการเสริมแหล่งท่องเที่ยว มีอะไรบ้าง

.....

.....

5) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว

5.1 เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ในบริบทพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

.....

.....

5.2 ลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร

.....

.....

5.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับลักษณะแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว มีอะไรบ้าง

.....

.....

6) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยว

6.1 ผลกระทบเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีอะไรบ้าง

.....

.....

6.2 หากจะส่งเสริมการตลาดเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ควรทำอย่างไร

.....

.....

6.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการตลาด มีอะไรบ้าง

.....

.....

7) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม มีอะไรบ้าง

.....

.....

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพการท่องเที่ยวของวัดการท่องเที่ยวเมืองอู่อารยธรรม
แดนพระพุทธศาสนาแบบครบวงจร จังหวัดนครปฐม

1) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการจัดสถานที่

1.1 การจัดสถานที่แหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์
จังหวัดนครปฐม ควรทำอย่างไร

.....

.....

1.2 สถานที่แหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัด
นครปฐม มีการปรับมาตรการรองรับ Covid-19 หรือไม่ หากมี ทำอย่างไรบ้าง

.....

.....

1.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสถานที่ มีอะไรบ้าง

.....

.....

2) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับการจัดสภาพสิ่งแวดล้อม

1.1 การจัดสภาพสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย
เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ควรทำอย่างไร

.....

.....

1.2 สภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย
เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ควรทำอย่างไรจึงจะเข้ากับการรองรับ Covid-19

.....

.....

1.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดสภาพสิ่งแวดล้อม มีอะไรบ้าง

.....

.....

3) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตประชาชนในท้องถิ่น

1.1 การเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตประชาชนในท้องถิ่น เป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

1.2 การส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตประชาชนในท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยว
พระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ควรทำอย่างไร

.....
.....

1.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณค่าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตประชาชนในท้องถิ่นมี
อะไรบ้าง

.....
.....

4) กลุ่มคำถามเกี่ยวกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์

1.1 การเห็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นอย่างไรบ้าง

.....
.....

1.2 การส่งเสริมคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวพระพุทธศาสนาและ
วัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม ควรทำอย่างไร

.....
.....

1.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีอะไรบ้าง

.....
.....

5) คำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย
เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐมมีอะไรบ้าง

.....
.....

ขออนุโมทนาขอบคุณ
ที่ท่านได้กรุณาให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้

ภาคผนวก ข

ประเด็นการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ประเด็นการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอย
เกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

หลักการและเหตุผล

ด้วย พระมหาอรุณ ปญฺญารุโณ ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากสถาบันวิจัยญาณสังวร ประจำปีงบประมาณ 2565 ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม” ซึ่งในการเก็บข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม

วัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่มเฉพาะ

- 1) เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมกันวิเคราะห์ พิจารณารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐมที่ควรจะเป็น
- 2) เพื่อนำข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญไปพัฒนา แก้ไขปรับปรุงวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม” ดังกล่าวนี้ให้สมบูรณ์ต่อไป

สถานที่จัดสนทนากลุ่มเฉพาะ

ณ ห้องประชุมคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา
 อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

วันเวลาที่จัดสนทนากลุ่มเฉพาะ

วันจันทร์ ที่ 14 เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2565 เวลา 13.00 น. เป็นต้นไป

ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ

จัดการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ระดมสมอง (Brainstorming) ในครั้งนี้ โดยการประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 17 รูป/คน

ผู้ดำเนินรายการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

ดร.เกษภา ผาทอง

ประเด็นในการสนทนากลุ่มเฉพาะ

การจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระดมสมอง (Brainstorming) ผู้วิจัยสร้างประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม การสนทนากลุ่มดังกล่าวนี้ เป็นการ 1) เพื่อขอรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อเพิ่มเติมข้อมูลจากการวิจัยระยะที่ 1 3) เพื่อวิเคราะห์ พิจารณา รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม 4) เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง จากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระดมสมอง (Brainstorming) และ 5) สามารถหาลักษณะร่วม (common Character) ข้อสรุปร่วม (Common Conclusion) ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ จากการสังเคราะห์ร่างแบบจำลองของงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ จังหวัดนครปฐม” เพื่อนำเสนอได้ต่อไป โดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ระดมสมอง (Brainstorming) ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งกรอบคำถามเบื้องต้นไว้ 3 ประเด็นคำถาม ดังนี้

ประเด็นที่ 1 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ ด้านการจัดการท่องเที่ยวพุทธบูรณาการ จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาแล้ว เบื้องต้นนั้น มี 3 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย

1) การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพ

การปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพได้กลายเป็นเทรนด์สุดฮิตของผู้คนในสังคม ซึ่งมีทั้งเด็ก วัยรุ่น คนหนุ่มสาว รวมถึงชาวต่างชาติ พวกเขาเรียนรู้วิธีการปฏิบัติสมาธิมีคนจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ ที่เห็นถึงผลดีและประโยชน์หลายอย่างของการปฏิบัติสมาธิ ทั้งคนในแวดวงการศึกษา กีฬา บุคคลมีชื่อเสียง นักธุรกิจ รวมถึงหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่หันมาทำสมาธิ หรือนำมาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ต้องประกอบไปด้วยการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ พัฒนาทางด้านพฤติกรรมและปัญญา ภายใต้ความตระหนักรู้ ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งตรงกับหลักภาวะ 4

ภาวะ 4 หมายถึง การเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา ประกอบไปด้วย (อง ปลูก.22/79/121)

1) กายภาวนา คือ การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งต่าง ๆ กับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดีและปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ทางกายภาพ : physical development

2) สីลภาวนา คือ การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรม ศีลให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย ผู้ร่วมกับผู้อื่นได้ดี เกื้อกูลแก่กัน : moral development

3) จิตภาวนา คือ การเจริญจิต พัฒนาจิตการฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อดทนมีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุข ผ่องใสเป็นต้น : emotional development

4) ปัญญาภาวนา คือ การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์แก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยปัญญา : intellectual development

ข้อค้นพบดังกล่าวเบื้องต้น ท่านคิดว่าจะมีความเหมาะสม สอดคล้องหรือไม่และสมควรจะแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นไหนบ้าง

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อสร้างการปฏิบัติธรรมเพื่อสุขภาพ

.....

.....

.....

.....

2) การท่องเที่ยวเชิงมหันตภัยในสังสารวัฏ

หลักการทางพระพุทธศาสนากำหนดเอาไว้ชัดเจนถึงมหันตภัยในสังสารวัฏ ประชาธิปไตยที่ดีและยั่งยืนนั้นควรมีองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ (1) ความเข้าใจในสังสารวัฏ ทำให้เห็นกระบวนการที่สัจภาพรวมสิ่งที่สัตว์โลกจะต้องพบในการเวียนว่ายตายเกิด บนฐานของหลักการทางศาสนา และ (2) ความเกรงกลัวในสังสารวัฏ บนฐานของการนำหลักการทางศาสนา มาสร้างเป็น

ค่านิยม ให้คนเกรงกลัวต่อการทำบาป สำหรับค่านิยมร่วม (Common Values) ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสมควรนำมาดำเนินการสร้างการทองเที่ยวด้วย ควรจะประกอบไปด้วยไปส่วนผสมที่สำคัญ โดยอาศัยแนวทางที่เหมาะสม ดังนี้

2.1 การสร้างห้องภาพยนตร์จำลองสังสารวัฏ ที่สัตว์โลกจะต้องประสบพบเจอ ตามบุญกรรมที่ตนได้สร้างหรือได้กระทำไว้

2.2 การใช้สื่อที่มีความน่าสนใจเผยแพร่สู่สาธารณชน เช่น Facebook, Line เป็นต้น เป็นแนวทางของพระพุทธเจ้าในการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย เช่น การที่พระญาติแย่งน้ำกันเพื่อทำนา กรณีห้ามการทำสงคราม โดยยึดหลักแห่งเหตุผล ชี้คุณชี้โทษแห่งการรบกัน เป็นต้น

2.3 การสร้างวัตถุจำลองภัยแห่งสังสารวัฏ อาจจะเป็นการสร้างภายในวัด หรือสถานที่สาธารณะ เช่น การปั้นตัวอย่างการทำบาปที่เกิดจากการลักทรัพย์ของผู้อื่นจะต้องโดนตัดมือ ฯลฯ เป็นต้น หรือวัตถุเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องในสังสารวัฏ

ข้อค้นพบดังกล่าวเบื้องต้น ท่านคิดว่าจะมีความเหมาะสม สอดคล้องหรือไม่และสมควรจะแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นไหนบ้าง

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อสร้างการทองเที่ยวเชิงมหันตภัยในสังสารวัฏ

.....

.....

.....

.....

3) การทองเที่ยวตามรอยเกจิอาจารย์

การทองเที่ยวตามรอยเกจิอาจารย์ถือเป็นแคมเปญเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจกระตุ้นการทองเที่ยวในทุกมิติ เอาใจนักท่องเที่ยวและพุทธศาสนิกชนสายมูเตลูที่มีกำลังทรัพย์ ออกมาทองเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ความศรัทธา พาไปไหว้พระสักการะเพื่อเสริมมงคลชีวิต เสริมดวงชะตาในด้านเมตตามหานิยมนำพาชีวิตรุ่งเรือง เจริญก้าวหน้า ช่วยให้ชีวิตมีที่ยึดเหนี่ยวทางใจ เร่งสร้างความดี ปฏิบัติตัวรักษาศีล 5 หมั่นฝึกตนพัฒนาด้านจิตใจ ควบคู่กับการพัฒนาด้านสังคม ชีวิตจะได้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ เดินตามรอยแบบอย่างพระเกจิท่านเอง ที่สำคัญอยากเชิญชวนให้นักทองเที่ยวและพุทธศาสนิกชนทุกคน หันหน้าเข้าวัดมุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตใจ ควบคู่กับการพัฒนาด้านสังคมไปพร้อม ๆ กัน ดังเช่นพระเกจิอาจารย์พระผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ

ข้อค้นพบดังกล่าวเบื้องต้น ท่านคิดว่าจะมีความเหมาะสม สอดคล้องหรือไม่และสมควรจะแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นไหนบ้าง

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อสร้างการท่องเที่ยวตามรอยเกจิอาจารย์

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ท่านมีความเห็นว่ามีข้อเสนอหรือยังมีประเด็นอื่นที่สามารถสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธบูรณาการ

ประเด็นที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาแล้วเบื้องต้น นั้นมี 3 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย

1) การให้ความรู้ความเข้าใจด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนาในจังหวัดนครปฐม-การสนับสนุนและได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารระดับสูงสุด

เอกลักษณ์ทางศาสนา ของชุมชนตลาดล่างในระดับโครงสร้างและองค์ประกอบที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อสรุปเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมธรรมของชุมชนตลาดล่างที่มีความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจคุณค่าของชุมชนที่นำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาที่สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ซึ่งจะต้องดำเนินการ ดังนี้

(1) การสงวนรักษา โดยการดูแลรักษาไว้ตามสภาพเดิมเท่าที่เป็นอยู่และป้องกันไม่ให้เกิดเสียหายต่อไป

(2) การปฏิสังขรณ์ โดยการทำให้คืนสู่สภาพเดิมที่เคยเป็นมา

(3) การบูรณะ เป็นการซ่อมแซม ปรับปรุงให้มีรูปทรงลักษณะกลมกลืนเหมือนของเดิมมากที่สุด เท่าที่จะทำได้ แต่ต้องแสดงความแตกต่างของสิ่งที่มีเดิมกับสิ่งที่ทำขึ้นใหม่

ประการต่างๆ เหล่านี้ หากจะให้การอนุรักษ์ดีแม้ไปยังกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลาย ทั้งประชาชนในจังหวัดนครปฐม รวมถึงนักท่องเที่ยวที่อยู่ต่างจังหวัดรวมถึงนักท่องเที่ยวต่างชาติ ควรให้กลุ่มเหล่านี้ได้เห็นความสำคัญของเอกลักษณ์ของจังหวัดนครปฐมข้อค้นพบดังกล่าวเบื้องต้น ท่านคิดว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องหรือไม่ และสมควรจะแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นไหนบ้าง

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อสร้างการให้ความรู้ความเข้าใจด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนาในจังหวัดนครปฐม-การสนับสนุนและได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารระดับสูงสุด

.....

.....

.....

.....

2) การพัฒนาวิถีด้านจิตใจความเป็นเอกลักษณ์เมืองพระพุทธศาสนา

การพัฒนาทางด้านจิตใจถือว่ามีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการพัฒนากำหนดรัฐสภาวะแห่งอารมณฺ์ ให้มีจิตเมตตา กรุณา มุทิตา และรู้จักอุเบกขา โดยมีรายละเอียดในแต่ละเรื่อง ดังนี้

2.1 การเคารพ ความเห็น สิทธิต่าง ๆ

2.2 ความรับผิดชอบ บุคคลจำต้องมีความรับผิดชอบต่างหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

2.3 ความรับผิดชอบต่อประชาชนต่อวัตถุสถาน คุณค่าของวัตถุ

ข้อค้นพบดังกล่าวเบื้องต้น ท่านคิดว่าจะมีความเหมาะสม สอดคล้องหรือไม่ และสมควรจะแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นไหนบ้าง

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อสร้างการพัฒนาวิถีด้านจิตใจความเป็นเอกลักษณ์เมืองพระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

.....

3) การพัฒนาแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เป็นที่มุ่งหวังสำหรับมนุษย์เอาไว้ 3 ระดับ ดังนี้

1. ทิฐุธรรมมีกัตถะ จุดหมายขั้นตาเห็น หรือประโยชน์ปัจจุบัน เช่นมีสุขภาพที่ดี มีเงินใช้ และมีงานทำ ามีสถานภาพที่ดี และมีครอบครัวที่ผาสุก เป็นต้น

2. สัมปรายิกัตถะ จุดหมายขั้นเลยตาเห็น หรือประโยชน์เบื้องหน้า เช่น ความอบอุ่น ราบรื่น สุขใจ ความภาคภูมิใจ ความอึดใจ และความกล้าเชื่อมั่นใจ และความโล่งจิตมั่นใจ เป็นต้น

3. ปรมัตถะ จุดหมายสูงสุด หรือประโยชน์อย่างยิ่ง เช่น ไม่หวั่นไหวต่อโลกธรรม ไม่ผิดหวังและเศร้า ามีความปลอดภัยโปร่งสงบ และเป็นอยู่ด้วยปัญญา เป็นต้น

ท่านคิดว่าจะมีความเหมาะสม สอดคล้องหรือไม่ และสมควรจะแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นไหนบ้าง

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อสร้างการพัฒนาแก่นแท้ของการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ท่านมีความเห็นว่ามีข้อเสนอหรือยังมีประเด็นอื่นที่สามารถสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการรักษาเอกลักษณ์ทางศาสนา

ประเด็นที่ 3 เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ตามรอยเกจิอาจารย์ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา
จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาแล้วเบื้องต้นนั้น มี 4 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย

1) การออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

ในด้านการปรับตัวหรือการพัฒนาในรูปแบบของการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่นั้นพบว่า ยังประสบปัญหา ทางด้านคุณภาพ มาตรฐาน ทักษะทางด้านการสื่อสาร ขาดองค์ความรู้ และปัญหาการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เป็นตลาดเป้าหมาย จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานหรือสถาน ที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ ควรมีการศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิง สร้างสรรค์เพื่อให้เกิดรูปแบบการท่องเที่ยวที่สร้างความสำคัญ และความนิยมให้แก่สถาน ที่นั้น ๆ และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ ดังมีรายละเอียด ต่อไปนี้

1.1 การปฏิรูปการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน

1.2 การรณรงค์เสริมสร้างความตระหนักของการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

1.3 การสร้างทัศนคติที่ดีต่อพระพุทธศาสนา

1.4 สร้างวัฒนธรรมแบบความรู้สึกรักหวงแหนมรดกทางศาสนา

1.5 ส่งเสริมและสนับสนุนการออกแบบที่ให้ทุกส่วนสามารถดำเนินการได้เอง

1.6 สร้างและขยายช่องทางการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของนักท่องเที่ยว

ข้อค้นพบดังกล่าวเบื้องต้น ท่านคิดว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องหรือไม่และสมควรจะ
แก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นไหนบ้าง

**ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อสร้างการออกแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของ
นักท่องเที่ยว**

.....

.....

.....

.....

2) จัดตั้งเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา

จังหวัดนครปฐมเป็นจังหวัดที่มีความพร้อมทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา โดยมีรายได้จากการท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวหลักที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดนครปฐมอย่างต่อเนื่อง และมีศักยภาพสำหรับการเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีแหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีปราชญ์ชาวบ้าน อีกทั้งมีทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของจังหวัด มีศักยภาพและมีความหลากหลาย ทั้งด้านนิเวศน์ธรรมชาติวัฒนธรรม แหล่งอารยธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ศาสนา ขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดสู่วิถีชีวิตมากมาย มีสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นเอกลักษณ์จากภูมิปัญญา และวัฒนธรรม ของจังหวัดที่โดดเด่นและมีศักยภาพ พัฒนาทางการตลาดสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพ แก่ชุมชน การจัดตั้งเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนาจะทำให้การท่องเที่ยวมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นและทำให้นักท่องเที่ยวไม่เกิดความสับสน ดังมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การให้ความรู้ความเข้าใจสำหรับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับผังเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญ
ในพระพุทธศาสนา

2.2 ระดมกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจัดทำผังเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา

2.3 การปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา

ข้อค้นพบดังกล่าวเบื้องต้น ท่านคิดว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องหรือไม่ และสมควรจะ
แก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นไหนบ้าง

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อจัดตั้งเกจิอาจารย์และบุคคลสำคัญในพระพุทธศาสนา

.....

.....

.....

.....

3) สร้างศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์

ศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์ เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของจังหวัดนครปฐมที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์ให้กับนักท่องเที่ยว เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของพุทธศาสนาในจังหวัดนครปฐม อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่าง ๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ โดยเน้นการกระบวนการเรียนรู้ตามเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ที่จะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

จากความหมายข้างต้นจะเห็นได้ว่า สร้างศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์ ไม่ใช่ศูนย์ฝึกอบรมที่รองรับการนัดหมายจากวิทยากรภายนอก แต่จะเป็นสถานที่ที่จะเสริมสร้างการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์ ดังมีวิธีการต่อไปนี้

3.1 ธัมมัญญ เป็นผู้รู้จักเหตุ

3.2 อตถัญญ เป็นผู้รู้จักผล

3.3 อตตัญญ เป็นผู้รู้จักตน

3.4 มัตตัญญ เป็นผู้รู้จักประมาณ

3.5 กาลัญญ เป็นผู้รู้จักกาล

3.6 ปริสสุญญ เป็นผู้รู้จักชุมชน

3.7 ปุคคลัญญ หรือ ปุคคลปโรปรัญญ เป็นผู้รู้จักบุคคลข้อค้นพบดังกล่าวเบื้องต้น ท่านคิดว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องหรือไม่ และสมควรจะแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นไหนบ้าง

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อสร้างสร้างศูนย์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนาตามรอยเกจิอาจารย์

.....

.....

.....

.....

4) ประชาสัมพันธ์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา
การประชาสัมพันธ์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนารมณ์ของศาสนา เพื่อตอบสนองปัญหาสังคมโลกยุคใหม่ ไม่มีการแยกเรื่องศาสนากับสังคมออกจากกัน รวมถึงเอาเรื่อง

ดังกล่าวมาสร้างเป็นแนวทางการท่องเที่ยว รวมทั้งความพยายามที่จะตีความพุทธธรรมให้ครอบคลุม
ปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน จะต้องดำเนินการ คือ

- 4.1 ร่วมกันวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักท่องเที่ยว
- 4.2 เลือกใช้สื่อที่หลากหลายและมีความเหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมาย
- 4.3 สร้างแบบจำลองการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนาธรรมของ

ศาสนา

- 4.4 การพัฒนา ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการขับเคลื่อนที่ทั่วถึง

ท่านคิดว่ามีความเหมาะสม สอดคล้องหรือไม่ และสมควรจะแก้ไขเพิ่มเติมในประเด็นไหน

บ้าง

ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อประชาสัมพันธ์การส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และ
เจตนาธรรมของศาสนา

.....

.....

.....

.....

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ท่านมีความเห็นว่ามี ความสอดคล้องหรือยังมีประเด็นอื่น
ที่สามารถสร้างรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมตามรอย
เกจิอาจารย์ด้านการส่งเสริมปัญญาและคุณธรรมไปสู่ความรู้และเจตนาธรรมของศาสนา

.....

.....

.....

.....

ประวัตินักวิจัย

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ	พระมหาอรุณ ปลูกอรุณ, ดร. (หัวหน้าโครงการวิจัย)
ตำแหน่ง	คณบดีคณะสังคมศาสตร์
ประวัติการศึกษา	<p>ปี 2539 เปรียญธรรม 9 ประโยค (ป.ธ.9)</p> <p>ปี 2541 ศาสตราจารย์บัณฑิต (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา)</p> <p>ปี 2549 รัฐศาสตรบัณฑิต (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์)</p> <p>ปี 2551 รัฐศาสตรบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศฯ)</p> <p>ปี 2544 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาสันสกฤต)</p> <p>ปี 2546 ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)</p> <p>ปี 2551 รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (การปกครองท้องถิ่น)</p> <p>ปี 2554 นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (นิเทศศาสตร์)</p> <p>ปี 2565 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการพัฒนาองค์กร)</p>
ประวัติการทำงาน	<p>ปี 2548 - ปัจจุบัน อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์</p> <p>ปี 2552 - 2556 หัวหน้าภาควิชารัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์</p> <p>ปี 2556 - ปัจจุบัน คณบดีคณะสังคมศาสตร์</p>
ผลงานทางวิชาการ	<ol style="list-style-type: none"> 1. The Exploration of Thailand's Referendum of 2016: A Comparison of Case Studies of Students' Behavior and Decision-Making from Faculty of Social Sciences and Faculty of Education within Mahamakut Buddhist University, Thailand. Asian Political Science Review 2. บทบาทพระสงฆ์กับการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยในจังหวัดร้อยเอ็ด 3. ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย 4. การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างความสมานฉันท์ในสังคมไทย กรณีศึกษาประชาชนในกรุงเทพมหานคร 5. แนวทางการสร้างเสริมพลังอำนาจผู้สูงอายุ โดยใช้วัดเป็นฐานในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในประเทศไทย
ผลงานวิจัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง แนวทางการสร้างเสริมพลังอำนาจผู้สูงอายุโดยใช้วัดเป็นฐานในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุในประเทศไทย

2. หัวหน้าโครงการวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจของสถานศึกษาในการปฏิบัติงานครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา
3. ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง การใช้หลักวิริยะและอหิงสาเพื่อได้มาซึ่งโฉนดชุมชน กลุ่มชุมชนคลองโยง จังหวัดนครปฐม
4. ผู้ร่วมวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการสร้างสมานฉันท์สำหรับประชาชนในสังคมไทย

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ประวัตินักวิจัย

ชื่อ	ดร.เกษฎา ผาทอง (นักวิจัย)
ตำแหน่ง	อาจารย์ประจำบัณฑิตศึกษา คณะสังคมศาสตร์
ประวัติการศึกษา	<p>ปริญญาเอก รัฐศาสตร์ (ร.ด.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2563)</p> <p>ปริญญาโท รัฐประศาสนศาสตร์ (พธ.ม.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2560)</p> <p>ปริญญาตรี ภาษาอังกฤษ (พธ.บ.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (2559)</p> <p>ปริญญาตรี รัฐศาสตร์ (ร.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2559)</p> <p>คุณวุฒิทางธรรม น.ธ.เอก, ป.ธ.3 สำนักเรียนวัดจอมมณี จังหวัดหนองคาย</p>
ประวัติการทำงาน	<p>พ.ศ. 2564-ปัจจุบัน เป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย</p> <p>พ.ศ. 2562-2563 เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย</p> <p>พ.ศ. 2560 เป็นอาจารย์พิเศษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย</p> <p>พ.ศ. 2559-2560 ครูประจำ โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดบ้านบอนวิทยา ตำบลหาดคำ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย</p> <p>พ.ศ. 2558-2559 เป็นรองผู้อำนวยการโรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ ตำบลมีชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย</p>
ผลงานทางวิชาการ	<p>ระดับชาติ</p> <p>1) เกษฎา ผาทอง. พระราชรัตนาลงกรณ์, เรียงดาว ทวะชาลี. แนวทางการ สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์. <i>วารสารสักทอง</i>. 3 (23), 1-13.</p>

- 2) เกษฎา ผาทอง, พระราชรัตนาลงกรณ์, สัญญา เคนาฎุมิ .ยุทธศาสตร์การ พัฒนาประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคมไทยภายใต้กระบวนการทัศน์ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา. *วารสารธรรมทรรศน์*. 16 (2), 255-273.
- 3) เกษฎา ผาทอง, เรียงดาว ทวะชาลี, พระมหาพิสิฐ วิสิฎฐปณัฎเ. (2560). ความเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในชนบทไทย. *วารสารพิกุล*. 15(2), 119-135.
- 4) เกษฎา ผาทอง. (2561). บทบาทพระสงฆ์และข้อจำกัดทางการเมืองใน สังคมไทย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*. 6 (1), 393-403.
- 5) เกษฎา ผาทอง. (2561). แนวทางการสร้างกรอบแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการ วิจัยทางรัฐศาสตร์. *วารสารวิชาการและวิจัยทางสังคมศาสตร์*. 37(13), 17-30.
- 6) เกษฎา ผาทอง, อีร์ภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2561). พุทธศาสนากับการเมืองใน สังคมไทย. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์*. 1(8), 195-207.
- 7) พระครูรัตนสุตาภรณ์, เกษฎา ผาทอง. (2560). รัฐประศาสนศาสตร์เชิง พุทธ. *วารวารวิจัยพิมลธรรม*. 2(4), 1-10.
- 8) เกษฎา ผาทอง. (2561). วิถีพุทธ วิถีประชาธิปไตย : บทบาทเชิงพุทธที่ ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งทางการเมือง. *วารสารรัฐศาสตร์ มสธ*. 1(5), 1-10.
- 9) เกษฎา ผาทอง, อีร์ภัทร์ เสรีรังสรรค์, บุญทัน ดอกไธสง, อิศระ สุวรรณพล. (2562). วัฒนธรรมทางการเมือง : แนวคิดสู่การพัฒนาสังคมไทย. *วารสาร บัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*. 2(6), 14-27.
- 10) เกษฎา ผาทอง, วรวัลย์ช์ โจรจนพล. (2562). กระบวนทัศน์การแสวงหา ความรู้สู่การวิจัย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*. 15(1), 63-78.
- 11) เกษฎา ผาทอง, อีร์ภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2561). บทวิเคราะห์งานวิจัยเรื่อง แนวโน้มบทบาทพระสงฆ์กับการเมืองไทยในสองทศวรรษหน้าสู่ปฏิบัติใน สังคมไทย. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษาระดับชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ครั้งที่ 3. 11 – 12 มกราคม 2561.
- 12) เกษฎา ผาทอง, พิษญา ศรีพรรณ, สัญญา เคนาฎุมิ. (2562). ถอด บทเรียนเทคนิคการสร้างมูลค่าเพิ่มและผลิตผลงานทางวิชาการ. การประชุม สังคมศาสตร์วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 15 การขับเคลื่อนพลังชุมชนสู่สังคม แห่งการเรียนรู้ 25 มกราคม 2562.

13) เกษฎา ผาทอง. (2559). บทบาทพระสงฆ์ไทยกับการพัฒนาภายใต้กระบวนการทัศน์ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ ครั้งที่ 3 และนานาชาติครั้งที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 2559.

14) เกษฎา ผาทอง, อีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, บุญทัน ดอกไธสง, อิศระ สุวรรณบล. (2562). บทบาทพระสงฆ์กับการเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองในพื้นที่ประเทศ กัมพูชา ลาว พม่า และไทย (The Role of Sangha's in the Promotion of Political Culture in CLMT). *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*. 7(6), 1662-1676. (สัดส่วนการมีส่วนร่วมวารสารร้อยละ 90 วารสาร TCI ฐาน 1)

ระดับนานาชาติ

1) Ketsada Phathong, Sanya Kenaphoom, Phra Phalad Somchai Damnoen, and Phraradrattanarongkorn. (2020). “The Water and Environmental Resource Management in the Suay River Basin Area by the Integration of Local Knowledge to Support Sustainable Agriculture in Nong Khai Province, Thailand”. *International Journal of Solid State Technology*, 63 (2), pp.1909-1915. ISSN: 0038-111X (Scopus Q4)

2) Phraradrattanarongkorn, Ketsada Phathong, Sanya Kenaphoom, and Sompong Kesanuch. (2020). The Movement Process of the Strategic Approaches for Developing the Ethical Behavior under Project of Observing Five Precepts Village in Buddhism, *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, 12 (11), pp.568-588. ISSN: 2201-1323 (Scopus Q2)

3) Riangdow Tavachalee, Phusit Pulanram, Phra Sophonphattanabundit, and Ketsada Phathong. (2019). “Promoting Buddhist Ethics in Human Resources under the Context of Thai Society”. *Asian Political Science Review*, 3 (2). pp.22-31. (Ingenta Connect) ISSN : 2352-0862

- 4) Phraradrattanarongkorn, Ketsada Phathong, and Sanya Kenaphoom. (2019). "The Strategy for Ethical Behavior Movement of Five Precepts Village's Project in Buddhism : A Case Study of Nongyangkham Village, Nong Khai Province, Thailand". *International Journal of Crime, Law and Social Issues*, 16 (2). pp.105-1417 ISSN : 2351-0854 (Ingenta Connect)
- 5) Riangdow Tavachalee, Phusit Pulanram, and Ketsada Phathong. (2019). "The Role of Women's with Thai Local Development". *Asian Political Science Review*, 3 (2). Pp.10-21. (Ingenta Connect) ISSN : 2352-0862
- 6) Ketsada Phathong, Phraradrattanarongkorn, Phrasriyanawong, Phrakrupariyuttisuwannawat and Sanya Kenaphoom. (2020). *Ethical Model About of Isan Local Wisdoms Cultural a Managing the Prevention and Solution of Drinking Alcohol among Youths' in Nong Khai Province, Thailand*. *International Journal of Solid State Technology*, 63 (2s). ISSN: 0038-111X (Scopus Q4)
- 7) Phusit Pulanram, Riangdow Tavachalee², Yuttapol Tavachalee³, Ketsada Phathong⁴ and Sanya Kenaphoom. (2020). *THE SOCIETY DEVELOPMENT ADMINISTRATION BY THE THREE ADMONITIONS OF BUDDHISM*. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*. 7 (8). Pp.4272-4278. ISBN: 2515-8260 (Scopus Q4).
- 8) Phrasriyanawong, Prakrupariyattisuwannawat, Ketsada Phathong, Benjapuk Jongmuanwai, Bussara Niyomeas, Sanya Kenaphoom. (2021). *Sustianable Education Leadership a Managing Ability Educational 4.0 Thailand*. *Pal Arch' Journal of Arachaeology of Egypt/Egyphotology*. ISBN 1567-214X.
- 9) Sompong Kesanuch, Phramaha Somdet Attasan, Ketsada Phathong, Sanya Kenaphoom. (2021). *The Community's Potential Development in Promoting Special Economic Zone's*

Development in NongKhai Province's Border, Thailand. Elementary Education Online. 20(5), pp.4403-4411. ISBN: 1305-3515 (Scopus Q3).

10) Ketsada Phathong. (2022). Power and Local Political Interests in Water Resources and Environmental Management of Area the Namsuay River Basin, Nong Khai Province. International Conference on Multidisciplinary Research and Practices.

ผลงานวิจัย

1) เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2562). นวัตกรรมจัดการทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อมพื้นที่ลุ่มน้ำสวยโดยการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อหนุนเสริมการเกษตรแบบยั่งยืนสู่ระบบเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดหนองคาย. โครงการวิจัยมุ่งเป้าตอบสนองการพัฒนาประเทศ :ทุนสนับสนุนจากสำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) งบประมาณ ปี 2562.

2) เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2562). พุทธธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและกิจกรรมบริการทางสังคมกับปัญหาการดื่มสุรา : กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนในจังหวัดหนองคาย. ทุนสนับสนุนจากศูนย์วิจัย ปัญหาสุรา ภายใต้การสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ งบประมาณปี 2562.

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

